

Praca zbiorowa pod redakcją
Ryszarda J. Jurkowskiego

**Kształtowanie kompetencji
kluczowych uczniów i dzieci
w szkołach i przedszkolach
Województwa Pomorskiego**

Redaktor naukowy” Ryszard J. Jurkowski

Autorzy

- Rozdziały 1, 2, 3, 4 - Ryszard J. Jurkowski:
- Rozdział 5 Dobre praktyki:
  - Anna Leszczyńska
  - Karolina Tomczyk
  - Dorota Waligórska
  - Karolina Sakaluk
  - Agnieszka Predygier
  - Małgorzata Leoniak
  - Magdalena Klonowska
  - Marzena Bonczek
  - Bernadeta Kolera
  - Agata Majkowska

Projekt okładki: Aneta Gostkowska

Opracowanie redakcyjne i korekta: Ryszard J. Jurkowski, Justyna Stencel

Publikacja powstała, jako jeden z rezultatów projektu „Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, na podstawie umowy zawartej z Ministerstwem Edukacji Narodowej nr UDA-POWR.02.10.00-00-7017/17-00. Projekt jest realizowany w partnerstwie, w którym rolę partnera wiodącego (lidera) pełni Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej Oddział Regionalny w Gdańsku, a rolę partnera pełni placówka Mentorzy Rozwoju Niepubliczny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli z siedzibą w Gdyni.

ISBN 978-83-943261-2-8

Wydawca: Mentorzy Rozwoju

Gdynia-Sznurki, 2021

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

Spis treści

1	Informacje ogólne, Ryszard J. Jurkowski	5
2	Kompetencje kluczowe, Ryszard J. Jurkowski	7
	2.1Ogólne informacje o kompetencjach kluczowych	7
	2.1.1 Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się	9
	2.1.2 Kompetencje w zakresie wielojęzyczności, ...	11
	2.1.3 Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,.....	12
	2.1.4 Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,.....	14
	2.1.5 Kompetencje kluczowe w wieku przedszkolnym	19
	2.1.6 Kompetencje cyfrowe.....	23
3	Część diagnostyczna w procesach wspomagania, Ryszard J. Jurkowski.....	26
	3.1Narzędzia diagnostyczne.....	26
	3.2Schemat wspomagania	26
	3.3Schemat wnioskowania	29
	3.4Wyniki badań ankietowych i wywiadów.....	33
	3.4.1 Odpowiedzi, uzyskane w kwestionariuszu wywiadu z dyrektorem	33
	3.4.2 Odpowiedzi uzyskane w kwestionariuszu ankiety dla nauczycieli	41
	3.4.3 Odpowiedzi uzyskane w kwestionariuszu ankiety dla uczniów	52
	3.4.4 Odpowiedzi uzyskane w kwestionariuszu ankiety dla rodziców	57
	3.5Sentencja dotycząca ujawnionych problemów w diagnozach szkół/ przedszkoli	59
	3.5.1 Obszar zarządzania jednostką	59
	3.5.2 Kompetencje nauczycieli	60
	3.5.3 Kompetencje kluczowe uczniów	61
	3.5.4 Współpraca z rodzicami.....	61
	3.6Wnioski z diagnoz.....	62
	3.6.1 Wnioski w obszarze zarządzania w kontekście kompetencji kluczowych uczniów	62
	3.6.2 Wnioski w obszarze pracy nauczycieli w kontekście kompetencji kluczowych uczniów	63
	3.6.3 Wnioski w obszarze współpracy z uczniami oraz pracy uczniów w kontekście kompetencji kluczowych uczniów	64
	3.6.4 Wnioski w obszarze współpracy z rodzicami w kontekście kompetencji kluczowych uczniów	64
4	Plany rozwoju szkół i przedszkoli opracowane w procesach wspomagania	66
	4.1Cele planów rozwoju.....	66
	4.1.1 Cele ogólne	66
	4.1.2 Cele szczegółowe w obszarze zarządzania	66
	4.1.3 Cele szczegółowe w obszarze kompetencji nauczycieli	67
	4.1.4 Cele szczegółowe w obszarze kompetencji kluczowych uczniów	67
	4.1.5 Cele szczegółowe w obszarze współpracy z rodzicami	67
	4.2Zakres działań przyjęty w planach rozwoju szkół i przedszkoli.....	68
	4.2.1 Zakres działań w obszarze zarządzania.....	68
	4.2.2 Zakres działań w obszarze kompetencji nauczycieli.....	68
	4.2.3 Zakres działań w obszarze kompetencji kluczowych uczniów.....	69
	4.2.4 Zakres działań owe w obszarze współpracy z rodzicami	70

4.3	Prognozowany stan przyszły po zrealizowaniu planów rozwoju szkół/ przedszkoli.....	70
4.3.1	Zmiany w systemie zarządzania szkołą/ przedszkolem	71
4.3.2	Zmiany w zakresie kompetencji nauczycieli	72
4.3.3	Zmiany w zakresie kompetencji uczniów	72
4.3.4	Zmiany w zakresie współpracy z rodzicami	73
4.4	Przewidywane korzyści z wdrożenia planów rozwoju szkół/ przedszkoli.....	73
4.4.1	Korzyści dla kierownictwa szkoły.....	73
4.4.2	Korzyści dla nauczycieli.....	74
4.4.3	Korzyści dla uczniów	74
4.4.4	Korzyści dla rodziców.....	74
4.5	Zakładane wskaźniki osiągnięcia celów	75
4.5.1	Mierniki sukcesu	75
4.5.2	Przyjęte wskaźniki mierzenia stopnia osiągania celów	75
5	Dobre praktyki – prezentacja procesów wspomagania autorstwa uczestników projektu.....	77
5.1	Wspomaganie w 17 LO w Gdyni (ZSO8 w Gdyni), Anna Leszczyńska	77
5.2	Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 im. Marii Konopnickiej w Starogardzie Gdańskim, Karolina Tomczyk.....	79
5.2.1	Wprowadzenie.....	79
5.2.2	Wyniki badania ankietowego	80
5.2.3	Podsumowanie diagnozy	81
5.2.4	Podjęte działania szkoły w odniesieniu do poszczególnych obszarów kompetencji:83	
5.2.5	Zidentyfikowane korzyści, uzyskane w wyniku wdrożenia planu rozwoju szkoły..	85
5.2.6	Podsumowanie	86
5.3	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Malborku, Agnieszka Predygiec.....	87
5.4	Zespół Szkół Sportowych Ogólnokształcących w Gdyni, Dorota Waligórska i Karolina Sakaluk89	
5.5	Przedszkole nr 60 w Gdańsku, Małgorzata Leoniak, Magdalena Klonowska i Marzena Bonczek	91
5.6	Przedszkole nr 49 Miś w Gdańsku, Brenadeta Kolera, Agata Majkowska	98
6	Spis tabel i zestawień.....	100
7	Nota o autorach.....	101

1 Informacje ogólne, Ryszard J. Jurkowski

Publikacja powstała, jako jeden z rezultatów projektu „Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, na podstawie umowy zawartej z Ministerstwem Edukacji Narodowej nr UDA-POWR.02.10.00-00-7017/17-00. Projekt jest realizowany w partnerstwie, w którym rolę partnera wiodącego (lidera) pełni Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej Oddział Regionalny w Gdańsku, a rolę partnera pełni placówka Mentorzy Rozwoju Niepubliczny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli z siedzibą w Gdyni.

Celem projektu jest poprawa funkcjonowania i zwiększenie wykorzystania systemu wspomagania szkół i przedszkoli w zakresie rozwoju u uczniów i dzieci kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych tzw. transversal skills niezbędnych na rynku pracy.

Przedmiotem projektu jest przygotowanie kompetencji pracowników systemu wspomagania pracy szkoły i przedszkoli oraz trenerów z terenu woj. pomorskiego w zakresie wspomagania szkół i przedszkoli ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów i dzieci. Uczestnicy projektu mieli zdobyć wiedzę i praktyczne umiejętności, pozwalające im na profesjonalne prowadzenie procesów wspomagania szkół i przedszkoli. w ramach projektu skupiono się na kompetencjach:

- 1) kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- 2) Kompetencje w zakresie wielojęzyczności,
- 3) kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
- 4) kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- 5) kompetencje kluczowe w wieku przedszkolnym,
- 6) kompetencje cyfrowe.

Proces wspomagania szkół i przedszkoli w projekcie przeprowadziło 143 uczestników, przy czym każdy uczestnik prowadził proces wspomagania w jednej jednostce.

Publikacja obejmuje swoim zakresem

- 1) treści teoretyczne dotyczące kompetencji kluczowych, będące przedmiotem cyklu szkoleń uczestników projektu,
- 2) zbiorcze zestawienie raportów uczestników projektu obejmujących zakres i wyniki przeprowadzonych diagnoz szkół i przedszkoli w zakresie dotyczącym kształcenia i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów i dzieci,
- 3) zbiorcze zestawienie planów rozwoju szkół i przedszkoli, biorących udział w projekcie, w zakresie dotyczącym kształcenia i rozwijania kompetencji kluczowych uczniów i dzieci,
- 4) opisy dobrych praktyk, sporządzone przez niektórych uczestników projektu.

Dane zbiorcze z raportów po diagnozach szkół i przedszkoli oraz dane zbiorcze z opracowanych planów rozwoju zostały opracowane na podstawie raportów zamieszczonym w systemie zautomatyzowanego przetwarzania danych, dostępnego online dla uczestników projektu oraz respondentów uczestniczących w badaniach. Szczegółowe zestawienie jednostek przedstawiono w tabeli.

Rodzaj jednostki	Liczba jednostek
Przedszkola	44
Szkoły podstawowe	47
Szkoły ponadpodstawowe	22
Zespoły szkół	14
Szkoły specjalne	7
Razem	134

Tabela 1. Szczegółowe zestawienie szkół i przedszkoli objętych przedmiotem publikacji

Źródło: Opracowanie własne

Podmiotowy obszar badawczy objął 32294 osoby zatrudnione w szkołach i przedszkolach oraz ich uczniów i dzieci. Szczegółowy rozkład przedstawiono w tabeli.

Rodzaj podmiotów	Liczba
Dyrektorzy i wicedyrektorzy	134
Uczniowie	26544
Nauczyciele	3625
Inni pracownicy pedagogiczni	507
Pracownicy niepedagogiczni	1484
Razem	32294

Tabela 2. Szczegółowy rozkład podmiotowego obszaru badawczego.

Źródło: Opracowanie własne

Poza tym zestawieniem są rodzice. Dane dotyczące rodziców którzy wzięli udział w badaniach przedstawiono w dalszej części publikacji.

Ileokroć w publikacji używa się pojęcia uczniowie, dotyczy to także dzieci w przedszkolach, chyba, że inaczej wskazano w tekście.

2 Kompetencje kluczowe, Ryszard J. Jurkowski

2.1 Ogólne informacje o kompetencjach kluczowych

Rada i Parlament Europejski zdefiniowały **kompetencje** jako „połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji”¹ Kompetencje **kluczowe** zaś to te, których „wszystkie osoby potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia”.

W zaleceniach Rady Unii Europejskiej z 2018 r.² przyjęto, że zalecenia kompetencje są definiowane jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw, przy czym:

- na wiedzę składają się fakty i liczby, pojęcia, idee i teorie, które są już ugruntowane i pomagają zrozumieć określoną dziedzinę lub zagadnienie;
- umiejętności definiuje się jako zdolność i możliwość realizacji procesów i korzystania z istniejącej wiedzy do osiągnięcia wyników;
- postawy opisują gotowość i skłonność do działania lub reagowania na idee, osoby lub sytuacje.

W ramach odniesienia w zaleceniach z 2018 r. ustanowiono osiem kompetencji kluczowych:

1) kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji

- a. zdolność identyfikowania, rozumienia, wyrażania, tworzenia i interpretowania pojęć, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie, przy wykorzystaniu obrazów, dźwięków i materiałów cyfrowych we wszystkich dziedzinach i kontekstach. Zakłada ona zdolność skutecznego komunikowania się i porozumiewania się z innymi osobami, we właściwy i kreatywny sposób

2) kompetencje w zakresie wielojęzyczności

- a. zdolność do prawidłowego i skutecznego korzystania z różnych języków w celu porozumiewania się. Jeśli chodzi o zakres umiejętności, pokrywa się on zasadniczo z umiejętnością rozumienia i tworzenia informacji: opiera się na zdolności rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie i pisanie) w odpowiednim zakresie kontekstów społecznych i kulturowych, w zależności od potrzeb lub pragnień danej osoby.
- b. zdolność rozumienia komunikatów mówionych, podejmowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy oraz czytania, rozumienia i tworzenia tekstów, z różnym poziomem biegłości w poszczególnych językach, odpowiednio do potrzeb danej osoby,

¹ Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/962/WE z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz.U. L 394 z 30.12.2006)

² ZALECENIE RADY z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie

(Tekst mający znaczenie dla EOG) (2018/C 189/01)

- 3) kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
  - a. zdolność rozwijania i wykorzystywania myślenia i postrzegania matematycznego do rozwiązywania problemów w codziennych sytuacjach. Istotne są zarówno proces i działanie, jak i wiedza, przy czym podstawę stanowi należyte opanowanie umiejętności rozumowania matematycznego. Kompetencje matematyczne obejmują – w różnym stopniu – zdolność i chęć wykorzystywania matematycznych sposobów myślenia oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele).
  - b. zdolności i chęci wyjaśniania świata przyrody z wykorzystaniem istniejącego zasobu wiedzy i stosowanych metod, w tym obserwacji i eksperymentów, w celu formułowania pytań i wyciągania wniosków opartych na dowodach,
  - c. stosowanie tej wiedzy i metod w odpowiedzi na postrzegane ludzkie potrzeby lub wymagania. Kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii obejmują rozumienie zmian powodowanych przez działalność człowieka oraz rozumienie swojej odpowiedzialności jako obywatela.
- 4) kompetencje cyfrowe,
  - a. pewne, krytyczne i odpowiedzialne korzystanie z technologii cyfrowych i interesowanie się nimi do celów uczenia się, pracy i udziału w społeczeństwie,
  - b. umiejętność korzystania z informacji i danych, komunikowanie się i współpracę, umiejętność korzystania z mediów, tworzenie treści cyfrowych (w tym programowanie), bezpieczeństwo (w tym komfort cyfrowy i kompetencje związane z cyberbezpieczeństwem), kwestie dotyczące własności intelektualnej, rozwiązywanie problemów i krytyczne myślenie.
- 5) kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
  - a. zdolność do autorefleksji, skutecznego zarządzania czasem i informacjami, konstruktywnej pracy z innymi osobami, zachowania odporności oraz zarządzania własnym uczeniem się i karierą zawodową,
  - b. zdolność radzenia sobie z niepewnością i złożonością, umiejętność uczenia się, wspierania swojego dobrostanu fizycznego i emocjonalnego, utrzymania zdrowia fizycznego i psychicznego oraz zdolność do prowadzenia prozdrowotnego i zorientowanego na przyszłość trybu życia, odczuwania empatii i zarządzania konfliktami we włączającym i wspierającym kontekście.
- 6) kompetencje obywatelskie
  - a. zdolność działania jako odpowiedzialni obywatele oraz pełnego uczestnictwa w życiu obywatelskim i społecznym, w oparciu o rozumienie pojęć i struktur społecznych, gospodarczych, prawnych i politycznych, a także wydarzeń globalnych i zrównoważonego rozwoju.
- 7) kompetencje w zakresie przedsiębiorczości
  - a. zdolność wykorzystywania szans i pomysłów oraz przekształcania ich w wartość dla innych osób,

- b. przedsiębiorczość opiera się na kreatywności, krytycznym myśleniu i rozwiązywaniu problemów, podejmowaniu inicjatywy, wytrwałości oraz na zdolności do wspólnego działania służącego planowaniu projektów mających wartość kulturalną, społeczną lub finansową i zarządzaniu nimi
- 8) kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej
- a. rozumienie sposobów kreatywnego wyrażania i komunikowania pomysłów i znaczeń w różnych kulturach, za pomocą różnych rodzajów sztuki i innych form kulturalnych, oraz poszanowanie dla tego procesu,
- b. angażowanie się w rozumienie, rozwijanie i wyrażanie własnych pomysłów oraz odczuwanie swojego miejsca lub roli w społeczeństwie na wiele różnych sposobów i w wielu kontekstach.

Przedmiot projektu obejmować 6 kompetencji kluczowych.

2.1.1 Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami w ramach: kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się

- Dla udanych relacji międzyludzkich i uczestnictwa w życiu społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i porozumiewania się, ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach. Kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się wymagają również znajomości elementów zdrowia psychicznego i fizycznego oraz zdrowego stylu życia. Obejmują one znajomość własnych preferowanych strategii uczenia się, swoich potrzeb w zakresie rozwoju kompetencji oraz różnych sposobów rozwijania kompetencji i szukania możliwości kształcenia, szkolenia i rozwoju kariery zawodowej czy dostępnego poradnictwa i wsparcia.
- Umiejętności obejmują zdolność określania swoich możliwości, koncentracji, radzenia sobie ze złożonością, krytycznej refleksji i podejmowania decyzji. Mieszczą się w tym zdolność uczenia się i pracy w grupie i indywidualnie, a także organizacji swojej nauki, wytrwałości w nauce, jej oceny i dzielenia się nią, poszukiwania wsparcia, o ile to potrzebne, oraz skutecznego zarządzania własną karierą zawodową i interakcjami społecznymi. Niezbędna jest odporność oraz umiejętność radzenia sobie z niepewnością i stresem. Konieczna jest zdolność do konstruktywnego porozumiewania się w różnych środowiskach, do pracy zespołowej i negocjowania. Obejmuje to okazywanie tolerancji, wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia, a także zdolność tworzenia poczucia pewności i odczuwania empatii.
- Kompetencje te opierają się na pozytywnej postawie wobec własnego dobrostanu osobistego, społecznego i fizycznego oraz uczenia się przez całe życie. Opierają się na współpracy, asertywności i prawości. Obejmują one poszanowanie różnorodności innych osób i ich potrzeb oraz gotowość do pokonywania uprzedzeń i osiągania kompromisu. Niezbędna jest zdolność do określania i wyznaczania celów, motywowania się oraz rozwijania odporności i pewności, by dążyć do osiągania sukcesów w uczeniu się przez całe życie. Nastawienie na rozwiązywanie problemów sprzyja zarówno procesowi uczenia się, jak i zdolności do pokonywania przeszkód i do radzenia sobie ze zmianami. Obejmuje to chęć wykorzystywania wcześniejszych doświadczeń w uczeniu się i doświadczeń życiowych, a także ciekawość w poszukiwaniu możliwości uczenia się i rozwijania w różnorodnych sytuacjach życiowych.

Kompetencja - umiejętność uczenia się, wg dotychczasowego podejścia

Jest rozumiana jako zdolność konsekwentnego i wytrwałego uczenia się, organizowania własnego rozwoju zarówno indywidualnie, jak i w grupach. Kompetencja ta obejmuje świadomość własnego procesu uczenia się i potrzeb z tym związanych, identyfikowanie dostępnych możliwości oraz zdolność pokonywania przeszkód w celu osiągnięcia powodzenia w uczeniu się. Umiejętność uczenia się oznacza nabywanie, przetwarzanie i przyswajanie nowej wiedzy i umiejętności, a także poszukiwanie i korzystanie ze wskazówek. Pozwala ona na spożytkowanie wcześniejszych doświadczeń w celu stosowania wiedzy i umiejętności w różnorodnych sytuacjach.

➤ **Wiedza**

Umiejętność uczenia się wymaga znajomości i rozumienia własnych preferowanych strategii uczenia się, mocnych i słabych stron własnych umiejętności oraz kwalifikacji, a także zdolności poszukiwania możliwości kształcenia i szkolenia się oraz dostępnej pomocy.

➤ **Umiejętności**

Uczenie się wymaga po pierwsze nabycia podstawowych umiejętności czytania, pisania, liczenia i wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnych koniecznych do dalszego uczenia się. Kompetencja ta pozwala na docieranie do nowej wiedzy i umiejętności oraz zdobywanie, przetwarzanie i ich przyswajanie. Wymaga to efektywnego zarządzania własnymi wzorcami uczenia się, kształtowania kariery i pracy, a szczególnie wytrwałości w uczeniu się, koncentracji oraz krytycznej refleksji na temat celów uczenia się. Należy zatem poświęcać czas na samodzielną naukę charakteryzującą się samodyscypliną, ale również na wspólną pracę w ramach procesu uczenia się, czerpać korzyści z różnorodności grupy oraz dzielić się nabytą wiedzą i umiejętnościami. Ważne jest też właściwe organizowanie własnego procesu uczenia się, ocenianie swojej pracy oraz w razie potrzeby szukanie rady, informacji i pomocy.

➤ **Postawy**

Pozytywną postawę cechuje motywacja i wiara we własne możliwości w uczeniu się oraz osiąganie sukcesów na tym polu przez całe życie. Nastawienie na rozwiązywanie problemów sprzyja tak procesowi uczenia się, jak również zdolności do pokonywania przeszkód i zmieniania się. Niezbędnymi elementami tej postawy są też: chęć wykorzystywania doświadczeń z życia i uczenia się, ciekawość w poszukiwaniu możliwości uczenia się oraz wykorzystywanie tego procesu w różnorodnych sytuacjach życiowych..

Kształtowanie umiejętności uczenia się umożliwiają takie metody pracy nauczycieli, które odwołują się do aktywności uczniowskiej, stwarzają sytuacje do samodzielnego dochodzenia do wiedzy i czerpania z tego zadowolenia oraz zwiększają motywację do dalszego działania. Zapropozowane w programie strategie i metody nauczania/uczenia się, np. nauczanie/uczenie problemowe, eksperyment i doświadczenie, projekt edukacyjny oraz inne metody aktywizujące, ocenianie kształtujące, dają możliwości do samodzielnej pracy uczniów, indywidualnej i zespołowej. Treści programu podkreślają znaczenie współpracy uczniów, interdyscyplinarności zdobywanej wiedzy, a także samodzielności i podmiotowości ucznia w procesie uczenia się.

2.1.2 Kompetencje w zakresie wielojęzyczności,

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami w ramach:
Kompetencje w zakresie wielojęzyczności

- Kompetencje te wymagają znajomości słownictwa i gramatyki funkcjonalnej różnych języków oraz świadomości głównych rodzajów interakcji słownej i rejestrów języka. Istotna jest również znajomość konwencji społecznych oraz aspektu kulturowego i zmienności języków.
- Zasadniczymi umiejętnościami w zakresie tej kompetencji są zdolność rozumienia komunikatów mówionych, podejmowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy oraz czytania, rozumienia i tworzenia tekstów, z różnym poziomem biegłości w poszczególnych językach, odpowiednio do potrzeb danej osoby. Niezbędna jest zdolność do właściwego wykorzystywania narzędzi oraz do uczenia się języków w sposób formalny, pozaformalny i nieformalny przez całe życie.
- Pozytywna postawa obejmuje docenianie różnorodności kulturowej, a także zainteresowanie różnymi językami i komunikacją międzykulturową oraz ciekawość ich. Mieści się w tym również poszanowanie indywidualnego profilu językowego każdej osoby, w tym szacunek zarówno dla języka ojczystego osób należących do mniejszości lub pochodzących ze środowisk migracyjnych, jak i docenianie języków urzędowych danego kraju jako wspólnych ram interakcji.

Porozumiewanie się w językach obcych, wg dotychczasowego podejścia

Porozumiewanie się w językach obcych jest jedną z ośmiu kompetencji kluczowych, które w zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady zostały wskazane jako niezbędne do wyrównywania szans społecznych i możliwości zawodowych.

Rozwijanie tej kompetencji może odbywać się w ramach lekcji języków obcych oraz innych zajęć prowadzonych w szkole.

Komunikacja w obcych językach opiera się w znacznej mierze na tych samych umiejętnościach co porozumiewanie się w języku ojczystym. Chodzi tu o zdolności rozumienia, wyrażania i interpretowania pojęć, myśli, uczuć, faktów i opinii w mowie i piśmie (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie, pisanie) w odpowiednich kontekstach społecznych i kulturowych (edukacja, praca, dom i czas wolny) w zależności od chęci lub potrzeb danej osoby. Porozumiewanie się w obcych językach wymaga również takich umiejętności jak mediacja i rozumienie różnic kulturowych. Stopień opanowania języka może być różny w wypadku czterech kompetencji językowych (rozumienie ze słuchu, mówienie, czytanie, pisanie) i poszczególnych języków oraz zależny od społecznego i kulturowego kontekstu osobistego, otoczenia oraz potrzeb lub zainteresowań jednostki.

➤ **Wiedza**

Porozumiewanie się w obcych językach wymaga znajomości słownictwa, gramatyki funkcjonalnej, świadomości głównych typów interakcji słownej i rejestrów języka. Istotna jest również znajomość konwencji społecznych oraz aspektu kulturowego i zmienności języków.

➤ **Umiejętności**

Do niezbędnych umiejętności w komunikacji w językach obcych należą: zdolność rozumienia komunikatów słownych, inicjowania, podtrzymywania i kończenia rozmowy oraz czytania, rozumienia i pisanie tekstów, odpowiednio do potrzeb danej osoby. Poza tym ważne jest właściwe korzystanie z pomocy oraz uczenie się języków również w sposób nieformalny w ramach uczenia się przez całe życie.

➤ Postawy

Pozytywna postawa obejmuje świadomość różnorodności kulturowej, a także zainteresowanie i ciekawość języków oraz komunikacji międzykulturowej.

2.1.3 Kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami w ramach: kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii.

- Konieczna wiedza w dziedzinie matematyki obejmuje solidną umiejętność liczenia, znajomość miar i struktur, podstawowych operacji i sposobów prezentacji matematycznej, rozumienie terminów i pojęć matematycznych, a także świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.
- Niezbędne jest posiadanie umiejętności stosowania podstawowych zasad i procesów matematycznych w codziennych kontekstach prywatnych i zawodowych (np. umiejętności finansowe), a także śledzenia i oceniania ciągów argumentów. Niezbędna jest zdolność rozumowania w sposób matematyczny, rozumienia dowodu matematycznego i komunikowania się językiem matematycznym oraz korzystania z odpowiednich pomocy, w tym danych statystycznych i wykresów, a także rozumienia matematycznych aspektów cyfryzacji.
- Pozytywna postawa w matematyce opiera się na szacunku dla prawdy oraz na chęci szukania argumentów i oceniania ich zasadności.
- W przypadku nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, niezbędna wiedza obejmuje główne zasady rządzące światem przyrody, podstawowe pojęcia naukowe, teorie, zasady i metody, technologię oraz produkty i procesy technologiczne, a także rozumienie wpływu nauki, technologii, inżynierii i ogólnie działalności człowieka na świat przyrody. Kompetencje te powinny umożliwiać lepsze rozumienie korzyści, ograniczeń i zagrożeń dla ogółu społeczeństwa wynikających z teorii i zastosowań naukowych oraz technologii (w odniesieniu do podejmowania decyzji, wartości, kwestii moralnych, kultury itp.).
- Umiejętności obejmują rozumienie nauki jako procesu badawczego prowadzonego za pomocą konkretnych metod, w tym obserwacji i kontrolowanych eksperymentów, zdolność do wykorzystywania logicznego i racjonalnego myślenia do weryfikowania hipotez, a także gotowość do rezygnacji z własnych przekonań, jeżeli są one sprzeczne z nowymi odkryciami naukowymi. Obejmuje to zdolność do wykorzystywania i posługiwania się narzędziami i urządzeniami technicznymi oraz danymi naukowymi do osiągnięcia celu bądź podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów. Niezbędna jest również zdolność do rozpoznania zasadniczych cech postępowania naukowego oraz zdolność przedstawiania wniosków i sposobów rozumowania, które do tych wniosków doprowadziły.
- Kompetencje obejmują postawy krytycznego rozumienia i ciekawości, poszanowanie kwestii etycznych oraz wspieranie zarówno bezpieczeństwa, jak i zrównoważenia środowiskowego, w szczególności w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego w indywidualnym kontekście danej osoby, jej rodziny i społeczności oraz zagadnień globalnych.

Kompetencje matematyczno-przyrodnicze, wg dotychczasowego podejścia.

Są połączeniem wiedzy, umiejętności i postaw towarzyszących naukowemu poznawaniu świata. Ich rozwijanie sprzyja rozumieniu i opisywaniu otaczającej rzeczywistości oraz wykorzystaniu ukształtowanych umiejętności do rozwiązywania problemów teoretycznych i praktycznych łączą one w sobie specyfikę kompetencji matematycznych i naukowo-technicznych opisanych w Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z dn. 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie.

Kompetencje matematyczne obejmują umiejętność rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji, a także – w różnym stopniu – zdolność i chęć stosowania matematycznych sposobów myślenia (myślenie logiczne i przestrzenne) oraz prezentacji (wzory, modele, konstrukty, wykresy, tabele).

➤ **Wiedza**

Niezbędna wiedza w dziedzinie matematyki obejmuje: solidną umiejętność liczenia, znajomość miar i struktur, głównych operacji i sposobów prezentacji matematycznej, rozumienie terminów i pojęć matematycznych oraz świadomość pytań, na które matematyka może dać odpowiedź.

➤ **Umiejętności**

Do umiejętności związanych z omawianą kompetencją zalicza się: stosowanie głównych zasad i procesów matematycznych w codziennych sytuacjach prywatnych i zawodowych, śledzenie i ocenianie ciągów argumentów, rozumowanie w matematyczny sposób, rozumienie dowodu matematycznego, komunikowanie się językiem matematycznym oraz korzystanie z odpowiednich pomocy.

➤ **Postawy**

Pozytywna postawa w matematyce opiera się na szacunku wobec prawdy, a także chęci szukania przyczyn i oceniania ich zasadności.

Kompetencje naukowe dotyczą umiejętności i chęci wykorzystywania wiedzy oraz dostępnej metodologii do wyjaśniania świata przyrody, polegającego na formułowaniu pytań i wyciąganiu wniosków opartych na dowodach.

Za **kompetencje techniczne** uznaje się stosowanie tej wiedzy i metodologii w odniesieniu do zaobserwowanych potrzeb lub pragnień ludzi.

Kompetencje w zakresie nauki i techniki obejmują rozumienie zmian wynikających z działalności człowieka oraz odpowiedzialność poszczególnych obywateli.

➤ **Wiedza**

Niezbędna wiedza w zakresie nauki i techniki obejmuje: główne prawa rządzące naturą, podstawowe pojęcia naukowe, zasady i metody, technikę oraz produkty i procesy techniczne, a także świadomość wpływu nauki i technologii na świat przyrody.

Kompetencje te powinny umożliwiać lepsze rozumienie korzyści, ograniczeń i zagrożeń wynikających z teorii i zastosowań naukowych oraz techniki w społeczeństwach (w powiązaniu z podejmowaniem decyzji, wartościami, zagadnieniami moralnymi, kulturą itp.).

➤ **Umiejętności**

Umiejętności związane z tymi kompetencjami obejmują: posługiwanie się narzędziami i urządzeniami technicznymi oraz danymi naukowymi do osiągnięcia celu, podjęcia decyzji lub wyciągnięcia wniosku na podstawie dowodów. Równie istotne jest też rozpoznawanie niezbędnych cech postępowania naukowego oraz wyrażanie wniosków i sposobów rozumowania, które do tych wniosków doprowadziły.

➤ **Postawy**

Kompetencje w tym obszarze wymagają przyjęcia postawy krytycznego rozumienia i ciekawości, a także zainteresowania kwestiami etycznymi oraz poszanowania bezpieczeństwa i trwałości, zwłaszcza w odniesieniu do postępu naukowo-technicznego dotyczącego danej osoby, jej rodziny, społeczności oraz zagadnień globalnych.

2.1.4 Kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami w ramach: kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

- Kompetencje te obejmują umiejętność czytania i pisania oraz prawidłowego rozumienia informacji pisemnej, wymagają zatem znajomości słownictwa, gramatyki funkcjonalnej i funkcji języka. W ich skład wchodzi świadomość głównych rodzajów interakcji słownej, znajomość pewnego zakresu tekstów literackich i innych, a także głównych cech rozmaitych stylów i rejestrów języka.
- Niezbędne jest posiadanie umiejętności komunikowania się w mowie i piśmie w różnych sytuacjach, a także kontrolowania swojego sposobu komunikowania się i dostosowywania go do wymogów sytuacji. Kompetencje te obejmują również umiejętności rozróżniania i wykorzystywania źródeł różnego rodzaju, poszukiwania, gromadzenia i przetwarzania informacji, wykorzystywania odpowiednich pomocy oraz formułowania i wyrażania swoich argumentów w mowie i piśmie w przekonujący sposób, odpowiednio do kontekstu. w ich zakres wchodzi krytyczne myślenie oraz zdolność oceny informacji i pracy z nimi.
- Pozytywna postawa odnośnie do rozumienia i tworzenia informacji obejmuje gotowość do krytycznego i konstruktywnego dialogu, wrażliwość na walory estetyczne oraz zainteresowanie interakcją z innymi ludźmi. Wiąże się to ze świadomością oddziaływania języka na innych ludzi oraz potrzebą rozumienia i używania języka w sposób pozytywny i odpowiedzialny społecznie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami w ramach: kompetencje w zakresie obywatelskim.

- Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości podstawowych pojęć i zjawisk dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, społeczeństwa, gospodarki i kultury. Obejmuje to rozumienie wspólnych europejskich wartości, wyrażonych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Kompetencje te obejmują również znajomość spraw współczesnych, jak i krytyczne rozumienie głównych wydarzeń w historii narodowej, europejskiej i światowej. Ponadto mieszczą w sobie świadomość celów, wartości i polityk, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne, a także zrównoważonych systemów, w szczególności świadomość zmian klimatu i zmian demograficznych w wymiarze globalnym i ich przyczyn. Niezbędna jest znajomość integracji europejskiej, jak również świadomość różnorodności i tożsamości kulturowych w Europie i na świecie. Obejmuje to rozumienie wielokulturowych i społeczno-

ekonomicznych wymiarów społeczeństw europejskich, a także wkładu narodowej tożsamości kulturowej w tożsamość europejską.

- Umiejętności składające się na kompetencje obywatelskie odnoszą się do zdolności skutecznego angażowania się, wraz z innymi ludźmi, na rzecz wspólnego lub publicznego interesu, w tym na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczeństwa. Obejmuje to krytyczne myślenie i całościowe rozwiązywanie problemów, a także umiejętność formułowania argumentów oraz konstruktywnego uczestnictwa w działaniach społeczności i w procesach podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach, od lokalnego i krajowego, po europejski i międzynarodowy. Obejmuje to również zdolność do dostępu do tradycyjnych i nowych form mediów, do ich krytycznego rozumienia i interakcji z nimi, a także znajomość roli i funkcji mediów w demokratycznych społeczeństwach.
- Fundamentem odpowiedzialnej i konstruktywnej postawy jest poszanowanie praw człowieka jako podstawy demokracji. Konstruktywne uczestnictwo obejmuje gotowość do udziału w demokratycznym procesie decyzyjnym na wszystkich szczeblach oraz w działalności obywatelskiej. Obejmuje ono popieranie różnorodności społecznej i kulturowej, równouprawnienia płci oraz spójności społecznej, zrównoważonego stylu życia, promowanie kultury pokoju i braku przemocy, gotowość do poszanowania prywatności innych osób oraz przyjmowania odpowiedzialności za środowisko. Zainteresowanie wydarzeniami politycznymi i społeczno-gospodarczymi, naukami humanistycznymi i komunikacją międzykulturową są niezbędne w celu przygotowania się do tego, by przewyżczyć uprzedzenia i osiągać kompromisy tam, gdzie to potrzebne, oraz zapewnić sprawiedliwość społeczną i uczciwość.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami w ramach: kompetencje w zakresie przedsiębiorczości.

- Kompetencje w zakresie przedsiębiorczości wymagają świadomości istnienia różnych kontekstów i różnych możliwości pozwalających przekształcać pomysły w działanie w sferze osobistej, społecznej i zawodowej, a także rozumienia procesu ich powstawania. Niezbędna jest znajomość i rozumienie podejść do planowania i zarządzania projektami, obejmujących zarówno procesy, jak i zasoby. Konieczne jest rozumienie procesów ekonomicznych oraz szans i wyzwań społecznych i gospodarczych stojących przed pracodawcą, organizacją lub społeczeństwem. Niezbędna jest również świadomość zasad etycznych, wyzwań w zakresie zrównoważonego rozwoju, a także własnych atutów i słabości.
- Umiejętności w zakresie przedsiębiorczości opierają się na kreatywności – obejmującej wyobraźnię, myślenie strategiczne i rozwiązywanie problemów – oraz na krytycznej i konstruktywnej refleksji w ramach ewoluujących procesów twórczych i na innowacji. Obejmują one zdolność pracy samodzielnej i zespołowej, mobilizowania zasobów (ludzi i przedmiotów) oraz prowadzenia działalności gospodarczej. Uwzględnia to również zdolność podejmowania decyzji finansowych związanych z kosztem i wartością. Kluczowe znaczenie ma zdolność skutecznego komunikowania się i negocjowania z innymi osobami, a także radzenia sobie z niepewnością, dwuznacznością i ryzykiem jako elementami procesu podejmowania świadomych decyzji.
- Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się zmysłem inicjatywy i poczuciem sprawczości, pro aktywnością, otwartością na przyszłość, odwagą i wytrwałością w dążeniu do celów. Obejmuje pragnienie motywowania innych osób i doceniania ich pomysłów, odczuwanie empatii i troskę o innych ludzi i świat, a także przyjmowanie odpowiedzialności i postaw etycznych w całym procesie.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami w ramach: kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

- Kompetencje te wymagają znajomości lokalnych, regionalnych, krajowych, europejskich i ogólnoswiatowych kultur i sposobów ekspresji, w tym ich języków, dziedzictwa i tradycji oraz produktów kulturowych, a także zrozumienia, w jaki sposób te ekspresje mogą wpływać na siebie wzajemnie i na pomysły poszczególnych osób. Obejmuje to rozumienie różnych sposobów przekazywania idei między twórcą, uczestnikiem i publicznością w tekstach pisanych, drukowanych i cyfrowych, teatrze, filmie, tańcu, grach, sztuce i wzornictwie, muzyce, rytuałach i architekturze, a także w formach hybrydowych. Wymaga to rozumienia własnej tożsamości twórczej i dziedzictwa kulturowego w świecie różnorodności kulturowej oraz tego, jak sztuka i inne formy kulturalne mogą być sposobem zarówno postrzegania, jak i kształtowania świata.
- Umiejętności obejmują zdolność empatycznego wyrażania i interpretowania figuratywnych i abstrakcyjnych idei, doświadczeń i emocji, a także zdolność czynienia tego w ramach różnych rodzajów sztuki i innych form kulturalnych. Obejmują również zdolność identyfikowania i wykorzystywania możliwości uzyskania wartości osobistej, społecznej lub komercyjnej za pomocą sztuki i innych form kulturalnych oraz zdolność angażowania się w procesy twórcze, zarówno w sposób indywidualny, jak i zespołowy.
- Kluczowe znaczenie ma otwartość wobec różnorodności ekspresji kulturalnej i jej poszanowanie, wraz z etycznym i odpowiedzialnym podejściem do własności intelektualnej i kulturowej. Pozytywna postawa obejmuje również ciekawość świata, otwartość na wyobrażanie sobie nowych możliwości oraz gotowość do uczestniczenia w doświadczeniach kulturalnych.

Kompetencje społeczne i obywatelskie, wg dotychczasowego podejścia

Kompetencje społeczne to kompetencje osobowe, interpersonalne i międzykulturowe. Obejmują one cały zakres zachowań przygotowujących do skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym oraz do rozwiązywania konfliktów, szczególnie w społeczeństwach wewnątrznie zróżnicowanych.

Kompetencje obywatelskie przygotowują do aktywnego i demokratycznego uczestnictwa w życiu obywatelskim w oparciu o znajomość pojęć i struktur społeczno-politycznych.

➤ **Wiedza**

Kompetencje społeczne są związane z dobrem osobistym i społecznym, które wymaga świadomości sposobu, w jaki można – także za sprawą odpowiedniego stylu życia – zapewnić sobie optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego. Poziom ten rozumiany jest również jako zasób danej osoby i jej rodziny oraz bezpośredniego otoczenia społecznego. Dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i uczestnictwie społecznym niezbędne jest rozumienie zasad postępowania i reguł zachowań ogólnie przyjętych w różnych społeczeństwach i środowiskach, np. w pracy. Równie istotna jest znajomość podstawowych pojęć dotyczących osób, grup, organizacji zawodowych, społeczeństwa i kultury, równości płci i zapobiegania dyskryminacji. Konieczne jest rozumienie społeczno-ekonomicznych i wielokulturowych uwarunkowań społeczeństw europejskich, a także wzajemnego wpływu narodowej tożsamości kulturowej i tożsamości europejskiej.

Kompetencje obywatelskie opierają się na znajomości pojęć takich jak: demokracja, sprawiedliwość, równość, obywatelstwo i prawa obywatelskie, sposobów ich sformułowania w Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej i międzynarodowych deklaracjach oraz ich

stosowania przez różne instytucje na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym. Obejmują one wiedzę na temat współczesnych wydarzeń oraz historii – narodowej, europejskiej i światowej. Mają one również związek ze zwiększeniem świadomości celów, wartości i metod działania, jakimi kierują się ruchy społeczne i polityczne. Wymagana jest w tym wypadku znajomość zasad integracji europejskiej oraz struktur UE z ich głównymi celami i wartościami, jak też świadomość zróżnicowania tożsamości kulturowych w Europie.

➤ **Umiejętności**

Podstawowe umiejętności w zakresie kompetencji społecznych obejmują:

- konstruktywne porozumiewanie się w różnych środowiskach;
- wykazywanie się tolerancją;
- wyrażanie i rozumienie różnych punktów widzenia;
- negocjowanie połączone ze zdolnością do tworzenia klimatu zaufania;
- okazywanie empatii.

Osoby z rozwiniętymi kompetencjami społecznymi powinny radzić sobie ze stresem i frustracją, umieć wyrażać te emocje w konstruktywny sposób, a także rozróżniać sferę osobistą i zawodową.

Podstawowe umiejętności w zakresie kompetencji obywatelskich obejmują:

- efektywne zaangażowanie wraz z innymi ludźmi w działania publiczne;
- okazywanie solidarności i zainteresowania rozwiązywaniem problemów stojących przed lokalnymi i szerszymi społecznościami;
- krytyczną i twórczą refleksję oraz konstruktywne uczestnictwo w działaniach społeczności lokalnych i sąsiedzkich, a także w procesach podejmowania decyzji na wszystkich poziomach: lokalnym, krajowym i europejskim, szczególnie w drodze głosowania..

➤ **Postawy**

Kompetencje społeczne opierają się na współpracy, asertywności i prawości. Osoby, które kształtują w sobie te postawy, powinny interesować się rozwojem społeczno-gospodarczym, komunikacją międzykulturową, cenić różnorodność, szanować innych ludzi oraz być przygotowane na pokonywanie uprzedzeń i osiąganie kompromisu.

Pełne poszanowanie praw człowieka, w tym równości, jako podstawy demokracji, uznanie i zrozumienie różnic w systemach wartości różnych religii i grup etnicznych, stanowią fundamenty pozytywnej postawy obywatelskiej. Znajduje ona wyraz w okazywaniu poczucia przynależności do własnego otoczenia, kraju, Unii Europejskiej, Europy jako całości oraz do świata.

Oznacza też chęć uczestnictwa w demokratycznym podejmowaniu decyzji na wszystkich poziomach. Obejmuje ponadto wykazywanie się poczuciem obowiązku oraz okazywanie zrozumienia i poszanowania wspólnych wartości – niezbędnych do zapewnienia integralności wspólnoty, takich jak respektowanie demokratycznych zasad. Konstruktywne uczestnictwo to również działalność obywatelska, wspieranie różnorodności, spójności społecznej i zrównoważonego rozwoju oraz gotowość respektowania wartości i prywatności innych osób...

Inicjatywność i przedsiębiorczość, wg dotychczasowego podejścia.

Inicjatywność i przedsiębiorczość rozumiane są jako umiejętność wcielania pomysłów w czyn. Obejmują one kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka, a także zdolność do planowania działań i prowadzenia ich z zamiarem osiągnięcia wytyczonych celów. Stanowią indywidualne wsparcie dla osób nie tylko w ich codziennym życiu prywatnym i społecznym, ale także w ich miejscu pracy, pomagając im uzyskać świadomość jej kontekstu i wykorzystywać dane szanse. Są podstawą bardziej konkretnych umiejętności i wiedzy potrzebnych tym, którzy podejmują przedsięwzięcia o charakterze społecznym lub handlowym bądź w nich uczestniczą. Inicjatywność i przedsiębiorczość są związane ze świadomością wartości etycznych i powinny promować dobre zarządzanie.

➤ **Wiedza**

Kompetencja inicjatywności i przedsiębiorczości wymaga identyfikowania dostępnych możliwości działań osobistych, zawodowych lub gospodarczych. Wiąże się również ze znajomością zagadnień dotyczących pracy i życia ludzi, takich jak ogólne rozumienie zasad funkcjonowania gospodarki bądź szanse i wyzwania stojące przed pracodawcami i organizacjami. Istotne jest w tym wypadku także uświadamianie sobie zagadnień etycznych odnoszących się do przedsięwzięć oraz tego, w jaki sposób mogą one dokonać pozytywnych zmian, np. przez sprawiedliwy handel lub przedsięwzięcia społeczne.

➤ **Umiejętności**

Do umiejętności związanych z omawianą kompetencją zalicza się proaktywne zarządzanie projektami (np. planowanie, organizowanie, zarządzanie, kierowanie i zlecanie zadań, analizowanie, komunikowanie, sporządzanie raportów i ocen, sprawozdawczość) umiejętność skutecznej reprezentacji i negocjacji oraz pracy indywidualnej i zespołowej. Niezbędna jest także zdolność do oceny i identyfikacji własnych mocnych i słabych stron oraz oceny ryzyka i podejmowania go w uzasadnionych wypadkach.

➤ **Postawy**

Postawa przedsiębiorcza charakteryzuje się inicjatywnością, aktywnością, niezależnością i innowacyjnością zarówno w życiu osobistym i społecznym, jak i w pracy. Obejmuje również motywację i determinację w realizacji celów – osobistych oraz wspólnych na polu prywatnym i zawodowym.

Świadomość i ekspresja kulturalna, wg dotychczasowego podejścia.

Kompetencja ta polega na docenianiu znaczenia twórczego wyrażania idei, doświadczeń i uczuć za pośrednictwem różnych środków wyrazu, w tym muzyki, literatury, sztuk wizualnych i teatralnych.

➤ **Wiedza**

Świadomość i ekspresja kulturalna wymagają wiedzy na temat lokalnego, narodowego i europejskiego dziedzictwa kulturowego oraz jego miejsca w świecie. Kompetencja ta obejmuje podstawową znajomość najważniejszych dzieł kultury, w tym współczesnej kultury popularnej. Niezbędne jest w tym wypadku rozumienie językowo-kulturowego zróżnicowania Europy i innych regionów świata, a także konieczności jego zachowania. Istotną rolę odgrywa ponadto umysłowanie sobie znaczenia czynników estetycznych w życiu codziennym.

➤ Umiejętności

Umiejętności związane z omawianą kompetencją obejmują wrażliwość i przyjemność płynącą z odbioru dzieł sztuki i widowisk oraz wyrażanie siebie za pomocą różnorodnych środków z wykorzystaniem wrodzonych zdolności. Istotne jest również to, by umieć odnosić własny punkt widzenia w zakresie twórczości i ekspresji do opinii innych, a także rozpoznawać i wykorzystywać społeczne i ekonomiczne szanse w działalności związanej z kulturą. Ekspresja kulturalna jest niezbędna do rozwijania twórczych umiejętności, które mogą być wykorzystywane w wielu sytuacjach zawodowych.

➤ Postawy

Dogłębne zrozumienie własnej kultury oraz poczucie tożsamości są podstawą szacunku i otwartej postawy wobec różnych form ekspresji kulturalnej. Pozytywna postawa obejmuje również kreatywność oraz chęć pielęgnowania zdolności estetycznych przez ekspresję za pomocą środków artystycznych i udział w życiu kulturalnym.

2.1.5 Kompetencje kluczowe w wieku przedszkolnym

Wiek przedszkolny to okres, w którym dziecko musi stawić czoła niezwykle trudnym zadaniom rozwojowym. Czas ten wiąże się z przygotowaniem do pójścia do szkoły. U podstaw realizacji tych zadań stoją: **gotowość dziecka do opuszczenia domu rodzinnego i nabycie umiejętności radzenia sobie w typowych sytuacjach edukacyjnych**, a także **zdolność do funkcjonowania w środowisku rówieśniczym**. w wieku przedszkolnym kształtuje się samodzielność, sprawczość, rozwijają się zmysły, wyobraźnia i intelekt. w rozwoju emocjonalnym dziecka zachodzą ważne zmiany, do których należy zaliczyć nabywanie **sprawności w kontrolowaniu emocji, ich rozumieniu i rozpoznawaniu**.

W sferze rozwoju poznawczego następuje przesunięcie zainteresowań dziecka z **aspektów zewnętrznych, dostępnych zmysłom, w kierunku tego, co wewnętrzne**, niedostępne bezpośrednio poznaniu – pojawiają się nowe kategorie poznawcze, tj. myślenie słowne oraz początki myślenia intuicyjnego. Dynamiczny **rozwój mowy pozwala na poszerzenie wiedzy o otoczeniu**, pojawia się zdolność ujmowania rzeczywistości w czasie przyszłym, teraźniejszym i przeszłym, dostrzeganie odmienności poglądów innych osób. **Zabawa** staje się w wieku przedszkolnym **podstawową aktywnością dziecka** – źródłem jego wiedzy o świecie, identyfikatorem postaw moralnych, podstawą do rozwoju słownictwa oraz rozwoju intelektualnego, a także okazją do zawierania i podtrzymywania relacji społecznych z rówieśnikami i dorosłymi.

Naturalne procesy, jakim podlega dziecko w okresie przedszkolnym, pozwalają na jego **stymulację w kierunku kształtowania kompetencji kluczowych**. Wraz z procesami rozwojowymi młodej osoby tworzą się podstawy poszczególnych kompetencji kluczowych, np.

- ❑ **rozwój mowy i poszerzenia się czynnego słownika** pozwala na rozwijanie porozumiewania się w języku ojczystym i języku obcym oraz kompetencji społecznych i obywatelskich;
- ❑ **zabawa jako podstawowa aktywność** dziecka kształtuje inicjatywność, przedsiębiorczość, świadomość i ekspresję kulturalną;
- ❑ **ciekowość i zadawanie pytań** są podstawą do rozwoju kompetencji matematycznych i podstawowych kompetencji naukowo-technicznych oraz umiejętności uczenia się.

Na żadnym etapie rozwojowym, zależności między naturalną aktywnością i bezpośrednimi potrzebami dziecka a jego możliwościami, nie mają tak bezpośredniego przełożenia na kształtowanie się kompetencji kluczowych jak w wieku przedszkolnym.

Kompetencje kluczowe w zapisach podstawy programowej dla wychowania przedszkolnego³

Kształtowanie kompetencji w placówce przedszkolnej ma wyjątkowy charakter. Z jednej strony ma na celu **wyposażenie dziecka w odpowiednią wiedzę**, a z drugiej – dostarczenie okazji, które pozwolą **wyrobić w nim odpowiednie nawyki i zdobyć umiejętności praktyczne**, a także przez działanie umożliwią kształtowanie odpowiednich **postaw**. na tym etapie rozwojowym i edukacyjnym na szczególną uwagę zasługują zatem: **modelowanie, naśladowanie pozytywnych wzorców** oraz świadome tworzenie sytuacji pozwalających na **aktywne uczestnictwo, odczuwanie i eksplorację** dostępnej przestrzeni.

Porozumiewanie się w języku ojczystym⁴

Jest to **zdolność do codziennego komunikowania się** dziecka w środowisku przedszkolnym z dorosłymi i innymi dziećmi. Porozumiewanie się w języku ojczystym jest ukierunkowane i poddane kontroli merytorycznej. Zmierza do stopniowego rozszerzania zarówno w **obszarze wyrażania oraz interpretowania pojęć, jak i myśli, uczuć, faktów i opinii**. Podstawa programowa zakłada rozwijanie umiejętności komunikowania własnych potrzeb (m.in. potrzeby ruchu), emocji (umiejętność rozpoznawania i nazywania podstawowych emocji), a także rozumienia świata, zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu. Przyjmuje się, że dziecko kończące wychowanie przedszkolne powinno **umieć opowiadać o zdarzeniach z przedszkola**, a także **odpowiadać na pytania**.

Porozumiewanie się w języku ojczystym, to także **zdolność językowej interakcji z otoczeniem** najbliższym dziecku i tym zewnętrznym (np. w sklepie). Kształtowanie tej postawy w przedszkolu to również **ukazywanie kontekstów społecznych i kulturowych**, wskazywanie na konieczność zachowania zgody we wzajemnym funkcjonowaniu podczas nauki, zabawy i sytuacji zadaniowych. Nowa podstawa programowa zakłada, że dziecko **rozumie i wyjaśnia własną przynależność** do rodziny, narodu i różnych grup, zna symbole związane z tymi grupami. Czynniki kulturowe najwyraźniej zarysowują się w zapisach podstawy programowej w kontekście **rozumienie i używania języka mniejszości narodowej i języka regionalnego**. Obszar ten należy rozumieć także jako pomoc w rozwoju mowy dziecka, otwarcie go na świat języka pisanego i mówionego oraz komunikacji wykorzystującej alternatywne kanały przekazu i odbioru.

Porozumiewanie się w językach obcych

Kompetencja związana z porozumiewaniem się w językach obcych w środowisku przedszkolnym wyraża się w **otwarcu dziecka na doświadczenie inności i różnorodności językowej, kulturowej oraz obyczajowej**, a także na wprowadzenie go w sytuacje społeczne odmienne od tych mu znanych. Rozumienie różnic kulturowych oraz uwrażliwienie z jednej strony na ich bogactwo, a z drugiej na kultywowanie lokalnych i narodowych tradycji (w tym językowych) służy otwarciu dziecka, **poszerzeniu jego perspektywy poznawczej i zachęceniu go do aktywnej eksploracji przestrzeni językowej innych kultur**. Przygotowanie dzieci do posługiwania się językiem obcym

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dn. 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2017 r. poz. 356).

⁴ *Biała Księga Kształcenia i Doskonalenia. Nauczanie i uczenie się. na drodze do uczącego się społeczeństwa*, Komisja Europejska – Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, Warszawa 1997.

nowożytnym opiera się na prezentacji dorobku językowego, kulturowego i społecznego innych narodów, wprowadzaniu do zabaw językowych, używaniu zwrotów w języku obcym w sytuacjach codziennych – w zabawie i nauce, ukazywaniu korzyści, jakie wynikają z umiejętności posługiwania się językiem obcym (m.in. nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów międzyludzkich, właściwy odbiór oraz interpretacja wzajemnych przekazów). Zapisy podstawy programowej w tym w zakresie stawiają przed przedszkolem zadanie **tworzenia sytuacji edukacyjnych sprzyjających budowaniu zainteresowania dziecka językiem obcym nowożytnym, chęci poznawania innych kultur**. Dziecko na tym etapie rozumie i reaguje na bardzo proste polecenia w języku obcym, a przygotowanie do posługiwania się językiem obcym odbywa się przez zabawę.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne

Kompetencje matematyczne realizowane są na etapie wychowania przedszkolnego między innymi w postaci **rozwijania i wykorzystywania myślenia matematycznego w celu rozwiązywania problemów wynikających z codziennych sytuacji**. Podstawowe kompetencje naukowo-techniczne odnoszą się do opanowania, wykorzystywania i stosowania wiedzy oraz sposobów i metod objaśniających świat przyrody. Rozwijane są w przedszkolach przez pracę w różnych obszarach, a szczególnie istotne wydają się **działania związane z eksperymentowaniem, sprawdzaniem, powtarzaniem procedur i instrukcji oraz weryfikowaniem wiedzy i odnoszeniem jej do codziennych sytuacji**, które dziecko zna i w których może dokonywać uogólnień i uszczegółowień. Przedszkole powinno stwarzać warunki do samodzielnego działania, wykonywania eksperymentów, odkrywania zjawisk, obserwowania zachodzących procesów, uczestniczenia w zabawach konstrukcyjnych, majsterkowania, planowania i podejmowania intencjonalnego działania itp.

Kompetencje informatyczne

Sposobami realizacji tej kompetencji stają się w przedszkolu działania zmierzające do **sprawnego korzystania z nowoczesnych źródeł i nośników informacji**. Zastosowanie technik informacyjnych pozwala **ukazać zagrożenia i wzbudza ostrożność** u młodego odbiorcy mediów masowych, ale także **rozszerza odbiór rzeczywistość** społecznej, przyrodniczej i kulturowej. Dziecko w wieku przedszkolnym stopniowo i pod kontrolą **wprowadzane jest w przestrzeń wirtualną**, przez co zyskuje możliwość rozwijania wszystkich pozostałych kompetencji kluczowych. Podstawa programowa zachęca do umożliwienia dziecku **podejmowania samodzielnej aktywności poznawczej**, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technologii.

Umiejętność uczenia się

Kompetencje związane z uczeniem się są na tym etapie niezwykle istotne – **właściwe wyposażenie dziecka w aparat metodyczny jest inwestycją na całe życie**. Przedszkole to pierwsze metodyczne doświadczenie dziecka z uczeniem się, w tym z uczeniem się konsekwentnym, możliwie świadomym i ukierunkowanym na osiągnięcie konkretnych celów. Ważne z perspektywy właściwego wdrażania do rozwoju tej umiejętności jest **przygotowanie dziecka do różnych form nauki** – pracy grupowej i indywidualnej oraz do różnorodności stylów uczenia się. To również czas wzbudzania motywacji do nauki, kształtowania perspektywy motywacji wewnętrznej, zadaniowej, ukierunkowanie wysiłków. Należy zwrócić uwagę na stworzenie dzieciom sytuacji, w których **uczą się one gospodarowania czasem przeznaczonym na zabawę, współpracują przy wykonywaniu zadania i biorą odpowiedzialność za wynik swoich działań**.

Kompetencja ta jest kształtowana przez **realizację wszystkich obszarów podstawy programowej** wychowania przedszkolnego, a rezultaty są ściśle skorelowane z umiejętnościami, postawami i prezentowanymi sposobami pracy nauczyciela. Natomiast zadanie przedszkola w dużej

---

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

mierze opiera się na tworzeniu warunków umożliwiających **swobodny rozwój, bezpieczną eksplorację** otaczającego świata, **zdobywanie doświadczeń** wspierających samodzielność dzieci, tworzenie sytuacji edukacyjnych **otwierających dziecko na różnorodne sfery aktywności człowieka**. Ważnym elementem pracy wychowawcy jest zatem doskonalenie warsztatu oraz podejmowanie działań ze świadomością powiązań procesów edukacyjnych z funkcjonowaniem społecznym i aktywnością codzienną dziecka.

Kompetencje społeczne i obywatelskie

Kompetencje społeczne i obywatelskie, rozumiane jako **zdolność do stopniowego wychodzenia poza obszar rodziny**, zmierzają do tego, by stwarzać dziecku warunki do pracy z innymi, w grupie, by mogło podejmować odpowiedzialność za grupę. Przedszkole winno stać się miejscem **budowania samorządności dzieci**. Należy włączać je w część procesu podejmowania decyzji oraz poznawania przesłanek prowadzących do ich podejmowania.

Na tym etapie istotne jest, aby dziecko **zrozumiało obyczaje i sposoby funkcjonowania osób w różnych społeczeństwach i środowiskach**, dostrzegało **różnorodność zachowań**, a stopniowo też **różnorodność postaw**, aby zmierzało w kierunku **dokonywania wyborów, które mają realne konsekwencje i warunkują funkcjonowanie w grupie**. Bardzo ważne jest wzbudzanie zainteresowania dzieci otoczeniem domu i przedszkola, zachęcanie do podejmowania działań na rzecz wspólnego dobra i pracy w dziecięcym wolontariacie na miarę ich możliwości. Nowa podstawa programowa w nieco większym uproszczeniu pokazuje te kompetencje. Choć pojawiają się w niej również aspekty związane z wartościowaniem własnego zachowania, wyrażaniem szacunku wobec innych, budowaniem poczucia własnej wartości, obdarzaniem uwagą dzieci i dorosłych, sprawną komunikacją interpersonalną, rozpoznawaniem, rozumieniem i poszanowaniem emocji własnych oraz innych osób itp.

Inicjatywność i przedsiębiorczość

Poczucie inicjatywy i przedsiębiorczość należy rozumieć jako **zdolność do wcielania pomysłów w czyn**. Kompetencja ta obejmuje działania zmierzające do **rozwoju poczucia sprawstwa**. Wychowanie przedszkolne koncentruje się na kształtowaniu umiejętności **planowania działań oraz wdrażaniu do konsekwentnego ich realizowania**. Umiejętność ta inicjowana jest w przedszkolu np. przez **pracę metodą projektu edukacyjnego oraz uczestnictwo w wydarzeniach, programach i akcjach tematycznych**. Inicjatywność i przedsiębiorczość są rozwijane wielopłaszczyznowo, i co ważne, ich elementy powinny być obecne podczas wszystkich działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych, w których uczestniczy dziecko. w zapisach podstawy programowej zostało to podkreślone w zadaniach przedszkola, w których duży nacisk położono na stwarzanie dziecku warunków do **samodzielnego eksplorowania świata, eksperymentowania, doświadczenia**.

Świadomość i ekspresja kulturalna

Praca w obszarze świadomości i ekspresji kulturalnej ukierunkowana jest na **twórcze wyrażanie idei, doświadczeń i emocji za pośrednictwem różnorodnych środków ekspresji**: muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych. Doświadczenia takie pozwalają na wyrażenie przez dziecko różnorodnych stanów emocjonalnych, wyzwolenie pozytywnych emocji, a przez to otwarcie się na nowości. Wzmacniają inicjatywę i pomagają w nawiązaniu relacji. Podstawa programowa obliuguje do tego, by przedszkole dawało dziecku **możliwość nie tylko poznawania i odtwarzania rzeczywistości związanej z kulturą i sztuką, ale również eksperymentowania z rytmem, głosem, dźwiękiem, ruchem, grafiką**. w kształtowaniu tej kompetencji ważne jest zachęcanie dzieci do poznawania, przeżywania oraz kreowania kultury regionalnej i narodowej, jak również ukazywanie różnorodności zasobów i tradycji kulturowych innych narodów.

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

Wspieranie dzieci w wieku przedszkolnym w rozwijaniu kompetencji

Kształtowanie kompetencji kluczowych na etapie wychowania przedszkolnego jest realizacją naturalnych potrzeb dziecka i w takim ujęciu powinno być wdrażane przez placówki przedszkolne. Sukcesem nauczycieli, którzy pracują na tym etapie edukacyjnym, będzie **dostrzeżenie przenikalności zakresów kompetencyjnych, ich spójności z aktywnością dziecka oraz wykorzystanie okazji, by je rozwijać w sytuacjach z życia codziennego**. w sposób szczególny środowisko przedszkolne sprzyja wszechstronnemu rozwijaniu kompetencji dziecka i synchronicznemu łączeniu procesów edukacyjnych oraz wychowawczych. Daje to możliwość kształtowania wszystkich składowych kompetencyjnych – wiedzy, umiejętności i postaw. Dla świadomego i planowego rozwijania kompetencji kluczowych nauczyciele przedszkolni powinni **znać charakterystykę każdej z ośmiu kompetencji, umieć ją dostosować do możliwości wieku przedszkolnego, dobrać metody realizacji treści oraz wykorzystać okazje, które sprzyjają rozwojowi każdej z nich**. Istotna dla rozwoju kompetencji jest współpraca przedszkola z instytucjami, organizacjami i przedsiębiorstwami funkcjonującymi w lokalnym środowisku.

Opisany poniżej profil kompetencyjny dziecka w wieku przedszkolnym został szczegółowo określony w podstawie programowej przez wskazanie efektów. Uwzględniając zawarte w dokumencie zapisy, warto zwrócić uwagę na wyniki kształcenia, które mają **charakter trans obszarowy**. Realizowane są w różny sposób z pomocą szerokiej gamy metod i technik, ponieważ dziecko uczęszczające do przedszkola należy **uwrażliwiać na społeczny kontekst kompetencji, ukazywać ich rozwojowy charakter oraz podkreślać konieczność pracy nad nimi przez całe życie**. Nie mają one charakteru ostatecznego, podlegają ciągłej aktualizacji i muszą być weryfikowane (autoweryfikacja i konfrontacje z innymi osobami). Należy mieć na uwadze, że wiele wymagań związanych z poszczególnymi kompetencjami kluczowymi obliuguje do wyjścia poza zapisy podstawy programowej, dostosowania do możliwości danej grupy dzieci, zasobu wiedzy, umiejętności i doświadczeń, z jakimi zaczynają one edukację w danym roku.

2.1.6 Kompetencje cyfrowe.

Niezbędna wiedza, umiejętności i postawy powiązane z tymi kompetencjami w ramach: kompetencje cyfrowe.

- Niezbędne są rozumienie, w jaki sposób technologie cyfrowe mogą pomagać w komunikowaniu się, kreatywności i innowacjach oraz świadomość związanych z nimi możliwości, ograniczeń, skutków i zagrożeń. Niezbędne jest rozumienie ogólnych zasad, mechanizmów i logiki leżących u podstaw ewoluujących technologii cyfrowych oraz znajomość podstawowych funkcji i korzystanie z różnych rodzajów urządzeń, oprogramowania i sieci. Niezbędne są przyjmowanie krytycznego podejścia do trafności, wiarygodności i wpływu informacji i danych udostępnianych drogą cyfrową oraz świadomość prawnych i etycznych zasad związanych z korzystaniem z technologii cyfrowych
- Niezbędna jest zdolność do korzystania z technologii cyfrowych w celu wsparcia aktywnej postawy obywatelskiej i włączenia społecznego, współpracy z innymi osobami oraz kreatywności w realizacji celów osobistych, społecznych i biznesowych. Umiejętności obejmują zdolność do korzystania z treści cyfrowych, uzyskiwania do nich dostępu, ich filtrowania, oceny, tworzenia, programowania i udostępniania. Niezbędna jest zdolność do zarządzania informacjami, treściami,

danymi i tożsamościami cyfrowymi oraz do ich ochrony, a także do rozpoznawania i skutecznego wykorzystywania oprogramowania, urządzeń, sztucznej inteligencji lub robotów.

- Korzystanie z technologii i treści cyfrowych wymaga refleksyjnego i krytycznego, a zarazem pełnego ciekawości, otwartego i perspektywicznego nastawienia do ich rozwoju. Wymaga również etycznego, bezpiecznego i odpowiedzialnego podejścia do stosowania tych narzędzi.

Kompetencje informatyczne, wg dotychczasowego podejścia stanowią jedną z ośmiu kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie opisanych w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady. Obejmują one „umiejętne i krytyczne wykorzystywanie technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI) w pracy, rozrywce i porozumiewaniu się. Opierają się [...] na podstawowych umiejętnościach w zakresie TIK: wykorzystywaniu komputerów do uzyskiwania, oceny, przechowywania, tworzenia, prezentowania i wymiany informacji oraz do porozumiewania się i uczestnictwa w sieciach współpracy za pośrednictwem Internetu.

➤ **Wiedza**

Na poziomie wiedzy kompetencje informatyczne wymagają:

- ❑ znajomości **natury, roli i możliwości technologii społeczeństwa informacyjnego (TSI)** w życiu osobistym i społecznym oraz w pracy;
- ❑ znajomości **aplikacji komputerowych** (edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych, przechowywanie informacji) i możliwości ich wykorzystania;
- ❑ znajomości **potencjalnych zagrożeń** związanych z Internetem i komunikacją elektroniczną (poczta elektroniczna, narzędzia sieciowe);
- ❑ rozumienia sposobu, w jaki TSI mogą wspierać **kreatywność i innowacyjność**;
- ❑ świadomości zagadnień dotyczących **prawdziwości i rzetelności** dostępnych informacji;
- ❑ świadomości **prawnych i etycznych aspektów** interaktywnego korzystania z TSI.

➤ **Umiejętności**

Na poziomie umiejętności kompetencje informatyczne wymagają:

- ❑ **poszukiwania, gromadzenia, przetwarzania, oceniania i krytycznego wykorzystywania** informacji;
- ❑ **korzystania z narzędzi do** tworzenia, prezentowania i rozumienia złożonych informacji;
- ❑ wyszukiwania **usług oferowanych w Internecie** i korzystania z nich;
- ❑ wykorzystywania TSI jako **narzędzia wspomagającego** krytyczne myślenie, kreatywność i innowacyjność.

➤ **Postawy**

Na poziomie postaw kompetencje informatyczne wymagają:

- ❑ **krytycznej i refleksyjnej postawy** wobec dostępnych informacji;
- ❑ **odpowiedzialnego wykorzystywania** mediów interaktywnych;
- ❑ zainteresowania **udziałem w społecznościach i sieciach** internetowych w celach kulturalnych, społecznych lub zawodowych.

Cele ogólne kształcenia informatycznego są takie same dla wszystkich etapów edukacyjnych.

Opis wymagań szczegółowych ma charakter spiralny (przyrostowy) – na każdym etapie wymaga się od uczniów umiejętności zdobytych wcześniej i rozszerza się je o umiejętności nowe.

Edukacja informatyczna na i etapie edukacyjnym zakłada m.in. osiągnięcia w następujących zakresach:

- ❑ **rozumienie, analizowanie i rozwiązywanie problemów** (układanie w logicznym porządku, tworzenie poleceń lub ich sekwencji dla określonego planu działania, rozwiązywanie zadań prowadzących do odkrywania algorytmów);
- ❑ **programowanie i rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem komputera i innych urządzeń cyfrowych** (programowanie wizualne, tworzenie rysunków i dokumentów tekstowych, zapisywanie efektów pracy we wskazanym miejscu);
- ❑ **posługiwanie się komputerem, urządzeniami cyfrowymi i sieciami komputerowymi** (posługiwanie się sprzętem komputerowym, w tym jego oprogramowaniem, korzystanie z udostępnionych stron i zasobów internetowych);
- ❑ **rozwijanie kompetencji społecznych** (współpraca i komunikacja z innymi z uczniami – z wykorzystaniem technologii);
- ❑ **przestrzeganie prawa i zasad bezpieczeństwa** (posługiwanie się technologią w sposób bezpieczny, etyczny i zgodny z obowiązującymi zasadami).

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

3 Część diagnostyczna w procesach wspomagania, Ryszard J. Jurkowski

Część diagnostyczna procesów wspomagania została zrealizowana w oparciu o narzędzia, których wytworzenie stanowiło zadanie projektu.

Do zestawienia przyjęto 134 szkoły i przedszkola, w których w badaniach uczestniczyło łącznie 7243. Szczegółowy rozkład zwróconych kwestionariuszy przedstawiono w tabeli

Grupa	Liczba zwróconych kwestionariuszy badawczych
Dyrektorzy	113
Uczniowie	3379
Nauczyciele	1540
Rodzice	2311
Razem - liczba ankiet:	7343

Tabela 3. Szczegółowy rozkład zwróconych kwestionariuszy badawczych

Źródło: Opracowanie własne

3.1 Narzędzia diagnostyczne

Narzędzia diagnostyczne, opracowane w projekcie można podzielić na 3 grupy.

Do pierwszej z tych grup można zaliczyć kwestionariusze wywiadu z dyrektorem oraz kwestionariusze ankietowe, adresowane do nauczycieli, uczniów i rodziców.

Do drugiej grupy można zaliczyć arkusze obserwacji zajęć oraz arkusze analizy dokumentów.

Do trzeciej grupy można zaliczyć kwestionariusz badania profilowego, przeznaczonego do ustalania i uzgadniania podglądów przedstawicieli poszczególnych grup interesariuszy szkoły/przedszkola. Do tych grup interesariuszy zaliczono nauczycieli, pracowników niepedagogicznych, uczniów oraz rodziców.

Ponadto w projekcie przygotowano wzorce protokołów ze spotkań osoby prowadzącej proces wspomagania z dyrektorem oraz z radą pedagogiczną. Protokoły z tych spotkań dawały osobie prowadzącej proces wspomagania podstawę do wejścia do szkoły/przedszkola i prowadzenia tam badań, a także do uzgadniania treści opracowywanych planów rozwoju.

Da ułatwienia posługiwania się narzędziami opracowano schematy działań osób prowadzących wspomaganie: schemat procesu wspomagania i schemat procesu wnioskowania z zebranych informacji.

3.2 Schemat wspomagania

Celem ustalonego schematu procesu wspomagania było wsparcie osób prowadzących wspomaganie w prawidłowym jego przeprowadzeniu, a także zapewnienie jednorodności, a przez to wysokiej jakości, prowadzonych procesów wspomagania przez różne osoby.

Przyjęto następujący schemat wspomaganiania:

Lp. ⁵	Działanie	Cel działania	Instrukcja
1.	Pierwsze spotkanie z dyrektorem	Uzyskanie zgody na przeprowadzenie diagnozy z zastosowaniem ustalonych narzędzi oraz opracowanie planu rozwoju szkoły/ przedszkola	Protokół spotkania należy zamieścić w systemie
2.	Pierwsze spotkanie z radą pedagogiczną	Uzyskanie opinii rady pedagogicznej co do zakresu i przebiegu diagnozy	W przypadku, gdy rada zgłosi zasadność zastosowania dodatkowych badań, należy ustalić metodę i technikę oraz opracować narzędzie w uzgodnieniu z MR-NODN
3.	Wywiad z dyrektorem	Uzyskanie informacji o systemie zarządzania szkołą i systemie dokumentowania działań szkoły w kontekście kompetencji kluczowych uczniów	Kwestionariusz wywiadu z dyrektorem jest dostępny w systemie, wyniki przeprowadzonego wywiadu należy zamieścić w systemie
4.	Analiza dokumentów	Uzyskanie informacji o zakresie i treści dokumentów, odnoszących się do kompetencji kluczowych uczniów	Kwestionariusz analityczny jest dostępny w systemie, wyniki analiz należy zamieścić w systemie
5.	Obserwacja zajęć	Uzyskanie informacji o metodach, technika i narzędziach praktycznie stosowanych na zajęciach z uczniami w kontekście kompetencji kluczowych	Kwestionariusz obserwacji jest dostępny w systemie, wyniki analiz należy zamieścić w systemie
6.	Badanie ankietowe wśród nauczycieli	Uzyskanie informacji o metodach, technika i narzędziach, które są stosowane na zajęciach z uczniami w kontekście kompetencji kluczowych, wg opinii respondenta	Kwestionariusze ankiet są dostępne w systemie
7.	Badanie ankietowe wśród uczniów	Uzyskanie informacji o metodach, technika i narzędziach, które są stosowane na zajęciach	Badania ankietowe mogą być prowadzone równoległe, zaleca się aby badania ankietowe z uczniami i z rodzicami mogły odbyć się w tej samej jednostce czasu, z wykorzystaniem szkolnej/ przedszkolnej pracowni komputerowej, gdzie uczestnicy badania mogą zalogować się do systemu ankiet i udzielić odpowiedzi

⁵ Kolejność działań została ustalona celowo

		z uczniami w kontekście kompetencji kluczowych, wg opinii respondenta	W przypadku, gdy kwestionariusze zostały wypełnione poza systemem, należy ich wyniki zamieścić w systemie
8.	Badanie ankietowe wśród rodziców	Uzyskanie informacji o zakresie i zasadach współpracy z rodzicami w kontekście kompetencji kluczowych uczniów, wg opinii respondenta	
9.	Badanie profilowe	Uzyskanie informacji o zakresie i zasadach integrowania działań nakierowanych na rozwój kompetencji kluczowych uczniów, podejmowanych przez różne środowiska szkolne	<p>Kwestionariusz badania profilowego jest dostępny w systemie</p> <p>Należy zwrócić uwagę na 2 części badania: 1- dotyczy ustalenia stanu obecnego, 2- dotyczy ustalenia potrzeb stanu przyszłego, obie części badań należy rozdzielić. Np. poprzez przeprowadzenie badania w innym dniu, a jeśli nie jest to możliwe, to poprzez wprowadzenie przerwy i ew. rozmowy na inne tematy.</p> <p>W badaniu panelowym mogą uczestniczyć także przedstawiciele innego środowiska szkolnego niż wymienione, jeżeli zostanie to uzgodnione z dyrektorem</p> <p>Wyniki badania profilowego w obu częściach należy zamieścić w systemie</p>
10.	Opracowanie wstępnego raportu	Prezentacja przebiegu diagnozy oraz ustalenie wniosków wstępnych	<p>Zakres treści powinien obejmować przebieg i wyniki diagnozy oraz wstępne wnioski</p> <p>Raport wstępny należy zamieścić w systemie</p>
11.	Drugie spotkanie z dyrektorem	Uzyskanie zgody na przedstawienie wstępnych wniosków radzie pedagogicznej i uzgodnienia przebiegu spotkania z radą pedagogiczną	<p>W przypadku zgłoszonych przez dyrektora wątpliwości co do wniosków wstępnych zaleca się ustalenie zakresów i rozmiarów rozbieżności oraz działań podejmowanych przez obie strony w celu uzyskania uzgodnienia</p> <p>Protokół spotkania należy zamieścić w systemie</p>
12.	Drugie spotkanie z radą pedagogiczną	Uzyskanie opinii rady pedagogicznej co do wniosków wstępnych	W przypadku, gdy rada zgłosi zasadność przeprowadzenia dodatkowego badania, należy ustalić metodę i technikę oraz opracować narzędzie w uzgodnieniu z MR-NODN

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

			W przypadku, gdy rada nie zgłosi zastrzeżeń co do wniosków, należy przejść do opracowywania planu rozwoju szkoły (schemat zawarty w protokole z trzeciego spotkania z radą)
13.	Uzupełnienie raportu wnioski końcowe i zarys planu rozwoju szkoły/ przedszkola	Ustalenie wniosków końcowych i opracowanie zarysu planu rozwoju szkoły/ przedszkola	Zakres treści powinien obejmować wnioski oraz zarys planu rozwoju szkoły/ przedszkola, jako podstawy do pracy z radą nad ustaleniem ostatecznej wersji planu rozwoju. Szczegółowość zarysu powinna być dostosowana do ustalonych wniosków, dotychczasowych wskazań dyrektora i rady oraz powinna umożliwiać radzie sprawną pracę nad ustaleniem ostatecznego planu rozwoju Uzupełnienie raportu należy zamieścić w systemie
14.	Trzecie spotkanie z radą pedagogiczną	Wypracowanie planu rozwoju szkoły/ przedszkola	W przypadku, gdy rada nie zgłosi zastrzeżeń co do wniosków, należy przejść do opracowywania planu rozwoju szkoły
15.	Końcowe spotkanie z dyrektorem	Prezentowanie raportu obejmującego przebieg i rezultaty diagnozy oraz plan rozwoju szkoły/ przedszkola, ustalony we współpracy z radą pedagogiczną Potwierdzenie przyjęcia raportu przez dyrektora	Protokół spotkania należy zamieścić w systemie

Tabela 4. Schemat procesu wspomagania

Źródło: Opracowanie własne

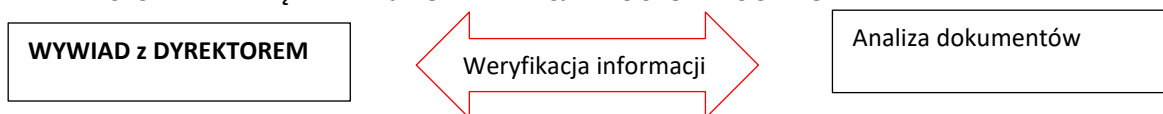
3.3 Schemat wnioskowania

Celem ustalonego schematu procesu wnioskowania było wsparcie osób prowadzących wspomaganie w prawidłowym zestawianiu i wyciąganiu wniosków z informacji zawartych w poszczególnych źródłach, a także zapewnienie jednorodności, a przez to wysokiej jakości, prowadzonych procesów wnioskowania przez różne osoby.

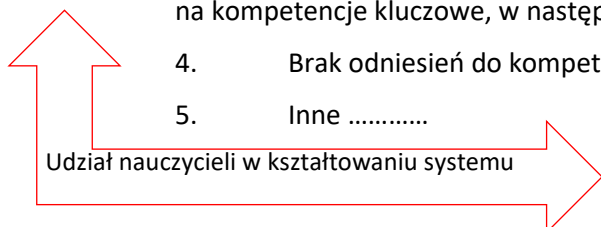
Przyjęto następujący schemat wnioskowania:

A. SYSTEM ZARZĄDZANIA a KOMPETENCJE KLUCZOWE UCZNIÓW

Możliwe wnioski:

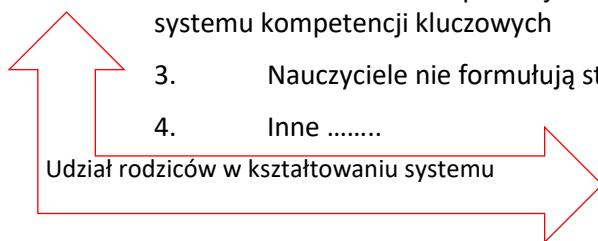
1. W dokumentach definiuje się kompetencje kluczowe i określa metody, techniki oraz narzędzia ich kształtowania
2. W dokumentach definiuje się kompetencje kluczowe i określa metody, techniki oraz narzędzia ich kształtowania tylko w niektórych dokumentach: .....
3. Pojęcie kompetencji kluczowych nie jest definiowane, jednak w dokumentach określa się zasoby wiadomości, zestawy umiejętności oraz postawy, składające się na kompetencje kluczowe, w następującym zakresie: .....
4. Brak odniesień do kompetencji kluczowych
5. Inne .....

Kwestionariusz ankiety
nauczycieli

Możliwe wnioski:

1. Nauczyciele opracowują projekty aktów wewnętrznych, w których definiuje się kompetencje kluczowe i określa metody, techniki oraz narzędzia ich kształtowania, co zapewnia jednorodność systemu kształtowania kompetencji kluczowych
2. Nauczyciele nie biorą udziału w kształtowaniu systemu dokumentów dotyczących kompetencji kluczowych, jednak opracowują własne strategie edukacyjne w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, co nie zapewnia jednorodności systemu kompetencji kluczowych
3. Nauczyciele nie formułują strategii kształtowania kompetencji kluczowych.
4. Inne .....

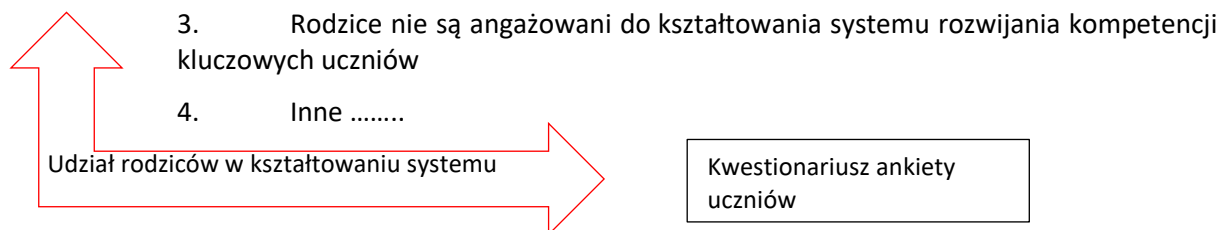
Kwestionariusz ankiety
rodziców

Możliwe wnioski:

1. Rodzice uczestniczą w opracowywaniu projektów aktów wewnętrznych, w których definiuje się kompetencje kluczowe i określa metody, techniki oraz narzędzia ich kształtowania, co zapewnia jednorodność systemu kształtowania kompetencji kluczowych
2. Rodzice nie biorą udziału w kształtowaniu systemu dokumentów dotyczących kompetencji kluczowych, jednak współpracują z nauczycielami w zakresie dotyczącym

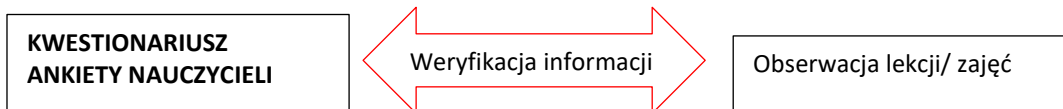
nauczycielskiej strategii edukacyjnej w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, co nie zapewnia jednorodności systemu kompetencji kluczowych

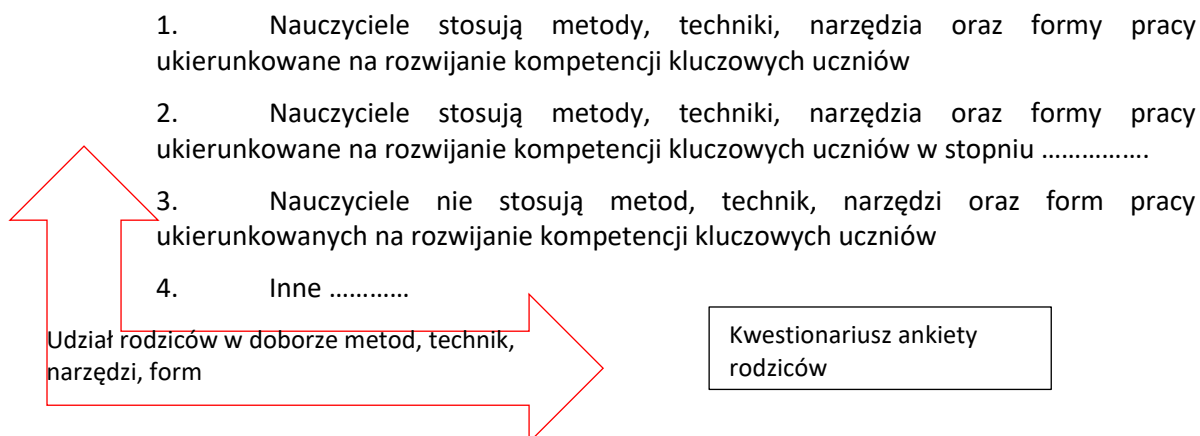
Możliwe wnioski:

1. Uczniowie uczestniczą w opracowywaniu projektów aktów wewnętrznych, w których definiuje się kompetencje kluczowe i określa metody, techniki oraz narzędzia ich kształtowania, co zapewnia jednorodność systemu kształtowania kompetencji kluczowych
2. Uczniowie nie biorą udziału w kształtowaniu systemu dokumentów dotyczących kompetencji kluczowych, jednak współpracują z nauczycielami w zakresie dotyczącym nauczycielskiej strategii edukacyjnej w celu kształtowania kompetencji kluczowych uczniów, co nie zapewnia jednorodności systemu kompetencji kluczowych
3. Uczniowie nie są zaangażowani do kształtowania systemu rozwijania kompetencji kluczowych uczniów.
4. Inne .....

B. PRAKTYKA DYDAKTYCZNA NAUCZYCIELI a KOMPETENCJE KLUCZOWE UCZNIÓW

Możliwe wnioski:

Możliwe wnioski:

1. Rodzice uczestniczą w doborze metod, technik, narzędzi oraz form pracy ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów

2. Rodzice uczestniczą w doborze metod, technik, narzędzi oraz form pracy ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów w stopniu: .....

3. Rodzice nie są zaangażowani do doboru metod, technik, narzędzi oraz form pracy ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów

4. Inne .....

Udział uczniów w doborze metod, technik, narzędzi, form

Kwestionariusz ankiety uczniów

Możliwe wnioski:

1. Uczniowie uczestniczą w doborze metod, technik, narzędzi oraz form pracy ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów

2. Uczniowie uczestniczą w doborze metod, technik, narzędzi oraz form pracy ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów w stopniu: .....

3. Uczniowie nie są zaangażowani do doboru metod, technik, narzędzi oraz form pracy ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów

4. Inne .....

Bezpieczeństwo psychiczne i społeczne uczniów

Kwestionariusz badania profilowego

Możliwe wnioski:

1. Nauczyciele zapewniają uczniom/dzieciom odpowiedni poziom bezpieczeństwa psychicznego i społecznego, wspierają uczniów w budowaniu poczucia własnej wartości, stosują informacje zwrotne zamiast oceny, zaspokajają potrzeby uczniów;

2. Nauczyciele zapewniają uczniom/dzieciom odpowiedni poziom bezpieczeństwa psychicznego i społecznego, wspierają uczniów w budowaniu poczucia własnej wartości, stosują informacje zwrotne zamiast oceny, zaspokajają potrzeby uczniów w stopniu: .....

3. Nauczyciele nie zapewniają uczniom/dzieciom odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa psychicznego i społecznego, nie wspierają uczniów w budowaniu poczucia własnej wartości, stosują oceny zamiast informacji zwrotnej, nie zaspokajają potrzeb uczniów;

4. Inne .....

C. PLAN ROZWOJU SZKOŁY/ PRZEDSZKOLA

Propozycje: uzupełnienie systemu dokumentów o ....., rozwój kompetencji nauczycieli o ....., zmiany we współpracy z rodzicami polegające na ....., zmiany w zakresie udziału uczniów w życiu szkoły/ przedszkola polegające na

Zestawienie 1. Schemat procesu wnioskowania

Źródło: Opracowanie własne

Proces wnioskowania objął także informacje pozyskane z analizy dokumentów oraz z badania profilowego. Szczegółowego zestawienia danych pozyskanych z tych kwestionariuszy nie przedstawiono, ze względu na ich pomocniczy charakter.

3.4 Wyniki badań ankietowych i wywiadów

W tej części publikacji zostaną przedstawione surowe wyniki, uzyskane w badaniach ankietowych i wywiadach z dyrektorem.

3.4.1 Odpowiedzi, uzyskane w kwestionariuszu wywiadu z dyrektorem

Poniżej przedstawiono zestawienie informacji uzyskanych w wywiadach z dyrektorami. do każdego pytania podano liczbę i procent odpowiedzi na "Tak" oraz liczbę oraz procent odpowiedzi na „Nie”.

1. Czy nauczyciele posługują się opisami kompetencji kluczowych i innych kompetencji na każdym etapie nauczania?
A. Tak - 92 - 84 %
B. Nie - 18 - 16 %
2. Czy w szkole / przedszkolu przyjęto priorytety pracy szkoły / przedszkola powiązane z konkretnymi kompetencjami?
A. Tak - 94 - 85 %
B. Nie - 16 - 15 %
3. Czy w szkole / przedszkolu przyjęto dokument strategii pracy szkoły / przedszkola określający min. cele i harmonogramy ich osiągnięcia?
A. Tak - 81 - 74 %
B. Nie - 28 - 26 %
4. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty wskazujące potrzeby i możliwości rozwojowe uczniów / dzieci?
A. Tak - 92 - 84 %
B. Nie - 17 - 16 %
5. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z oczekiwań środowiska lokalnego?
A. Tak - 62 - 57 %
B. Nie - 47 - 43 %
6. Czy dokonuje się oceny zgodności działań organizacyjnych ze strategią pracy szkoły / przedszkola?
A. Tak - 93 - 85 %
B. Nie - 16 - 15 %
7. Czy dokonuje się oceny zgodności działań podstawowych/ nauczanie, wychowanie/ z priorytetami i kompetencjami?
A. Tak - 93 - 85 %
B. Nie - 16 - 15 %
8. Czy dokonuje się oceny zgodności działań pomocniczych/ budowania oferty zajęć dodatkowych/ z priorytetami i kompetencjami?
A. Tak - 94 - 86 %
B. Nie - 15 - 14 %

9. Czy planowanie w szkole / przedszkolu realizowane jest w technice planu „kroczącego”?
- A. Tak - 69 - 63 %
B. Nie - 40 - 37 %
10. Czy każdy nauczyciel posługuje się zatwierdzoną strategią edukacyjną wskazującą zakresy i sposoby rozwijania kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?
- A. Tak - 69 - 62 %
B. Nie - 42 - 38 %
11. Czy powołuje się zespoły nauczycieli uczących na tym samym poziomie edukacyjnym opracowują i wdrażają strategie edukacyjne wskazujące zakresy i sposoby rozwijania kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?
- A. Tak - 82 - 74 %
B. Nie - 29 - 26 %
12. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone wykazy metod, technik i narzędzi pracy z uczniami powiązanych z kompetencjami uczniów / dzieci, dostosowane do poziomu nauczania i oddziały?
- A. Tak - 61 - 55 %
B. Nie - 50 - 45 %
13. Czy szkoła posiada zatwierdzone projekty innowacyjne?
- A. Tak - 64 - 59 %
B. Nie - 45 - 41 %
14. Czy szkoła posiada zatwierdzone projekty badawcze (eksperymenty) wykonywane przez uczniów / dzieci?
- A. Tak - 29 - 27 %
B. Nie - 80 - 73 %
15. Czy szkoła posiada zatwierdzone projekty badawcze (eksperymenty) wykonywane przez nauczycieli?
- A. Tak - 20 - 18 %
B. Nie - 89 - 82 %
16. Czy szkoła posiada zatwierdzone metody, techniki i narzędzia diagnozowania osiągnięć uczniów / dzieci z poprzedniego etapu edukacyjnego?
- A. Tak - 63 - 58 %
B. Nie - 45 - 42 %
17. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z monitorowania rozwoju kompetencji kluczowych?
- A. Tak - 58 - 54 %
B. Nie - 50 - 46 %
18. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizowania osiągnięć i postępów w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych przez uczniów / dzieci?
- A. Tak - 66 - 61 %
B. Nie - 42 - 39 %
19. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty wskazujące odsetek uczniów / dzieci nie osiągających minimalne poziomy kompetencji kluczowych oraz przyczyny takiego stanu a także wnioski?
- A. Tak - 49 - 45 %
B. Nie - 59 - 55 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

20. Czy szkoła posiada zatwierdzone metody, techniki i narzędzia wdrażania wniosków z analiz osiągnięć i postępów w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych przez uczniów / dzieci?
- A. Tak - 48 - 44 %
B. Nie - 60 - 56 %
21. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy frekwencji na zajęciach (lekcyjnych i pozalekcyjnych)?
- A. Tak - 97 - 90 %
B. Nie - 11 - 10 %
22. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy aktywności uczniów / dzieci na zajęciach?
- A. Tak - 57 - 53 %
B. Nie - 51 - 47 %
23. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z inicjatyw podejmowanych przez uczniów / dzieci?
- A. Tak - 45 - 42 %
B. Nie - 63 - 58 %
24. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z udziału uczniów / dzieci w opracowywaniu strategii i planów działań ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?
- A. Tak - 27 - 26 %
B. Nie - 78 - 74 %
25. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z inicjatyw uczniów / dzieci na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?
- A. Tak - 25 - 24 %
B. Nie - 80 - 76 %
26. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki i narzędzia zbierania opinii uczniów / dzieci na temat pracy szkoły / przedszkola?
- A. Tak - 49 - 47 %
B. Nie - 56 - 53 %
27. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy opinii uczniów / dzieci na temat pracy szkoły / przedszkola?
- A. Tak - 38 - 36 %
B. Nie - 67 - 64 %
28. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki i narzędzia zbierania opinii uczniów / dzieci na temat pracy nauczycieli?
- A. Tak - 26 - 25 %
B. Nie - 79 - 75 %
29. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy opinii uczniów / dzieci na temat pracy nauczycieli?
- A. Tak - 24 - 23 %
B. Nie - 81 - 77 %
30. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone programy rozwoju kompetencji uczniów / dzieci opiniowane przez uczniów / dzieci?
- A. Tak - 18 - 17 %
B. Nie - 87 - 83 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

31. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy skuteczności i efektywności zrealizowanych programów rozwoju kompetencji uczniów / dzieci opiniowane przez uczniów / dzieci?
- A. Tak - 10 - 10 %
B. Nie - 95 - 90 %
32. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone dokumenty określające sposoby zapewniania bezpieczeństwa fizycznego i psychicznego uczniom?
- A. Tak - 105 - 98 %
B. Nie - 2 - 2 %
33. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty ze zdarzeń, w których wystąpiły zachowania agresywne ze strony uczniów / dzieci?
- A. Tak - 97 - 91 %
B. Nie - 10 - 9 %
34. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone programy radzenia sobie ze złością skierowane do uczniów / dzieci?
- A. Tak - 86 - 80 %
B. Nie - 21 - 20 %
35. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty ze zdarzeń, w których wystąpiły zachowania agresywne ze strony nauczycieli?
- A. Tak - 70 - 65 %
B. Nie - 37 - 35 %
36. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone programy radzenia sobie ze złością skierowane do nauczycieli?
- A. Tak - 33 - 31 %
B. Nie - 74 - 69 %
37. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z działań antydyskryminacyjnych podejmowanych w szkole / przedszkolu i ich skuteczności?
- A. Tak - 49 - 46 %
B. Nie - 58 - 54 %
38. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone programy rozwijania technik komunikowania się bez przemocy?
- A. Tak - 73 - 68 %
B. Nie - 34 - 32 %
39. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy działań wychowawczych (sposoby, częstotliwość, osoby zaangażowane)?
- A. Tak - 85 - 80 %
B. Nie - 21 - 20 %
40. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z przedsięwzięć, w których uczniowie współpracowali ze sobą?
- A. Tak - 60 - 56 %
B. Nie - 47 - 44 %
41. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone dokumenty określające wymagania w zakresie stroju, języka i zachowań adresowane do uczniów / dzieci?
- A. Tak - 75 - 70 %
B. Nie - 32 - 30 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

42. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy spełniania wymagań w zakresie stroju, języka i zachowań adresowane do uczniów / dzieci?
A. Tak - 41 - 38 %
B. Nie - 66 - 62 %
43. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone dokumenty określające wymagania w zakresie stroju, języka i zachowań adresowane do nauczycieli?
A. Tak - 49 - 46 %
B. Nie - 58 - 54 %
44. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy spełniania wymagań w zakresie stroju, języka i zachowań adresowane do nauczycieli?
A. Tak - 18 - 17 %
B. Nie - 89 - 83 %
45. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki lub narzędzia diagnozy możliwości i potrzeb rozwojowych uczniów / dzieci?
A. Tak - 89 - 85 %
B. Nie - 16 - 15 %
46. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone procedury stosowanych przez nauczycieli metod, technik lub narzędzi diagnozy możliwości i potrzeb rozwojowych uczniów / dzieci?
A. Tak - 77 - 73 %
B. Nie - 28 - 27 %
47. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy skuteczności i efektywności stosowanych metod, technik lub narzędzi diagnozy możliwości i potrzeb rozwojowych uczniów / dzieci?
A. Tak - 72 - 69 %
B. Nie - 33 - 31 %
48. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone strategie pracy z uczniem SPE (w tym z uczniem zdolnym)?
A. Tak - 89 - 85 %
B. Nie - 16 - 15 %
49. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki i narzędzia wsparcia uczniów / dzieci SPE?
A. Tak - 88 - 84 %
B. Nie - 17 - 16 %
50. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy zgodności metod, technik i narzędzi wsparcia uczniów / dzieci SPE z ich potrzebami?
A. Tak - 66 - 63 %
B. Nie - 39 - 37 %
51. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z działań służących rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień uczniów / dzieci?
A. Tak - 70 - 67 %
B. Nie - 34 - 33 %
52. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy zgodności działań rozwijających zainteresowania i uzdolnienia z kompetencjami kluczowymi?
A. Tak - 47 - 45 %
B. Nie - 57 - 55 %

53. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone formy współpracy z poradniami psychologiczno - pedagogicznymi i innymi podmiotami świadczącymi poradnictwo i pomoc uczniom?

A. Tak - 98 - 93 %

B. Nie - 7 - 7 %

54. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy zgodności form współpracy z poradniami psychologiczno - pedagogicznymi i innymi podmiotami świadczącymi poradnictwo i pomoc uczniom z kompetencjami kluczowymi?

A. Tak - 56 - 53 %

B. Nie - 49 - 47 %

55. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone formy organizowania współpracy w planowaniu, organizowaniu, realizowaniu i modyfikacji procesów edukacyjnych?

A. Tak - 89 - 86 %

B. Nie - 14 - 14 %

56. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z prac zespołów nauczycieli uczących w tych samych oddziałach ukierunkowanych na wspólne rozwijanie kompetencji kluczowych każdego ucznia?

A. Tak - 78 - 76 %

B. Nie - 25 - 24 %

57. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone strategie pracy nauczycieli uczących w tych samych oddziałach ukierunkowanych na wspólne rozwijanie kompetencji kluczowych każdego ucznia?

A. Tak - 63 - 61 %

B. Nie - 40 - 39 %

58. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy skuteczności i efektywności stosowanych strategii pracy nauczycieli uczących w tych samych oddziałach ukierunkowanych na wspólne rozwijanie kompetencji kluczowych każdego ucznia?

A. Tak - 57 - 55 %

B. Nie - 46 - 45 %

59. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z udziału rodziców w opracowywaniu strategii i planów działań ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?

A. Tak - 43 - 43 %

B. Nie - 58 - 57 %

60. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z inicjatyw rodziców na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?

A. Tak - 37 - 37 %

B. Nie - 64 - 63 %

61. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki i narzędzia zbierania opinii rodziców na temat pracy szkoły / przedszkola?

A. Tak - 75 - 74 %

B. Nie - 26 - 26 %

62. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone programy rozwoju kompetencji rodziców w zakresie współpracy ze szkołą?

A. Tak - 40 - 40 %

B. Nie - 61 - 60 %

63. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy skuteczności i efektywności zrealizowanych programów rozwoju kompetencji rodziców w zakresie współpracy ze szkołą?

A. Tak - 29 - 29 %

B. Nie - 72 - 71 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

64. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki i narzędzia analizowania wyników egzaminów zewnętrznych oraz ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej?
- A. Tak - 86 - 83 %
B. Nie - 17 - 17 %
65. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z przeprowadzonych analiz wyników egzaminów zewnętrznych oraz ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej?
- A. Tak - 88 - 85 %
B. Nie - 15 - 15 %
66. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki i narzędzia monitorowania działań prowadzonych w szkole / przedszkolu (sposoby, osoby zaangażowane)?
- A. Tak - 83 - 81 %
B. Nie - 20 - 19 %
67. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki i narzędzia analizowania wyników badań zewnętrznych?
- A. Tak - 54 - 52 %
B. Nie - 49 - 48 %
68. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z przeprowadzonych analiz wyników badań zewnętrznych?
- A. Tak - 61 - 59 %
B. Nie - 42 - 41 %
69. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone metody, techniki i narzędzia analizowania wyników badań wewnętrznych prowadzonych w szkole / przedszkolu?
- A. Tak - 80 - 78 %
B. Nie - 23 - 22 %
70. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z przeprowadzonych analiz wyników wewnętrznych prowadzonych w szkole / przedszkolu?
- A. Tak - 91 - 88 %
B. Nie - 12 - 12 %
71. Czy w szkole / przedszkolu jest zatwierdzony dokument strategii zarządzania szkołą określający min. cele i plany działań?
- A. Tak - 99 - 95 %
B. Nie - 5 - 5 %
72. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy skuteczności i efektywności zarządzania szkołą?
- A. Tak - 81 - 78 %
B. Nie - 23 - 22 %
73. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z przeglądów i oceny warunków lokalowych i wyposażenia do realizacji podejmowanych przez szkołę zadań?
- A. Tak - 99 - 96 %
B. Nie - 4 - 4 %
74. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty wskazujące skuteczność i efektywność działań wzbogacających warunki lokalowe i wyposażenie szkoły / przedszkola?
- A. Tak - 72 - 70 %
B. Nie - 31 - 30 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

75. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone strategie, metody, techniki i narzędzia wspierania indywidualnej pracy nauczycieli?

A. Tak - 77 - 75 %

B. Nie - 26 - 25 %

76. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone dokumenty na podstawie których funkcjonują zespoły nauczycieli?

A. Tak - 84 - 82 %

B. Nie - 19 - 18 %

77. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z wyników prac zespołów nauczycielskich międzyprzedmiotowych na poziomie oddziału, w zakresie uwzględniającym rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?

A. Tak - 64 - 62 %

B. Nie - 39 - 38 %

78. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z wyników prac zespołów nauczycielskich międzyprzedmiotowych na poziomie edukacyjnym, w zakresie uwzględniającym rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?

A. Tak - 57 - 55 %

B. Nie - 46 - 45 %

79. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z wyników prac zespołów nauczycielskich przedmiotowych na poziomie edukacyjnym, w zakresie uwzględniającym rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów / dzieci?

A. Tak - 61 - 59 %

B. Nie - 42 - 41 %

80. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone strategie, metody, techniki i narzędzia wspierania zespołowej pracy nauczycieli?

A. Tak - 59 - 57 %

B. Nie - 44 - 43 %

81. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone zakresy i programy doskonalenia zawodowego nauczycieli?

A. Tak - 94 - 91 %

B. Nie - 9 - 9 %

82. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy skuteczności i efektywności (ekonomicznej) zrealizowanych programów doskonalenia zawodowego nauczycieli?

A. Tak - 65 - 63 %

B. Nie - 38 - 37 %

83. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z wdrożenia nabytych kompetencji w wyniku realizacji programu doskonalenia zawodowego w pracy poszczególnych nauczycieli?

A. Tak - 56 - 54 %

B. Nie - 47 - 46 %

84. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone zakresy i programy doskonalenia zawodowego pracowników niepedagogicznych?

A. Tak - 54 - 52 %

B. Nie - 49 - 48 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

85. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z analizy skuteczności i efektywności (ekonomicznej) zrealizowanych programów doskonalenia zawodowego pracowników niepedagogicznych?
A. Tak - 26 - 25 %
B. Nie - 77 - 75 %
86. Czy w szkole / przedszkolu sporządza się raporty z wdrożenia nabytych kompetencji w wyniku realizacji programu doskonalenia zawodowego w pracy poszczególnych pracowników niepedagogicznych?
A. Tak - 25 - 24 %
B. Nie - 78 - 76 %
87. Czy w szkole / przedszkolu są zatwierdzone strategie, metody, techniki i narzędzia współpracy z otoczeniem szkoły / przedszkola w celu pozyskania zewnętrznego wsparcia dla szkoły / przedszkola?
A. Tak - 70 - 68 %
B. Nie - 33 - 32 %

Zestawienie 2. zestawienie informacji uzyskanych w wywiadach z dyrektorami

Źródło: Opracowanie własne

3.4.2 Odpowiedzi uzyskane w kwestionariuszu ankiety dla nauczycieli

Poniżej przedstawiono zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do nauczycieli. do każdego pytania podano liczbę i procent odpowiedzi na "Tak" oraz liczbę oraz procent odpowiedzi na „Nie”.

1. Płeć
A. Kobieta - 1338 - 87 %
B. Mężczyzna - 193 - 13 %
2. Mieszkam
A. w tym samym mieście, w którym znajduje się szkoła. - 976 - 64 %
B. w innej miejscowości/mieście, niż ta, w której znajduje się szkoła. - 555 - 36 %
3. Szkoła / przedszkole
A. jest moim jedynym miejscem pracy. - 1131 - 74 %
B. nie jest moim jedynym miejscem pracy. - 400 - 26 %
4. Rodzaj nauczanego przedmiotu (można zaznaczyć kilka odpowiedzi):
A. uczę przedmiotu humanistycznego - 426 - 23 %
B. uczę przedmiotu matematyczno-przyrodniczego - 383 - 21 %
C. uczę przedmiotu językowego - 201 - 11 %
D. uczę przedmiotu artystycznego - 147 - 8 %
E. uczę wychowania fizycznego - 136 - 8 %
F. uczę edukacji przedszkolnej / wczesnoszkolnej - 520 - 29 %

5. Staż pracy w zawodzie nauczyciela:

- A. 1-3 lata - 216 - 14 %
- B. od 4-10 lat - 317 - 21 %
- C. od 11-20 lat - 437 - 29 %
- D. od 21-30 lat - 354 - 23 %
- E. powyżej 30 lat - 207 - 14 %

6. Stopień awansu:

- A. nauczyciel stażysta - 159 - 10 %
- B. nauczyciel kontraktowy - 313 - 20 %
- C. nauczyciel mianowany - 306 - 20 %
- D. nauczyciel dyplomowany - 753 - 49 %

7. Stanowisko kierownicze/ rodzaj obowiązków (można zaznaczyć kilka odpowiedzi):

- A. jestem nauczycielem - 1466 - 80 %
- B. jestem członkiem kadry kierowniczej szkoły - 57 - 3 %
- C. posiadam doświadczenie, wynikające z pełnienia funkcji np. opiekuna stażu, lidera WDN, członka zespołu ewaluacyjnego - 304 - 17 %

8. Stosuję zasady nauczania – uczenia się, w tym: systematyczności, pogłębłości, samodzielności, związku teorii z praktyką, efektywności, przystępności, indywidualizacji i uspołecznienia).

- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1399 - 94 %
- B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 83 - 6 %
- C. Stosuję średnio raz na półrocze - 8 - 1 %
- D. Nie stosuję - 2 - 0 %

9. Dokonuję oceny stosowanych zasad nauczania – uczenia się pod względem zwiększenia efektów dydaktyczno-wychowawczych

- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 935 - 63 %
- B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 453 - 30 %
- C. Stosuję średnio raz na półrocze - 84 - 6 %
- D. Nie stosuję - 22 - 1 %

10. Dokonuję oceny podstawy programowej pod względem rozwijania kompetencji kluczowych uczniów

- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 733 - 49 %
- B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 456 - 31 %
- C. Stosuję średnio raz na półrocze - 237 - 16 %
- D. Nie stosuję - 65 - 4 %

11. Dokonuję oceny treści będących przedmiotem nauczania pod względem stanu współczesnej wiedzy i adekwatnie modyfikuję treści zadań

- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1060 - 71 %
- B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 321 - 22 %
- C. Stosuję średnio raz na półrocze - 95 - 6 %
- D. Nie stosuję - 17 - 1 %

12. Modyfikuję plany i efekty nauczania tak, aby odpowiadały opisom kompetencji kluczowych uczniów

- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 826 - 55 %
- B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 423 - 28 %
- C. Stosuję średnio raz na półrocze - 215 - 14 %
- D. Nie stosuję - 29 - 2 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

13. Ustaliam wspólnie z innymi nauczycielami uczącymi na poziomie tego samego oddziału zasady, cele i plany pracy z uczniami, aby zapewnić rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 422 - 28 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 546 - 37 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 408 - 27 %
  - D. Nie stosuję - 115 - 8 %
14. Ustaliam wspólnie z innymi nauczycielami uczącymi na poziomie edukacyjnym zasady, cele i plany pracy z uczniami, aby zapewnić rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 380 - 25 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 494 - 33 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 492 - 33 %
  - D. Nie stosuję - 125 - 8 %
15. Ustaliam wspólnie z innymi nauczycielami uczącymi tych samych przedmiotów zasady, cele i plany pracy z uczniami, aby zapewnić rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 408 - 27 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 476 - 32 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 465 - 31 %
  - D. Nie stosuję - 142 - 10 %
16. Ustaliam wspólnie z rodzicami uczniów strategię rozwijania kompetencji kluczowych ich dzieci
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 185 - 12 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 322 - 22 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 614 - 41 %
  - D. Nie stosuję - 371 - 25 %
17. Formułuję cele pracy na lekcji w sposób przystępny dla uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1387 - 93 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 64 - 4 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 25 - 2 %
  - D. Nie stosuję - 17 - 1 %
18. Pozwalam uczniom na określanie celów lekcji
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 437 - 30 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 598 - 41 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 118 - 8 %
  - D. Nie stosuję - 319 - 22 %
19. Formułuję cele w ujęciu czynnościowym (zoperacjonalizowane)
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 998 - 68 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 319 - 22 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 60 - 4 %
  - D. Nie stosuję - 97 - 7 %
20. Dbam o to, aby cele zajęć były zgodne z podstawą programową / programem nauczania
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1394 - 94 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 56 - 4 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 19 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 12 - 1 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

21. Dbam o to, aby cele zajęć były zgodne z opisami kompetencji kluczowych
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1252 - 85 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 168 - 11 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 27 - 2 %
  - D. Nie stosuję - 29 - 2 %
22. Dbam o to, aby cele zajęć nawiązywały do już opanowanych zakresów kompetencji kluczowych uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1259 - 85 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 168 - 11 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 25 - 2 %
  - D. Nie stosuję - 25 - 2 %
23. Dbam o to, aby cele zajęć były pozytywne, określone, konkretne, ambitne, realne, mierzalne
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1370 - 93 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 87 - 6 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 12 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 11 - 1 %
24. Diagnozuję potrzeby i możliwości rozwojowe każdego ucznia
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 943 - 64 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 349 - 24 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 171 - 12 %
  - D. Nie stosuję - 18 - 1 %
25. Dobieram zakres treści zajęć do zdiagnozowanych potrzeb i możliwości rozwojowych każdego ucznia
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1200 - 81 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 198 - 13 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 64 - 4 %
  - D. Nie stosuję - 17 - 1 %
26. Prowadzę lekcje w taki sposób, aby uczniowie kształcili lub doskonalili swoje umiejętności praktyczne (np. posługiwanie się skalą, obliczanie, posługiwanie się przyrządami itp.)
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1144 - 77 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 240 - 16 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 39 - 3 %
  - D. Nie stosuję - 54 - 4 %
27. Prowadzę lekcje w taki sposób, aby uczniowie kształcili lub doskonalili swoje umiejętności formalne (rozumowanie indukcyjne, dedukcyjne, redukcyjne, analizowanie, interpretacja)
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1195 - 81 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 205 - 14 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 33 - 2 %
  - D. Nie stosuję - 44 - 3 %
28. Dbam o to, aby temat zajęć był adekwatny do celów i treści zajęć
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1423 - 97 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 29 - 2 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 11 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 7 - 0 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

29. Formułuję temat zajęć tak, aby był jasny i zrozumiały dla uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1417 - 96 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 28 - 2 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 7 - 0 %
  - D. Nie stosuję - 18 - 1 %
30. Stosuję metody pracy na lekcji umożliwiające każdemu uczniowi rozwijanie umiejętności uczenia się
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1363 - 93 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 84 - 6 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 14 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 10 - 1 %
31. Stosuję metody pracy na lekcji odpowiadające tematowi i celom zajęć
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1405 - 96 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 48 - 3 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 10 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 8 - 1 %
32. Stosuję metody pracy na lekcji służące zwiększeniu efektywności procesu nauczania-uczenia się
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1316 - 89 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 138 - 9 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 9 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 8 - 1 %
33. Stosuję metody i formy pracy wyzwalające inicjatywę i aktywność uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1270 - 86 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 177 - 12 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 18 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 5 - 0 %
34. Stosuję metody i formy pracy indywidualnej
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1181 - 80 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 258 - 18 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 15 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 16 - 1 %
35. Stosuję metody i formy pracy w parach
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 620 - 42 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 757 - 52 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 57 - 4 %
  - D. Nie stosuję - 35 - 2 %
36. Stosuję metody i formy pracy w grupach
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 546 - 37 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 782 - 53 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 110 - 7 %
  - D. Nie stosuję - 32 - 2 %
37. Stosuję metody i formy pracy zbiorowej
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 685 - 47 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 584 - 40 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 126 - 9 %
  - D. Nie stosuję - 74 - 5 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

38. Stosuję techniki Jigsaw
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 89 - 6 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 360 - 25 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 182 - 13 %
  - D. Nie stosuję - 810 - 56 %
39. Stosuję techniki turniejów drużynowych
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 91 - 6 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 524 - 36 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 400 - 28 %
  - D. Nie stosuję - 430 - 30 %
40. Stosuję techniki uczenia się uczniów przez nauczanie innych uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 251 - 17 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 624 - 43 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 300 - 21 %
  - D. Nie stosuję - 271 - 19 %
41. Stosuję techniki uczenia się uczniów opartego na zjawiskach
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 250 - 17 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 646 - 45 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 262 - 18 %
  - D. Nie stosuję - 287 - 20 %
42. Stosuję techniki uczenia się uczniów poprzez rozwiązywanie problemów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 631 - 44 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 615 - 43 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 136 - 9 %
  - D. Nie stosuję - 65 - 4 %
43. Dbam o to, aby tempo pracy na zajęciach było dostosowane do możliwości uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1363 - 94 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 74 - 5 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 5 - 0 %
  - D. Nie stosuję - 9 - 1 %
44. Stosuję metody i formy pracy były zgodne ze współczesnym stanem wiedzy
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1360 - 94 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 73 - 5 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 5 - 0 %
  - D. Nie stosuję - 11 - 1 %
45. Stosuję ćwiczenia na koncentrację uwagi
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 839 - 58 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 399 - 27 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 78 - 5 %
  - D. Nie stosuję - 135 - 9 %
46. Stosuję ćwiczenia rozwijające kreatywność (twórczość)
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 888 - 61 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 470 - 32 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 64 - 4 %
  - D. Nie stosuję - 28 - 2 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

47. Stosuję narzędzia TIK/ICT
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 513 - 35 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 515 - 36 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 102 - 7 %
  - D. Nie stosuję - 318 - 22 %
48. Stosuję narzędzia wirtualnej rzeczywistości
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 285 - 20 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 558 - 39 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 150 - 10 %
  - D. Nie stosuję - 449 - 31 %
49. Stosuję różne formy „burzy mózgów”
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 520 - 36 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 726 - 50 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 122 - 8 %
  - D. Nie stosuję - 73 - 5 %
50. Stosuję różne formy dyskusji
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 780 - 54 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 524 - 36 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 70 - 5 %
  - D. Nie stosuję - 67 - 5 %
51. Stosuję dramę lub inne metody symulacyjne
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 195 - 14 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 778 - 54 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 232 - 16 %
  - D. Nie stosuję - 239 - 17 %
52. Stosuję uczenie rówieśnicze (puzzle, jigsaw)
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 216 - 15 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 570 - 39 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 220 - 15 %
  - D. Nie stosuję - 439 - 30 %
53. Stosuję techniki myślowe np. 6 myślowych kapeluszy de Bono
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 61 - 4 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 287 - 20 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 278 - 19 %
  - D. Nie stosuję - 815 - 57 %
54. Stosuję techniki tutoringowe / coachingowe
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 166 - 12 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 403 - 28 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 262 - 18 %
  - D. Nie stosuję - 609 - 42 %
55. Stosuję techniki graficzne np. mapy, gwiazdy, pajęczyny, ścieżki, drzewka
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 354 - 25 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 660 - 46 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 205 - 14 %
  - D. Nie stosuję - 222 - 15 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

56. Stosuję techniki „odwróconej klasy”
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 57 - 4 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 273 - 19 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 317 - 22 %
  - D. Nie stosuję - 794 - 55 %
57. Stosuję metodę projektu do przygotowania lekcji
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 115 - 8 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 483 - 33 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 525 - 36 %
  - D. Nie stosuję - 319 - 22 %
58. Umożliwiam uczniom opracowywanie i wykonywanie eksperymentów realizujących temat zajęć
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 119 - 8 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 628 - 44 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 347 - 24 %
  - D. Nie stosuję - 345 - 24 %
59. Umożliwiam uczniom opracowywanie i wykonywanie zadań realizujących temat zajęć w formie projektu
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 76 - 5 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 421 - 29 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 584 - 41 %
  - D. Nie stosuję - 358 - 25 %
60. Umożliwiam uczniom opracowywanie i wykonywanie zadań realizujących temat zajęć z zastosowaniem Design Thinking
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 60 - 4 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 204 - 14 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 234 - 16 %
  - D. Nie stosuję - 937 - 65 %
61. Umożliwiam uczniom opracowywanie i wykonywanie zadań realizujących temat zajęć z zastosowaniem myślenia kreatywnego
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 471 - 33 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 539 - 38 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 253 - 18 %
  - D. Nie stosuję - 173 - 12 %
62. Umożliwiam uczniom opracowywanie i wykonywanie zadań realizujących temat zajęć z zastosowaniem techniki kruszenia obiektu
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 49 - 3 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 189 - 13 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 166 - 12 %
  - D. Nie stosuję - 1031 - 72 %
63. Umożliwiam uczniom opracowywanie i wykonywanie zadań realizujących temat zajęć z zastosowaniem techniki figura i tło
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 57 - 4 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 204 - 14 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 170 - 12 %
  - D. Nie stosuję - 1002 - 70 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

64. Stosuję środki służące realizacji założonych celów zajęć
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1075 - 75 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 215 - 15 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 55 - 4 %
  - D. Nie stosuję - 93 - 6 %
65. Podaję uczniom dodatkowe źródła informacji
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 772 - 54 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 473 - 33 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 72 - 5 %
  - D. Nie stosuję - 120 - 8 %
66. Dbam o to, aby rodzaj pracy uczniów w toku lekcji umożliwiał im spostrzeganie przez obserwację (poprzez zmysły)
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 886 - 62 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 408 - 28 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 79 - 5 %
  - D. Nie stosuję - 67 - 5 %
67. Dbam o to, aby rodzaj pracy uczniów w toku lekcji umożliwiał im myślenie w czasie zajęć (zastanawiają się, myślą abstrakcyjnie)
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1120 - 78 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 248 - 17 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 46 - 3 %
  - D. Nie stosuję - 25 - 2 %
68. Dbam o to, aby rodzaj pracy uczniów w toku lekcji umożliwiał im podejmowanie samodzielnego działania (pisanie własnych wniosków, notatek, wykonywanie prac zlecone przez nauczyciela, wykonywanie prac ustalonych w zespołach uczniowskich)
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 854 - 59 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 352 - 25 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 81 - 6 %
  - D. Nie stosuję - 149 - 10 %
69. Ustaliam z uczniem, jakie rezultaty uczenia się ma osiągnąć
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 755 - 53 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 348 - 24 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 142 - 10 %
  - D. Nie stosuję - 192 - 13 %
70. Ustaliam z uczniem, na co uczeń i nauczyciel będą zwracać uwagę przy ocenianiu
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 826 - 58 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 268 - 19 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 123 - 9 %
  - D. Nie stosuję - 219 - 15 %
71. Diagnozuję aktualny poziom wiedzy i umiejętności uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 754 - 52 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 461 - 32 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 210 - 15 %
  - D. Nie stosuję - 15 - 1 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

72. Diagnozuję deficyty kompetencji i trudności w uczeniu się
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 695 - 48 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 484 - 34 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 226 - 16 %
  - D. Nie stosuję - 35 - 2 %
73. Diagnozuję potrzeby dydaktyczne i rozwojowe uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 695 - 48 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 460 - 32 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 255 - 18 %
  - D. Nie stosuję - 31 - 2 %
74. Diagnozuję się możliwości rozwojowe uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 682 - 47 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 410 - 28 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 311 - 22 %
  - D. Nie stosuję - 36 - 3 %
75. Dokonuję systematycznej oceny zaangażowania i wytrwałości uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 956 - 66 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 327 - 23 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 112 - 8 %
  - D. Nie stosuję - 45 - 3 %
76. Umożliwiam uczniom dokonywanie samooceny zaangażowania i wytrwałości
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 645 - 45 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 446 - 31 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 188 - 13 %
  - D. Nie stosuję - 156 - 11 %
77. Umożliwiam uczniom dokonywanie oceny zaangażowania i wytrwałości innych uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 380 - 26 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 366 - 26 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 216 - 15 %
  - D. Nie stosuję - 473 - 33 %
78. Dokonuję systematycznej oceny przyrostu wiedzy i umiejętności uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 599 - 42 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 580 - 40 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 234 - 16 %
  - D. Nie stosuję - 28 - 2 %
79. Umożliwiam uczniom dokonywanie samooceny przyrostu wiedzy i umiejętności
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 435 - 30 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 498 - 35 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 246 - 17 %
  - D. Nie stosuję - 259 - 18 %
80. Umożliwiam uczniom dokonywanie oceny przyrostu wiedzy i umiejętności innych uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 235 - 16 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 316 - 22 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 214 - 15 %
  - D. Nie stosuję - 672 - 47 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

81. Informuję każdego ucznia o poziomie i postępach w zakresie wiedzy i umiejętności
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 568 - 39 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 543 - 38 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 171 - 12 %
  - D. Nie stosuję - 157 - 11 %
82. Udzielam każdemu uczniowi informacji zwrotnej opartej na faktach i wymiernych rezultatach
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 775 - 54 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 409 - 28 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 121 - 8 %
  - D. Nie stosuję - 132 - 9 %
83. Wypowiadam pochwały uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1337 - 93 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 86 - 6 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 12 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 6 - 0 %
84. Wyrażam uznanie wobec osiągnięć ucznia/ uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1300 - 90 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 111 - 8 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 21 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 8 - 1 %
85. Analizuję wspólnie z każdym uczniem przyczyny popełnionych przez ucznia błędów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 949 - 66 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 355 - 25 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 51 - 4 %
  - D. Nie stosuję - 85 - 6 %
86. Ustaliam z każdym uczniem z uczniem plan pracy ucznia
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 382 - 27 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 435 - 30 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 226 - 16 %
  - D. Nie stosuję - 394 - 27 %
87. Dbam o to, aby plan pracy ucznia obejmował to co uczeń ma robić tak jak dotychczas, to co ma robić inaczej, to czego ma robić więcej, to czego ma robić mniej, to co ma zacząć robić i to co powinien przestać robić
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 523 - 36 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 428 - 30 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 248 - 17 %
  - D. Nie stosuję - 237 - 17 %
88. Buduję relację z każdym uczniem opartą na zaufaniu i bezpieczeństwie
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1379 - 96 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 39 - 3 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 14 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 6 - 0 %
89. Stosuję komunikaty oparte na faktach, uczuciach, potrzebach i prośbach
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1347 - 94 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 59 - 4 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 15 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 18 - 1 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

90. Stosuję komunikaty oparte na oczekiwaniach i ocenach.
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 983 - 68 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 196 - 14 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 52 - 4 %
  - D. Nie stosuję - 205 - 14 %
91. Stosuję komunikaty typu „JA”
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 836 - 58 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 244 - 17 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 59 - 4 %
  - D. Nie stosuję - 296 - 21 %
92. Dbam o to, aby każda lekcja wzbudzała zaniepokojenie uczniów
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1364 - 95 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 59 - 4 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 9 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 4 - 0 %
93. Dbam o to, aby zajęcia były ukierunkowane na praktyczne zastosowanie wiedzy i umiejętności rozwijanych w trakcie zajęć
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1306 - 91 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 110 - 8 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 9 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 11 - 1 %
94. Dbam o to, aby zadania wykonywane w toku zajęć wykonywał uczeń
- A. Stosuję w toku każdej lekcji - 1363 - 95 %
  - B. Stosuję średnio raz na miesiąc - 65 - 5 %
  - C. Stosuję średnio raz na półrocze - 9 - 1 %
  - D. Nie stosuję - 3 - 0 %

Zestawienie 3. Zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do nauczycieli

Źródło: Opracowanie własne

3.4.3 Odpowiedzi uzyskane w kwestionariuszu ankiety dla uczniów

Poniżej przedstawiono zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do uczniów. do każdego pytania podano liczbę i procent odpowiedzi na „Tak” oraz liczbę oraz procent odpowiedzi na „Nie”.

1. Płeć

- A. Dziewczyna - 1926 - 58 %
- B. Chłopak - 1399 - 42 %

4. Mieszkam

- A. w tym samym mieście, w którym znajduje się szkoła - 2266 - 68 %
- B. mieszkam w innej miejscowości/mieście, niż ta, w której znajduje się szkoła - 1059 - 32 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

5. Nauczyciele wyjaśniają uczniom co to są kompetencje kluczowe i jaką wiedzę i umiejętności trzeba opanować, aby posiadać te kompetencje
- A. w każdym półroczu - 1013 - 31 %
  - B. na początku roku szkolnego - 1539 - 47 %
  - C. Nie wyjaśniają - 751 - 23 %
6. Nauczyciele wyjaśniają uczniom co to jest podstawa programowa nauczania i jaką wiedzę i umiejętności trzeba opanować, aby spełnić wymagania
- A. w każdym półroczu - 960 - 29 %
  - B. na początku roku szkolnego - 2084 - 63 %
  - C. Nie wyjaśniają - 260 - 8 %
7. Nauczyciele wyjaśniają rodzicom co to są kompetencje kluczowe i jaką wiedzę i umiejętności uczeń ma opanować, aby posiadać te kompetencje
- A. w każdym półroczu - 908 - 28 %
  - B. na początku roku szkolnego - 1271 - 39 %
  - C. Nie wyjaśniają - 1085 - 33 %
8. Nauczyciele wyjaśniają rodzicom co to jest podstawa programowa nauczania i jaką wiedzę i umiejętności trzeba opanować, aby spełnić wymagania
- A. w każdym półroczu - 916 - 28 %
  - B. na początku roku szkolnego - 1476 - 45 %
  - C. Nie wyjaśniają - 871 - 27 %
9. Nauczyciel formułuje cele pracy na lekcji w sposób zrozumiały dla uczniów
- A. na każdej lekcji - 1332 - 40 %
  - B. Czasami cele nie są zrozumiałe - 1674 - 51 %
  - C. Zwykle cele nie są zrozumiałe - 288 - 9 %
10. Uczniowie sami określają cele lekcji
- A. na każdej lekcji - 468 - 14 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 1120 - 34 %
  - C. Nie określają - 1705 - 52 %
11. Cele lekcji wskazują co należy zrobić
- A. na każdej lekcji - 2092 - 64 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 800 - 25 %
  - C. Nie określają - 368 - 11 %
12. Cele lekcji nie są określane
- A. Zdarza się na kilku lekcjach w roku - 1371 - 42 %
  - B. Zdarza się na kilku lekcjach w półroczu - 1294 - 40 %
  - C. na żadnej lekcji - 596 - 18 %
13. Nauczyciele diagnozują potrzeby i możliwości rozwojowe każdego ucznia
- A. Średnio raz na miesiąc - 1115 - 34 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 1150 - 35 %
  - C. Nie diagnozują - 996 - 31 %
14. Zajęcia na lekcjach mają charakter praktyczny
- A. na każdej lekcji - 1314 - 40 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 1371 - 42 %
  - C. Nie mają - 576 - 18 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

15. Nauczyciele uczą uczniów tego, jak uczniowie mają się uczyć
- A. w każdym półroczu - 1351 - 42 %
  - B. na początku roku szkolnego - 774 - 24 %
  - C. Nie uczą - 1104 - 34 %
16. Uczniowie wykonują zadania indywidualnie
- A. na każdej lekcji - 1519 - 46 %
  - B. Średnio raz na miesiąc - 1426 - 44 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 326 - 10 %
17. Uczniowie wykonują zadania w parach
- A. na każdej lekcji - 448 - 14 %
  - B. Średnio raz na miesiąc - 2515 - 77 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 307 - 9 %
18. Uczniowie wykonują zadania w grupach
- A. na każdej lekcji - 317 - 10 %
  - B. Średnio raz na miesiąc - 2582 - 79 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 369 - 11 %
19. Uczniowie wykonują zadania zbiorowo (cała klasa)
- A. na każdej lekcji - 708 - 22 %
  - B. Średnio raz na miesiąc - 1205 - 37 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 1356 - 41 %
20. w trakcie lekcji zadania są tak zorganizowane, aby każdy uczeń uczył innych uczniów
- A. Średnio raz na miesiąc - 677 - 21 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 974 - 30 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 1589 - 49 %
21. Nauczyciel organizuje lekcje w formie turniejów drużynowych
- A. Średnio raz na miesiąc - 681 - 21 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 1221 - 38 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 1339 - 41 %
22. Nauczyciel organizuje lekcje w formie gry edukacyjnej
- A. Średnio raz na miesiąc - 926 - 29 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 1408 - 43 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 911 - 28 %
23. Nauczyciel organizuje lekcje z używaniem narzędzi informatycznych: ICT/ TIK
- A. Średnio raz na miesiąc - 1375 - 42 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 824 - 25 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 1071 - 33 %
24. Nauczyciel organizuje lekcje z używaniem narzędzi wirtualnej rzeczywistości
- A. Średnio raz na miesiąc - 873 - 27 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 656 - 20 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 1739 - 53 %
25. Nauczyciele uczą uczniów, jako koncentrować uwagę
- A. w każdym półroczu - 1048 - 33 %
  - B. na początku roku szkolnego - 660 - 20 %
  - C. Nie uczą - 1512 - 47 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

26. Gdy uczeń napotyka problemy przy wykonywaniu zadań, nauczyciel poprzez zadawanie pytań doprowadza ucznia do znalezienia rozwiązania
- A. w każdym przypadku - 1159 - 36 %
  - B. Czasami - 1814 - 56 %
  - C. Nigdy - 252 - 8 %
27. Podczas wykonywania zadań uczniowie posługują się technikami graficznych np. mapy, gwiazdy, pajęczyny, ścieżki, drzewka
- A. w każdej lekcji - 563 - 18 %
  - B. Średnio raz na miesiąc - 1612 - 51 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 1006 - 32 %
28. Uczniowie przygotowują i realizują projekty, żeby wykonać określone zadania
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 1049 - 32 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1743 - 54 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 456 - 14 %
29. Uczniowie przygotowują i realizują eksperymenty, żeby wykonać określone zadania
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 725 - 22 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1284 - 40 %
  - C. Zadania nie są tak organizowane - 1238 - 38 %
30. Nauczyciele ustalają z każdym uczniem, jakie rezultaty uczenia się ma osiągnąć
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 845 - 27 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 940 - 30 %
  - C. Nie ustalają - 1395 - 44 %
31. Nauczyciele ustalają z każdym z uczniem, na co uczeń i nauczyciel będą zwracać uwagę przy ocenianiu
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 1310 - 41 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1307 - 41 %
  - C. Nie ustalają - 562 - 18 %
32. Nauczyciele umożliwiają uczniom dokonywanie samooceny zaangażowania i wytrwałości
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 898 - 28 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1258 - 40 %
  - C. Nie ustalają - 1022 - 32 %
33. Nauczyciele umożliwiają uczniom dokonywanie oceny zaangażowania i wytrwałości innych uczniów
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 800 - 25 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1141 - 36 %
  - C. Nie ustalają - 1237 - 39 %
34. Nauczyciele umożliwiają uczniom dokonywanie samooceny przyrostu wiedzy i umiejętności
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 898 - 28 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1048 - 33 %
  - C. Nie ustalają - 1233 - 39 %
35. Nauczyciele umożliwiają uczniom dokonywanie oceny przyrostu wiedzy i umiejętności innych uczniów
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 766 - 24 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1008 - 32 %
  - C. Nie ustalają - 1381 - 44 %

36. Nauczyciele informują każdego ucznia o poziomie i postępach w zakresie wiedzy i umiejętności
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 1169 - 37 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1185 - 38 %
  - C. Nie ustalają - 802 - 25 %
37. Nauczyciele wyrażają uznanie wobec osiągnięć każdego ucznia
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 1281 - 41 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1120 - 35 %
  - C. Nie ustalają - 754 - 24 %
38. Nauczyciele analizują wspólnie z każdym uczniem przyczyny popełnionych przez ucznia błędów
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 1460 - 46 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1069 - 33 %
  - C. Nie analizują wspólnie z uczniem - 667 - 21 %
39. Nauczyciele ustalają z każdym uczniem plan pracy ucznia
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 829 - 26 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 859 - 27 %
  - C. Nie ustalają - 1465 - 46 %
40. Czuję się bezpiecznie w szkole
- A. Zawsze - 1692 - 52 %
  - B. Czasami nie czuję się bezpiecznie - 1120 - 35 %
  - C. Zwykle nie czuję się bezpiecznie - 414 - 13 %
41. Mam zaufanie do nauczycieli
- A. Zawsze - 1476 - 46 %
  - B. Czasami nie czuję się bezpiecznie - 1082 - 34 %
  - C. Zwykle nie mam - 668 - 21 %
42. Nauczyciele organizują lekcje tak, aby lekcja wzbudzała zainteresowanie uczniów
- A. Każda lekcja - 1037 - 32 %
  - B. Średnio raz na półrocze lub rzadziej - 1383 - 43 %
  - C. Lekcje są nudne - 778 - 24 %
43. Nauczyciele zadają uczniom prace domowe po lekcji (w celu powtórzenia materiału który był przerabiany na poprzedniej lekcji)
- A. Po każdej lekcji - 2384 - 75 %
  - B. Średnio raz na półrocze - 645 - 20 %
  - C. Nie zadają prac domowych - 168 - 5 %
44. Nauczyciele zadają uczniom prace domowe przed lekcją (w celu przygotowania się ucznia do pracy na następnej lekcji)
- A. Przed każdą lekcją - 1039 - 32 %
  - B. Średnio raz na półrocze - 1220 - 38 %
  - C. Nie zadają prac domowych - 938 - 29 %

Zestawienie 4. Zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do uczniów

Źródło: Opracowanie własne

3.4.4 Odpowiedzi uzyskane w kwestionariuszu ankiety dla rodziców

Poniżej przedstawiono zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do rodziców. do każdego pytania podano liczbę i procent odpowiedzi na "Tak" oraz liczbę oraz procent odpowiedzi na „Nie”.

1. Płeć

- A. Kobieta - 1625 - 74 %
- B. Mężczyzna - 571 - 26 %

4. Mieszkam

- A. w tym samym mieście, w którym znajduje się szkoła/ przedszkole - 1642 - 75 %
- B. mieszkam w innej miejscowości/mieście, niż ta, w której znajduje się szkoła/ przedszkole - 552 - 25%

5. Rodzice uczestniczą w opracowywaniu dokumentów strategicznych w szkole, w których formułuje się cele i plany pracy szkoły

- A. w każdym półroczu - 602 - 27 %
- B. na początku roku szkolnego - 937 - 42 %
- C. Nie uczestniczą - 670 - 30 %

6. Nauczyciele wyjaśniają rodzicom co to są kompetencje kluczowe i jaką wiedzę i umiejętności uczeń ma opanować, aby posiadać te kompetencje

- A. w każdym półroczu - 913 - 41 %
- B. na początku roku szkolnego - 959 - 43 %
- C. Nie wyjaśniają - 336 - 15 %

7. Nauczyciele wyjaśniają rodzicom co to jest podstawa programowa nauczania i jaką wiedzę i umiejętności trzeba opanować, aby spełnić wymagania

- A. w każdym półroczu - 820 - 37 %
- B. na początku roku szkolnego - 1205 - 55 %
- C. Nie wyjaśniają - 186 - 8 %

8. Rodzice zgłaszają nauczycielom inicjatywy dotyczące rozwoju kompetencji kluczowych ich dzieci

- A. w każdym półroczu - 975 - 46 %
- B. na początku roku szkolnego - 627 - 29 %
- C. Nie są zgłaszane - 528 - 25 %

9. Zgłoszone przez rodziców inicjatywy dotyczące rozwoju kompetencji kluczowych ich dzieci są przejmowane i realizowane

- A. na każdej lekcji - 693 - 32 %
- B. Średnio raz na półrocze - 927 - 43 %
- C. Nie są realizowane - 513 - 24 %

10. Szkoła organizuje badania opinii rodziców na temat pracy szkoły

- A. w każdym półroczu - 971 - 46 %
- B. na końcu roku szkolnego - 718 - 34 %
- C. Nie zbiera opinii - 428 - 20 %

11. Rodzice wyrażają wobec szkoły swoją opinię na temat pracy szkoły

- A. w każdym półroczu - 1121 - 53 %
- B. na końcu roku szkolnego - 626 - 30 %
- C. Nie wyrażają opinii - 369 - 17 %

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

12. Szkoła organizuje zajęcia dla rodziców służące nawiązaniu/ poprawie współpracy szkoły i rodziców
- A. w każdym półroczu - 1121 - 53 %
  - B. na końcu roku szkolnego - 359 - 17 %
  - C. Nie organizuje - 635 - 30 %
13. Rodzic jest informowany o tym, że nauczyciele diagnozują potrzeby i możliwości rozwojowe każdego ucznia
- A. Średnio raz na miesiąc - 796 - 38 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 1034 - 49 %
  - C. Nie jest informowany - 284 - 13 %
14. Nauczyciele omawiają z rodzicami to, jak uczniowie mają się uczyć
- A. w każdym półroczu - 1393 - 64 %
  - B. na początku roku szkolnego - 483 - 22 %
  - C. Nie omawiają - 312 - 14 %
15. Nauczyciele omawiają z rodzicami to, jako uczniowie mają uczyć się koncentrować uwagę
- A. w każdym półroczu - 1189 - 56 %
  - B. na początku roku szkolnego - 476 - 23 %
  - C. Nie omawiają - 448 - 21 %
16. Nauczyciele zadają uczniom prace domowe po lekcji (w celu powtórzenia materiału który był przerabiany na poprzedniej lekcji)
- A. Po każdej lekcji - 1266 - 58 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 273 - 13 %
  - C. Nie zadają prac domowych - 645 - 30 %
17. Nauczyciele zadają uczniom prace domowe przed lekcją (w celu przygotowania się ucznia do pracy na następnej lekcji)
- A. Przed każdą lekcją - 499 - 24 %
  - B. Średnio raz na półroczu - 552 - 26 %
  - C. Nie zadają prac domowych - 1062 - 50 %
18. Nauczyciele omawiają z rodzicami, na co uczeń i nauczyciel będą zwracać uwagę przy ocenianiu
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 613 - 30 %
  - B. Średnio raz na półroczu lub rzadziej - 1141 - 55 %
  - C. Nie omawiają - 304 - 15 %
19. Nauczyciele ustalają z rodzicami, na co uczeń i nauczyciel będą zwracać uwagę przy ocenianiu
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 513 - 26 %
  - B. Średnio raz na półroczu lub rzadziej - 1039 - 52 %
  - C. Nie ustalają - 433 - 22 %
20. Nauczyciele informują rodziców każdego ucznia o poziomie i postępach w zakresie wiedzy i umiejętności ucznia
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 959 - 47 %
  - B. Średnio raz na półroczu lub rzadziej - 951 - 46 %
  - C. Nie informują - 149 - 7 %
21. Rodzice są informowani w jaki sposób nauczyciele wyrażają uznanie wobec osiągnięć każdego ucznia
- A. Raz na miesiąc lub częściej - 861 - 42 %
  - B. Średnio raz na półroczu lub rzadziej - 916 - 45 %
  - C. Nie są informowani - 279 - 14 %

Zestawienie 5. Zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do rodziców

Źródło: Opracowanie własne

3.5 Sentencja dotycząca ujawnionych problemów w diagnozach szkół/ przedszkoli

W wyniku diagnoz przeprowadzonych w szkołach i przedszkolach, biorących udział w projekcie ujawniono szereg problemów występujących w 4 obszarach: zarządzanie jednostką, kompetencje nauczycieli, kompetencje uczniów oraz współpraca z rodzicami.

3.5.1 Obszar zarządzania jednostką

W zakresie zarządzania jednostką skupiono się w szczególności na badaniu, czy w dokumentacji szkoły/ przedszkola znajdują się odniesienia do kompetencji kluczowych i ich rozwijania w szkole/ przedszkolu.

Dyrektorzy szkół/ przedszkoli wskazywali w wywiadach, że posiadają dokumentację opisującą kompetencje kluczowe, w tym odniesienia do zasobów wiedzy i umiejętności kształtowanych u uczniów.

Analizując dokumentację szkoły/ przedszkola ustalono, że zapisy dotyczące kompetencji kluczowych znajdują się w różnych miejscach i obejmują w zasadzie kwestie wynikające z podstawy programowej, opisującej cele kształcenia w obszarze wiedzy i umiejętności uczniów. Nie ma spójnego systemu zapisu odnoszącego się do kompetencji kluczowych. To z kolei powoduje, że nauczyciele nie odnoszą się do kompetencji kluczowych w swoich planach pracy i sprawozdaniach. Ujawniono także brak dokumentacji dotyczącej sprawdzania rozwoju kompetencji kluczowych uczniów, a także braki konkretnych wskazań nazw i zakresów poszczególnych kompetencji kluczowych w arkuszach obserwacji lekcji. Dokumentacja jednostek nie uwzględnia narzędzi rozwijania kompetencji kluczowych, brak zapisów świadczących o wytyczaniu zadań, których celem jest badanie posiadanych, rozwijanie istniejących kompetencji kluczowych.

W zakresie dotyczącym strategii komunikowania się i współpracy, jako elementu systemu zarządzania jednostką ujawniono niespójności w zakresie rozumienia treści i skutków relacji nauczyciel-uczeń-rodzic oraz ukierunkowania tych relacji na współpracę w przedmiocie rozwijania kompetencji kluczowych uczniów. Ujawniono także braki w komunikowaniu się pomiędzy nauczycielami oraz nauczycielami a pozostałymi pracownikami szkoły/ przedszkola.

W obszarze dotyczącym wyposażenia wskazano na braki komputerów i innych narzędzi TIK, w zakresie umożliwiającym kształtowanie kompetencji cyfrowych uczniów, oraz spójnego systemu kształtowania wszystkich kompetencji kluczowych poprzez zastosowania cyfrowe. Ujawnione problemy dotyczyły także dostępu do sieci Internet. w jednostkach nie zatrudnia się profesjonalnego informatyka odpowiadającego za system cyfrowy szkoły/ przedszkola, w tym sprzęt, oprogramowanie i jego zastosowania do rozwijania kompetencji kluczowych. Nie ujawniono, aby w szkołach lub przedszkolach planowano wdrożenie w zakresie wirtualnej rzeczywistości (VR).

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

3.5.2 Kompetencje nauczycieli

W zakresie dotyczącym kompetencji nauczycieli badano różne obszary.

W obszarze współpracy z uczniami wskazano, że nauczyciele nie planują wspólnie z uczniami pracy oraz nie występuje wspólna analiza nauczyciela i ucznia, popełnianych przez ucznia błędów. Ustalono także, że uczniowie są informowani o tym, czego mają się nauczyć, jednak nie podejmują decyzji w tych sprawach, przez co mają ograniczone poczucie sprawstwa w zakresie uczenia się. Uczniowie nie uczestniczą w formułowaniu celów lekcji i celów uczenia się oraz planów pracy. Cele lekcji formułowane przez nauczycieli są często nierozumiane przez uczniów i nie wpływają na ich motywację wewnętrzną w zakresie osiągania tych celów. Uczniowie nie potrafią wskazać, które treści są najistotniejsze do nauczania, aby osiągnąć cele lekcji. Ujawniono także niespójność co do oceny częstotliwości i jasności formułowanych celów oraz udziału uczniów w ich formułowaniu. w jednostkowych przypadkach zachęca się uczniów do udziału w formułowaniu celów lekcji. Uczniowie nie są uczeni metod i technik skutecznego uczenia się.

Nauczyciele nie wykorzystują wielu technik aktywnej pracy uczniów w toku lekcji, w szczególności dotyczy to uczenia rówieśniczego, technik myślowych i myślenia kreatywnego, odwróconej klasy, metody problemowej, metody projektu i eksperymentu, metody pracy grupowej uczniów czy gry edukacyjne. Ujawniono także, iż nauczyciele w ograniczonym stopniu korzystają z bardziej rozwiniętych systemów cyfrowych.

W obszarze diagnozowania umiejętności i potrzeb uczniów ujawniono, że znaczna grupa nauczycieli nie dokonuje cyklicznie diagnozy i nie dostosowuje swojej pracy do zdiagnozowanych potrzeb i możliwości rozwojowych uczniów. Nie są także ustalane z uczniami rezultaty uczenia się ucznia.

W obszarze metod pracy nauczycieli ujawniono, iż nauczyciele w marginalnym stopniu stosują innowacje dydaktyczne oraz nowatorskie i aktywizujące metody pracy uczniów. Rzadko wykorzystują TIK na lekcjach, rzadko wykorzystują techniki kreatywne. Nie angażują uczniów do rozwijania własnych kompetencji kluczowych za pomocą udziału w projektach edukacyjnych. Ujawniono, że nauczyciele nie współpracują ze sobą w zakresie nowatorskich rozwiązań, w tym tworzenia i realizowania projektów edukacyjnych, innowacyjnych. z przeprowadzonych diagnoz wynika, że nauczyciele koncentrują się na przekazywaniu wiedzy, a nie kształceniu kompetencji kluczowych. Nauczyciele nie uczą uczniów koncentracji uwagi, w niewystarczającym stopniu wskazują uczniom techniki uczenia się i źródła umożliwiające samokształcenie. Nauczyciele nie badają skuteczności i efektywności stosowanych przez siebie metod pracy. Niedostateczne wykorzystywanie aktywizujących metod nauczania, niedostateczna ich różnorodność, brak wykazywania praktycznych aspektów wiedzy i umiejętności, powodują niską aktywność uczniów w toku lekcji i obniżenie ich motywacji wewnętrznej. Inna sytuacja jest w przedszkolach, gdzie aktywne formy pracy dzieci są stosowane, z wyłączeniem narzędzi cyfrowych.

W obszarze oceny zauważono, że uczniowie nie dokonują samooceny i nie stosują oceny rówieśniczej w odniesieniu do swoich osiągnięć. Uczeń w toku lekcji nie ma możliwości samooceny wiadomości, umiejętności, wytrwałości i zaangażowania.

Ujawniono w badaniach niespójność co do udziału uczniów i rodziców w działaniach nauczycieli ukierunkowanych na dostosowanie treści nauczania do kryteriów opanowania poszczególnych kompetencji kluczowych uczniów. Nie występuje omawianie i uzgadnianie z uczniami i ich rodzicami form i metod pracy ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych,

---

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

uzgadnianie kryteriów oceniania stopnia wzrostu poszczególnych zasobów wiedzy, umiejętności i postaw, składających się na poszczególne kompetencje kluczowe.

3.5.3 Kompetencje kluczowe uczniów

W zakresie kompetencji kluczowych uczniów skupiono się na procesach uczenia się, wiązania wiedzy i umiejętności z praktycznymi aspektami ich stosowania, aktywnej pracy na lekcji i motywacji wewnętrznej.

Uczniowie nie znają pojęcia i treści kompetencji kluczowych. Nie mają opanowanych metod i technik uczenia się w celu podniesienia skuteczności i efektywności tego procesu.

Niestosowanie innowacyjnych i aktywizujących form pracy przez nauczycieli ogranicza możliwości rozwijania kompetencji kluczowych uczniów i nie buduje ich motywacji wewnętrznej do uczenia się, a także nie rozwija umiejętności logicznego oraz kreatywnego myślenia.

Uczniowie mają trudności w praktycznym wykorzystaniu nauczanej w szkole wiedzy. Dotyczy to w szczególności wiedzy matematyczno-przyrodniczej, języków obcych, narzędzi TIK.

Uczniowie nie otrzymują wsparcia w zakresie budowania samoświadomości co do własnych działań ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych.

Brak wpływu uczniów na formułowane cele pracy i plany pracy obniża ich poczucie sprawstwa i oddziela proces nauczania od procesu uczenia się.

3.5.4 Współpraca z rodzicami

W zakresie współpracy z rodzicami skupiono proces diagnostyczny na ustalaniu przepływu informacji oraz udziału rodziców w opracowywaniu i stosowaniu strategii edukacyjnych, stosowanych wobec ich dzieci.

W zakresie dotyczących komunikowania się z rodzicami ujawniono, że pojęcie i treści kompetencji kluczowych nie są przedmiotem udzielanych informacji. Nie informują się także rodziców o celach i sposobach rozwijania kompetencji kluczowych u uczniów. Są natomiast informowani o założeniach podstawy programowej oraz o zakresie wiedzy i umiejętności, jaką mają opanować uczniowie. Informacje te udzielane są na początku roku szkolnego.

Rodzice mają poczucie, że nie otrzymują dostatecznie dużo informacji nt. sposobów uczenia się i koncentrowania uwagi przez swoje dzieci.

Większość rodziców nie uczestniczy w opracowaniu dokumentów strategicznych w szkole/ przedszkolu, w których formułuje się cele i plany pracy dydaktycznej i wychowawczej. Ujawniono niespójność co do roli i zakresu udziału rodziców w opracowywaniu i wdrażaniu strategii nauczania i uczenia się, ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych.

Rodzice nie mają poczucia, że wpływają na strategiczne obszary pracy szkoły/ przedszkola. u wielu występuje brak poczucia sprawstwa, w szczególności w zakresie przyjętych przez nauczycieli metod pracy, które mają sprawiać poprawę wyników uczenia się ich dzieci.

Ujawniono niłą współpracę z rodzicami w zakresie wspólnych działań (średnio raz w semestrze), w szczególności w zakresie dotyczącym kompetencji kluczowych.

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

Szkoły/ przedszkola nie organizują zajęć dla rodziców, służących poprawie współpracy i przyrostu ich wiedzy i umiejętności co do kształtowania kompetencji kluczowych u ich dzieci.

Duża część rodziców nie zgłasza żadnych inicjatyw dotyczących rozwoju kompetencji kluczowych ich dzieci w przekonaniu że, zgłaszane inicjatywy nie są realizowane. Występuje bardzo małe zaangażowanie rodziców w życie szkoły/ przedszkola oraz małe zainteresowanie spotkaniami z wychowawcą i nauczycielami.

Rodzice podzielają pogląd swoich dzieci, że nauczana wiedza w szkole ma małe zastosowanie praktyczne.

3.6 Wnioski z diagnoz

W wyniku diagnoz przeprowadzonych w szkołach i przedszkolach, biorących udział w projekcie sformułowano szereg wniosków dla 4 obszarów: zarządzanie jednostką, kompetencje nauczycieli, kompetencje uczniów oraz współpraca z rodzicami.

3.6.1 Wnioski w obszarze zarządzania w kontekście kompetencji kluczowych uczniów

W dokumentacji szkoły, planach pracy, sprawozdaniach, analizach, bardzo rzadko występuje odniesienie do kompetencji kluczowych rozumianych jako 8 kompetencji zalecanych do rozwijania przez Unię Europejską i przyjętych przez Polskę w systemie Ram Kwalifikacji.

Działania, które powinny zostać podjęte w szkole/ przedszkolu:

- 1) zintensyfikowanie działań zmierzających do pozyskiwania środków zewnętrznych,
- 2) informatyzacja szkoły - szansą na doskonalenie systemu zarządzania,
- 3) budowanie marki szkoły, zgranego zespołu,
- 4) poprawienie systemu przepływu informacji w szkole,
- 5) zwiększenie działań promocyjnych w środowisku lokalnym,
- 6) poszukiwanie, odkrywanie i wdrażanie nowych trendów w edukacji,
- 7) rozwój i kształcenie w oparciu o wyniki ewaluacji i indywidualne potrzeby ucznia i szkoły, w szczególności w zakresie dot. kompetencji kluczowych,
- 8) wdrożenie aktywnych form pracy uczniów, w tym myślenie projektowe, rozwiązywanie problemów, poglądowe nauczanie, nauka poprzez zabawę i doświadczanie jako najważniejsze oddziaływania metodyczne i rozwojowe,
- 9) indywidualizacja procesu nauczania oraz diagnozowanie potrzeb i możliwości uczniów, szczególnie w zakresie stopnia rozwoju poszczególnych kompetencji kluczowych,
- 10) rozwinięcie specjalistycznego doradztwa zawodowego – „aktywni zawodowo”,
- 11) propagowanie postaw społecznych, obywatelskich, patriotycznych,
- 12) zapewnienie bezpieczeństwa w kontekście ucznia i jego praw i przestrzeni szkolnej,
- 13) integracja społeczności szkolnej, w tym poprzez udział uczniów i rodziców w opracowaniu: celów edukacyjnych, form i metod pracy, oceniania poziomu i przyrostu kompetencji kluczowych,

---

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

- 14) Stworzenie dokumentacji uzupełniającej proces wspomaganie oraz lepsze funkcjonowanie jednostki organizacyjnej w poszczególnych obszarach,
- 15) sporządzanie raportów z analizy skuteczności i efektywności działań dydaktyczno-wychowawczych w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych,
- 16) sporządzania raportów z analizy skuteczności i efektywności (ekonomicznej) zrealizowanych programów doskonalenia zawodowego pracowników niepedagogicznych oraz raportów z wdrożenia nabytych kompetencji w wyniku realizacji programu doskonalenia zawodowego w pracy poszczególnych pracowników niepedagogicznych,
- 17) opracowywanie i wdrażanie strategii komunikowania się i współpracy z uczniami i rodzicami.

W obszarze zarządzania należałoby wzmocnić pozyskiwanie informacji zwrotnych w kontekście inicjatyw uczniowskich na rzecz rozwoju kompetencji kluczowych, a także współpracy nauczycieli na poziomie oddziału i poziomu edukacyjnego w zakresie ustalania zasad celów i planów pracy, aby zapewnić rozwijanie kompetencji kluczowych w sposób usystematyzowany.

Należy wprowadzić formy cyklicznej współpracy między szkołą/ przedszkolem a rodzicami, a także między nauczycielami. Powinny zostać wprowadzone cykliczne spotkania, które monitorować będzie dyrekcja. Celem tych powinny być zwiększenie zaangażowania rodziców w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych ich dzieci oraz podniesienie kompetencji nauczycieli w zakresie prowadzenia zajęć, a także znajomości kompetencji kluczowych.

Każde szkolenie nauczycieli powinno odnosić jego treści do kształtowania kompetencji kluczowych uczniów. Ponadto należy wdrożyć system uczenia nauczycieli przez innych nauczycieli, np. w formie udziału w otwartych lekcjach, na których stosowane są aktywizujące formy pracy uczniów, w formie seminariów oraz w innych formach służących dzieleniu się wiedzą wśród nauczycieli. Prowadziłoby to do wdrożenia w szkole/ przedszkolu systemu zarządzania wiedzą ukrytą w głowach nauczycieli.

3.6.2 Wnioski w obszarze pracy nauczycieli w kontekście kompetencji kluczowych uczniów

Nauczyciele realizują podstawę programową, ale w swoich sprawozdaniach nie stosują nomenklatury związanej z kompetencjami kluczowymi. Mimo to, rozwijają umiejętności kluczowe uczniów i opisują je w swoich planach pracy lub przedsięwzięciach.

Część nauczycieli nie wyjaśnia uczniom czym są kompetencje kluczowe. Uczniowie powinni być informowani przez nauczycieli czym są, jaką rolę odgrywają w życiu człowieka oraz mieć świadomość jak szkoła kształtuje te kompetencje.

Nauczyciele nie zawsze formułują zrozumiałe dla uczniów cele lekcji i nie dają możliwości uczniom, aby sami je określali.

Nauczyciele powinni uczestniczyć w opracowywaniu projekty aktów wewnętrznych, w których definiuje się kompetencje kluczowe i określają metody, techniki oraz narzędzia ich kształtowania, co zapewnia jednorodność systemu kształtowania kompetencji kluczowych.

Powinno nastąpić zwiększenie różnorodności metod i technik stosowanych przez nauczycieli wobec uczniów podczas zajęć (metody, techniki, różnorodność narzędzi w zakresie technologii informatycznej).

Główną potrzebą jest unowocześnienie stosowanych form i metod pracy w nauczaniu dzieci. Kolejną potrzebą jest doskonalenie umiejętności komunikacyjnych nauczycieli i pracowników niepedagogicznych.

Nauczyciele powinni wymieniać się doświadczeniami w zakresie procesu nauczania, a w szczególności w zakresie doboru metod i technik pracy oraz tworzenia wspólną strategię rozwoju kompetencji oraz wspólnie ustalać zasady, cele i plany pracy z uczniami, aby zapewnić rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów.

Nauczyciele powinni posługiwać się zatwierdzoną strategią edukacyjną wskazującą zakresy i sposoby rozwijania kompetencji kluczowych uczniów.

Nauczycielki powinny dokonywać oceny stosowanych zasad nauczania – uczenia się pod względem zwiększenia efektów dydaktyczno-wychowawczych, a także oceniać treści będące przedmiotem nauczania pod względem stanu współczesnej wiedzy i adekwatnie modyfikować treści zadań.

3.6.3 Wnioski w obszarze współpracy z uczniami oraz pracy uczniów w kontekście kompetencji kluczowych uczniów

Uczniowie w niewielkim procencie rozumieją podział na kompetencje kluczowe i często nie widzą potrzeby analizowania nauki szkolnej(rozwoju osobistego w szkole) w takim kontekście jak nabywanie kompetencji kluczowych.

Z analizy wynika, że brak jest dostatecznej informacji zwrotnej w zakresie rozumienia celów lekcji przez uczniów. w niewielkim stopniu wykorzystywane są narzędzia rozwijające kompetencje kluczowe uczniów w zakresie TIK, spowodowane brakiem umiejętności lub niechęcią nauczycieli do korzystania z nich.

Powinien zostać wdrożony system oceniania przez ucznia, w szczególności pracy nauczyciela, przebiegu lekcji, samoocena wiadomości, umiejętności, zaangażowania i wytrwałości oraz pracy innych uczniów.

Należy doskonalić wszystkie kompetencje kluczowe uczniów na wszystkich lekcjach przedmiotowych i innych zajęciach, należy wyjaśniać uczniom proces nabywania przez nich w/w kompetencji.

Należy włączyć uczniów w opracowywanie strategii i planów działań ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych.

Wskazane jest przekazanie uczniom większej odpowiedzialności za własną naukę i naukę we współpracy np. poprzez wprowadzenie w tok lekcji metod, technik pozwalających na samodzielność uczniów.

3.6.4 Wnioski w obszarze współpracy z rodzicami w kontekście kompetencji kluczowych uczniów

Rodzice wykazują niewielkie zaangażowanie w rozwijanie kompetencji kluczowych swoich dzieci. Głównym problemem jest stawianie wymagań względem dzieci i nauczycieli dotyczących nabywania wiedzy oraz jej ocenianie bez większego zaangażowania z ich strony. Wydaje się, że nie wszyscy rodzice zdają sobie sprawę z obowiązku, jaki ma powierzony rodzic względem swojego dziecka

i jak powinien przebiegać rozwój ich dziecka. Współpraca z rodzicami opiera się raczej na sporadycznych, aczkolwiek stałych działaniach.

Rodzice wykazują niewielkie zaangażowanie w rozwijanie kompetencji kluczowych swoich dzieci. Głównym problemem jest stawianie wymagań względem dzieci i nauczycieli dotyczących nabywania wiedzy oraz jej ocenianie bez większego zaangażowania z ich strony. Wydaje się, że nie wszyscy rodzice zdają sobie sprawę z obowiązku, jaki ma powierzony rodzic względem swojego dziecka i jak powinien przebiegać rozwój ich dziecka.

Wyniki badań wskazują ze niektórzy rodzice nie mają wiedzy na temat kompetencji kluczowych, czują się niedoinformowani. Nie są zaangażowani do kształtowania systemu rozwijania kompetencji kluczowych dzieci. Nie biorą udziału w kształtowaniu systemu dokumentów dotyczących kompetencji kluczowych.

Rodzice powinni w większym stopniu uczestniczyć w zatwierdzaniu projektów aktów wewnętrznych, w których definiuje się kompetencje kluczowe i określa metody, techniki oraz narzędzia ich kształtowania, co zapewnia jednorodność systemu kształtowania kompetencji kluczowych.

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

4 Plany rozwoju szkół i przedszkoli opracowane w procesach wspomagania

W planach rozwoju szkół i przedszkoli wskazano cele ogólne planów oraz cele szczegółowe w poszczególnych obszarach, podlegających procesom diagnostycznym. Następnie wskazano zakresy działań w odniesieniu do poszczególnych obszarów.

4.1 Cele planów rozwoju

4.1.1 Cele ogólne

Pośród celów ogólnych, przyjmowanych w planach rozwoju wskazywano przede wszystkim rozwijanie kompetencji kluczowych w skonkretyzowanym zakresie np. kompetencji cyfrowych, kompetencji w zakresie uczenia się, kompetencji społecznych, kompetencji w zakresie wielojęzyczności oraz kompetencji matematycznych i w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii a także kompetencji w zakresie innowacyjności i przedsiębiorczości.

Wskazywano, że celem jest także usystematyzowanie i ujednoczenie zakresu działań w szkole czy przedszkolu w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Do celów ogólnych zaliczano także poprawę współpracy z rodzicami, w szczególności w zakresie ich wiedzy co do kompetencji kluczowych oraz wpływu na kształtowanie procesów dydaktycznych.

Wskazywano także podniesienie jakości pracy szkoły lub przedszkola w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych uczniów.

Przyjmowano, że cele ogólne mają zostać osiągnięte w okresie roku szkolnego lub w okresie dwóch lat szkolnych. Część raportów nie zawierała horyzontu czasowego ich sięgnięcia, przyjmując, że mają charakter uniwersalny do realizacji w każdym roku szkolnym, jak np. poprawa współpracy z rodzicami.

4.1.2 Cele szczegółowe w obszarze zarządzania

W obszarze zarządzania wskazywano, że celami szczegółowymi są zmiany w dokumentacji szkolnej lub przedszkolnej, polegające na dokumentowaniu rozwijania kompetencji kluczowych uczniów i dzieci oraz na prowadzeniu monitoringu i ewaluacji w tym zakresie. Wskazywano, że powstanie informator o kompetencjach kluczowych.

Za cele szczegółowe przyjmowano powstanie narzędzi diagnozujących potrzeby i możliwości rozwojowe w odniesieniu do kompetencji kluczowych oraz tworzenie i stosowanie arkuszy obserwacyjnych ukierunkowanych na kompetencji kluczowe.

Wśród celów wymieniano także tworzenie harmonogramów działań w formule kroczącej, tj. na okresu dwu lub trzyletnie.

Do celów szczegółowych w zakresie zarządzania zaliczano poprawę konkurencyjności placówki, jako skutek ukierunkowania placówki na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów/ dzieci.

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

Przyjmowano zmiany w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli, polegające na systemowym wymaganiu, aby realizowane formy doskonalenia odnosiły się do kompetencji kluczowych i ich rozwijania.

Za cel szczegółowy przyjmowano wdrożenie rozwiązań służących umożliwieniu rodzicom uczestniczenia w tworzeniu projektów aktów wewnętrznych, w których definiuje się kompetencje kluczowe.

4.1.3 Cele szczegółowe w obszarze kompetencji nauczycieli

Do najczęściej wymienianych celów szczegółowych w zakresie kompetencji nauczycieli należało wdrożenie zmian w doskonaleniu zawodowym nauczycieli, ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów, przede wszystkim poprzez aktywne formy pracy uczniów na lekcji. Przyjmowano, że samodoskonalenie ma uwzględniać różne formy dzielenia się przez nauczycieli wiedzą i umiejętnościami.

Wskazywano, że celem jest częstsze stosowanie w edukacji metod nauczania z uwzględnieniem TIK oraz innych metod rozwijających krytyczne myślenie, samodzielność, umiejętność współpracy u uczniów. Konkretyzowano ten cel poprzez wskazanie czasu jego realizacji (rok szkolny) oraz poprzez wskazanie, że rozwijane metody pracy mają wiązać teorię z praktyką i obejmować nie mniej niż 1/3 czasu lekcji.

Przyjmowano wzrost innowacji pedagogicznych i ich ukierunkowanie na równomierne rozwijanie kompetencji kluczowych u wszystkich uczniów.

4.1.4 Cele szczegółowe w obszarze kompetencji kluczowych uczniów

Do najczęściej wymienianych celów szczegółowych w zakresie rozwoju kompetencji kluczowych uczniów było rozwijanie u uczniów wiedzy i umiejętności w zakresie metod uczenia się, w tym poprzez uczestnictwo w projektach/wydarzeniach/lekcjach otwartych praktycznie demonstrujących nowe sposoby uczenia się, oraz zwiększenie roli uczenia się uczniów od siebie nawzajem.

Jako cel przyjęto także osiągnięcie stanu, w którym uczniowie uczą się odbierania informacji zwrotnej od nauczyciela, od kolegi, przekazywania informacji zwrotnej koledze/koleżance, oraz dokonywania samooceny.

Wskazywano uczenie efektywnego wykorzystywania technik zapamiętywania i samodzielnego uczenia się oraz narzędzi TIK / ICT w procesie edukacyjnym.

Przyjęto, że w celu wykształcenia postawy współodpowiedzialności za efekty nauczania oraz zaktywizowanie w procesie nabywania kompetencji kluczowych 75% uczniów będzie pracowało na przynajmniej 1/3 lekcji z wykorzystaniem odpowiednio dobranych aktywizujących metod i form uczenia się. Uczniowie będą także formułowali cele lekcji.

4.1.5 Cele szczegółowe w obszarze współpracy z rodzicami

Celem szczegółowym w tym obszarze jest rozszerzenie wiedzy rodziców, na temat kompetencji kluczowych oraz zwiększenie zaangażowania rodziców w pracę placówki, w kwestiach dotyczących kompetencji kluczowych ich dzieci.

Ma dojść do synchronizowania oddziaływań szkoły, domu i instytucji wspierających, tak aby współpraca na rzecz ucznia była aktywna i konstruktywna.

Jako cel szczegółowy określono rozwój współpracy nauczycieli i uczniów w zakresie przygotowywania zajęć/wydarzeń edukacyjnych demonstrujących nowe sposoby uczenia się, m.in. poprzez prowadzenie warsztatów dla rodziców z zakresu rozwijania kompetencji osobistych, społecznych i kompetencji uczenia się.

Szkoła/ przedszkole ma prowadzić na bieżąco monitoring opinii rodziców o pracy szkoły, monitorować inicjatywy własne rodziców dotyczące różnych form działalności szkoły w tym realizowania kompetencji kluczowych u ich dzieci.

Za cel szczegółowy przyjęto zaangażowanie rodziców do uczestniczenia w procesie doboru metod, technik, narzędzi oraz form pracy ukierunkowanych na efektywne kształcenie kompetencji kluczowych oraz efektywnej współpracy między nauczycielami, rodzicami i uczniami.

4.2 Zakres działań przyjęty w planach rozwoju szkół i przedszkoli

4.2.1 Zakres działań w obszarze zarządzania

Jako jedno z podstawowych działań we obszarze zarządzania wskazano konieczność opracowania dokumentacji szkolnej, zawierającej informację o kompetencjach kluczowych oraz metodach, technikach, formach i narzędziach ich rozwijania, wraz z planami pracy. Wśród dokumentacji do opracowania wskazywano także narzędzia do diagnozowania potrzeb w zakresie kompetencji kluczowych uczniów i monitorowania ich rozwoju.

Do głównych działań zaliczano także standaryzację procesów i pracy, dla zapewnienia spójnego rozwijania wszystkich kompetencji kluczowych u wszystkich uczniów.

Innym z podstawowych działań w tym obszarze jest wdrożenie systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli, ukierunkowanego na rozwój umiejętności nauczycieli w zakresie stosowania metod, form, technik i narzędzi pracy, które pozwalają uczniom na aktywne uczenie się i rozwijanie ich kompetencji kluczowych.

Przyjmowano także, iż system ewaluacji wewnętrznej zostanie rozwinięty o techniki i narzędzia badania przyrostu kompetencji kluczowych uczniów. Powoływane mają być także osoby lub zespoły do prowadzenia procesów wspomaganie szkoły i nauczycieli w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych uczniów.

Kolejnym zbiorem działań ma być wzbogacanie bazy dydaktycznej o narzędzia informatyczne i oprogramowanie oraz wyposażenie kąciaków tematycznych dla poszczególnych kompetencji kluczowych.

4.2.2 Zakres działań w obszarze kompetencji nauczycieli

System dydaktyczno-wychowawczy szkoły/ przedszkola ma zostać przestawiony z nauczania przez nauczycieli na uczenie się uczniów. Plany pracy mają zostać nasycone metodami aktywnej pracy uczniów w projektach, w eksperymentach, w rozwiązywaniu problemów, w uczeniu rówieśniczym.

Nauczyciele przejdą szkolenia i inne formy doskonalenia zawodowego, w wyniku których będą organizować pracę uczniów w sposób ułatwiający i mobilizujący do uczenia się. Będą organizowane szkolenia nauczycieli przez nauczycieli, czy to w formie lekcji otwartych, czy nagrywanych filmów z zastosowania aktywizujących form pracy uczniów, czy prezentacji dobrych praktyk.

W działaniach określanych dla poszczególnych szkół i przedszkoli biorących udział w projekcie wskazywano skonkretyzowane wielkości liczby nauczycieli uczestniczących w nowoprojektowanych formach doskonalenia, liczby nauczycieli, którzy nabędą nowe kompetencje po tych formach doskonalenia, oraz liczby nauczycieli, którzy wdrożą nowe podejście do uczenia się uczniów w swoim warsztacie pracy. Przyjmowano m.in., że co najmniej 1 lekcja w semestrze będzie miała charakter otwarty, jako forma doskonalenia innych nauczycieli.

Nauczyciele będą prowadzili innowacje pedagogiczne ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych uczniów. Będą organizowali lekcje z udziałem osób, w tym rodziców, którzy zechcą przedstawiać swoje pasję, swoje doświadczenia zawodowe, wskazywać na praktyczne wymagania rynku pracy.

Nauczyciele rozwiną formy pracy zespołowej poprzez aktywny udział w zespołach między przedmiotowych, których celem będzie wypracowanie wspólnych celów i harmonogramów rozwijania równomiernie i wszystkich kompetencji kluczowych u uczniów na danym poziomie nauczania. Zespoły te wypracują standardy pracy w kształtowaniu kompetencji kluczowych uczniów.

4.2.3 Zakres działań w obszarze kompetencji kluczowych uczniów

Każda z kompetencji, będąca przedmiotem projektu, została wymieniona, jako cel działań podejmowanych wobec uczniów lub razem z nimi.

Działania w obszarze kompetencji kluczowych uczniów zostały skupione przede wszystkim na wdrożeniu nowej organizacji zajęć, ukierunkowanej na aktywną pracę uczniów w toku lekcji oraz rozwijanie umiejętności uczenia się. Dla uczniów mają być organizowane treningi uważności i koncentracji uwagi.

Do najczęściej wymienianych metod, technik czy narzędzi, które mają zostać wdrożone, należały:

- uczenie rówieśnicze, przy czym wskazywano, że lekcje oparte na tej metodzie mają odbywać się w każdym semestrze; w konkretnych przypadkach wskazywano stworzenie Hackatonu dla uczniów, na którym uczniowie będą dzielić się wiedzą i pasjami oraz nowymi pomysłami dla szkoły,
- praca metodami kreatywnymi,
- narzędzia TIK na wszystkich lub na większości lekcji,
- praca w grupach,
- praca z wykorzystaniem dramy,
- praca metodą projektu.

W przedszkolach wskazywano, że będą:

- organizowane warsztatów dla dzieci nt. emocji, relacji, współżycia w grupie,
- stosowane techniki pracy w małej grupie,

- organizowane zajęcia umożliwiające udział dzieci w akcjach charytatywnych, wolontariatach, konkursach i przeglądach plastycznych i muzycznych kształtujących postawy społeczne.

Do działań podejmowanych przez nauczycieli należy opracowywanie i realizowanie innowacji dydaktyczno-wychowawczych, ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów. Wymieniano stworzenie szkolnej bazy gier i zabaw, umożliwiające wspólne korzystanie przez uczniów i nauczycieli.

Wskazywano także, iż zostaną wdrożone działania ukierunkowane na zaangażowanie uczniów do współzarządzania szkołą, zarówno w formach warsztatowych i profilowych, jak i pozyskiwania opinii.

W ramach kolejnej grupy działań formułowano zasadność stosowania narzędzi diagnostycznych, ukierunkowanych na badanie potrzeb oraz przyrostu kompetencji kluczowych uczniów. Dla uczniów, w szczególności klas 7 i 8 szkoły podstawowej, zostaną wdrożone procedury opracowania ścieżek rozwoju edukacyjnego i zawodowego, a same ścieżki mają być opracowywane razem z uczniami.

4.2.4 Zakres działań owe w obszarze współpracy z rodzicami

Działania w obszarze kompetencji kluczowych uczniów zostały skupione przede wszystkim na wzmocnieniu współpracy z rodzicami w ten sposób, aby rodzice uczestniczyli w tworzeniu strategii dydaktycznych, ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych ich dzieci. do wymienianych działań należały:

- organizowanie zajęć dla rodziców w przedmiocie kompetencji kluczowych, także z udziałem ekspertów,
- organizowanie wspólnych spotkań służących wymianie doświadczeń i ustalaniu strategii,
- organizowanie zajęć z uczniami, jako zajęć otwartych dla rodziców,
- włączenie rodziców w opracowywanie dokumentów strategicznych szkoły,
- przeprowadzanie badań opinii rodziców w kontekście kompetencji kluczowych oraz ich kształtowania i rozwijania przez nauczycieli, zarówno w formach ankietowych jak i badań profilowych,
- zsynchronizowanie oddziaływań szkoły, domu i instytucji wspierających – aktywna i konstruktywna współpraca na rzecz ucznia,

Wskazywano także działania ukierunkowane na integrację rodziców ze sobą oraz ze środowiskiem szkolnym/ przedszkolnym.

4.3 Prognozowany stan przyszły po zrealizowaniu planów rozwoju szkół/ przedszkoli

W wyniku wdrożenia planów rozwoju szkoły/ przedszkola, opracowanych w procesach wspomaganiania, nastąpią zmiany w funkcjonowaniu szkół i przedszkoli. Autorzy planów rozwoju wskazali cztery obszary, w których nastąpią te zmiany: zarządzanie szkołą/ przedszkolem, kompetencji nauczycieli, kompetencje uczniów oraz współpraca z rodzicami. Przewidywane zmiany przedstawiono w kolejnych podrozdziałach.

4.3.1 Zmiany w systemie zarządzania szkołą/ przedszkolem

System zarządzania szkołą/ przedszkolem opiera się na pełnej współpracy rodziców, uczniów, nauczycieli, dyrektora i organów prowadzących, której celem jest opracowanie i aktualizowanie kierunków rozwoju kompetencji kluczowych uczniów, w tym zwiększanie ich samodzielności i poczucia sprawczości.

Zespół kierowniczy szkoły/ przedszkola będzie wybierał w ramach wsparcia szkoleniowego dla nauczycieli takie przedsięwzięcia, które będą wspierały umiejętności nauczycieli i innych pracowników pedagogicznych rozwijania kompetencji kluczowych uczniów.

Szkoła/ przedszkole jest wyposażona w niezbędną dokumentację dotyczącą rozwijania kompetencji kluczowych uczniów. Posiada opracowany system monitorujący działania wspierające rozwój kompetencji kluczowych uczniów, zwiększanie wiedzy i umiejętności kadry pedagogicznej na temat rozwoju kompetencji kluczowych. Posiadać raporty z przeprowadzanych procesów monitorowania przyrostu kompetencji kluczowych uczniów. Posiada aktualizowane plany rozwoju szkoły/ przedszkola.

Zarządzanie szkołą/ przedszkolem w pełni wykorzystuje możliwości jakie dają nowoczesne technologie. Szkoła/ przedszkole jest wyposażona w nowoczesne pomoce dydaktyczne do rozwijania kompetencji kluczowych w zakresie TIK. Utrzymuje stały i efektywny kontakt z rodzicami.

Szkoła/ przedszkole diagnozuje, realizuje, monitoruje, ewaluje kształcenie kompetencji uczniów. Uczniowie staną się bardziej odpowiedzialni za siebie i za innych, gdyż będą podmiotem, a nie przedmiotem w systemie edukacyjnym.

Cyklicznie organizowane badania metodą profilu z udziałem nauczycieli, uczniów i rodziców oraz ankietowanie rodziców dotyczące bieżących spraw szkoły pozwoli pozyskać opinie różnych środowisk na temat pracy szkoły oraz umożliwi ocenę tendencji w różnych obszarach jej pracy. Wspólna panelowa praca nauczycieli i rodziców nad tworzeniem dokumentów szkolnych określających cele pracy szkoły i strategię ich osiągnięcia pozwoli w rodzicach poczucie współdecydowania w sprawach nauki i wychowania ich dzieci uaktywni to środowisko. Organizacja nadzoru pedagogicznego będzie służyła obserwacji metod i form pracy na lekcjach oraz ocenie formułowanych celów lekcji.

Kadra kierownicza szkoły w ramach wsparcia szkoleniowego dla nauczycieli będzie wybierała takie przedsięwzięcia, które wspierają rozwój określonych (wynikających z badań) kompetencji kluczowych. Powołany zespół zadaniowy opracuje dyrektywy do rozwoju konkretnej kompetencji kluczowej w kolejnym roku szkolnym. w dokumentacji szkolnej, czyli w planach pracy poszczególnych sekcji (sekcja ogólnokształcąca, teorii, poszczególnych grup instrumentalnych) będą umieszczone cele, które uwzględniają rozwój wybranych kompetencji kluczowych. Wizja i misja szkoły będą oparte o racjonalny program zrównoważonego rozwoju poszczególnych kompetencji kluczowych w każdym roku szkolnym. Nauczyciele i wychowawcy będą mieli sformułowane oczekiwania w zakresie podniesienia kompetencji kluczowych.

Ewaluacja wewnętrzna szkoły będzie wzbogacona o narzędzia wspomagające monitoring rozwoju kompetencji kluczowych uczniów. Obserwacje lekcji prowadzone będą również pod kątem rozwijania kompetencji kluczowych uczniów. Ewaluacja pracy szkoły będzie zawierała obowiązkowe elementy:

- 1) badanie rozwijania kompetencji kluczowych wybranych na dany rok szkolny,

- 2) diagnoza potrzeb uczniów w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych,
- 3) analiza potrzeb szkoleniowych nauczycieli w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych. Kalendarz szkolny będzie wzbogacony o cele w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych uczniów.

4.3.2 Zmiany w zakresie kompetencji nauczycieli

Nauczyciele w ramach swoich indywidualnych działań stworzą systemy, w którym to będą zawarte konkretne zapisy odnoszące się do rozwoju kompetencji kluczowych wśród uczniów (dokumentacja). Ponadto w trakcie i po zakończeniu programu otrzymają narzędzia, które będą ułatwiać tworzenie systemu i podejmowania działań w zakresie wdrażania kompetencji kluczowych w ramach swojej pracy z uczniem

Nastąpi:

- 1) nabycie przez nauczycieli nowej wiedzy i umiejętności w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych uczniów zwłaszcza matematycznych i cyfrowych,
- 2) rozwinięcie umiejętności dzielenia się wiedzą poprzez spacery edukacyjne, prowadzenie lekcji otwartych, działania w sieci współpracy i samokształcenia,
- 3) poszerzenie zdolności projektowania procesu nauczania pod kątem rozwijania kompetencji kluczowych uczniów,
- 4) wzrost umiejętności kreowania i opisywania innowacji pedagogicznych,
- 5) częstsze wykorzystywanie narzędzi TIK,
- 6) wzrost kompetencji w zakresie kompetencji osobistych, społecznych i kompetencji uczenia się,
- 7) wzrost wiedzy na temat ewaluacji oraz umiejętności tworzenia służących jej narzędzi,
- 8) poprawa współpracy z rodzicami w zakresie badania potrzeb, współdziałania przy doborze metod pracy, adekwatnych do rozwoju kompetencji kluczowych u ich dzieci..

Nauczyciele otrzymają wsparcie szkoleniowe w zakresie rozwijania wybranych kompetencji kluczowych. Będą podnosić swoje kwalifikacje zawodowe wybierając szkolenia tematyczne związane z rozwijaniem kompetencji kluczowej wybranej na dany rok szkolny z bogatej oferty dostępnych na rynku szkoleń. Ponadto będą podejmować samodoskonalenie w zakresie wykorzystania narzędzi cyfrowych w połączeniu z rozwojem kreatywności i współpracy wśród uczniów zgodnie z przyjętym planem działań.

4.3.3 Zmiany w zakresie kompetencji uczniów

Rozwój kompetencji nauczycieli pozwoli uczniom na rozwinięcie umiejętności praktycznego korzystania z wiedzy w sytuacjach lekcyjnych oraz pozalekcyjnych, korzystanie z różnorodnych źródeł informacji i dokonywanie ich prawidłowej selekcji. Nastąpi wzmocnienie samodzielności oraz poczucia własnej sprawczości uczniów.

Dobrze dobrane metody, formy, narzędzia rozwijające przyswajanie, modelowanie kompetencji kluczowych będą skutkowały wzrostem motywacji wewnętrznej uczniów do uczenia się.

Uczniowie efektywnie będą rozwijać swoje kompetencje kluczowe w ramach lekcji obowiązkowych, w tym poprzez realizowanie projektów, pracy w zespołach i grupach zadaniowych, rozwijanie kreatywnego myślenia oraz będą doskonalić się w zakresie kompetencji społecznych.

Uczniowie będą partycypować w odpowiedzialnym i rzetelnym procesie uczenia się. Otrzymają wsparcie od nauczycieli i swoich rodziców, ułatwiające im nabycie nowych kompetencji przez co wzmacniają własną samodzielność, poczucie własnej wartości, przedsiębiorczość.

Uczniowie dokonają samo uczenia się i samorozwoju w ramach form i metod pracy ukierunkowanych na rozwijanie ich kompetencji kluczowych. Uczniowie rozwiną także umiejętności samooceny w zakresie poziomów i przyrostów ich kompetencji kluczowych oraz udzielania informacji zwrotnej innym uczniom.

4.3.4 Zmiany w zakresie współpracy z rodzicami

Rodzice otrzymają pogłębione informacje dotyczące kompetencji kluczowych oraz mechanizmów ich rozwijania. Pozwoli to na uzyskanie większego zaangażowania rodziców we współpracy ze szkołą/ przedszkolem i nauczycielami w zakresie kształtowania wspólnego systemu rozwijania kompetencji kluczowych ich dzieci.

Rodzice będą uczestniczyć w opiniowaniu planu pracy szkoły/ przedszkola obszarze dydaktycznym i wychowawczym. Szkoła będzie organizowała badania dla rodziców dotyczące funkcjonowania szkoły. Rodzice będą aktywnie uczestniczyć w diagnozie potrzeb swoich dzieci dotyczących wyboru kompetencji kluczowych przewidzianych do szczególnego kształtowania w kolejnym roku szkolnym. Będą także uczestniczyć w przygotowaniu i realizacji działań z projektów edukacyjnych, innowacyjnych.

4.4 Przewidywane korzyści z wdrożenia planów rozwoju szkół/ przedszkoli

Uczestnicy projektu wskazali w planach rozwoju korzyści, jakie przyniesie realizacja tych planów. Autorzy planów rozwoju wskazali cztery obszary, w których wystąpią te korzyści dla: kierownictwa szkoły/ przedszkola, dla nauczycieli, dla uczniów oraz dla rodzicami. Przewidywane korzyści przedstawiono w kolejnych podrozdziałach.

4.4.1 Korzyści dla kierownictwa szkoły

Podstawową korzyścią, jaką wskazali uczestnicy projektu jest poprawa jakości pracy szkoły wskutek:

- standaryzacji procesów w kontekście kompetencji kluczowych;
- pogłębienia merytorycznej współpracy z rodzicami i uczniami, szczególnie w zakresie strategii dydaktycznych i innych dokumentów strategicznych, prowadzące do większą akceptacji działań w szkole/ przedszkolu przez jej interesariuszy;
- pozyskania narzędzi diagnostycznych, służących do badania potrzeb i rozwoju kompetencji kluczowych;
- podniesienia kwalifikacji kadry pedagogicznej.

W planach rozwoju szkół i przedszkoli podkreślano, że rezultatem wdrożenia planów ma być system zapewniający spójność i jednorodność działań pracowników szkoły ukierunkowanych na rozwijanie u wszystkich uczniów wszystkich kompetencji kluczowych. Działania te mają być jasne i zrozumiałe oraz akceptowane przez całe środowisko szkolne.

4.4.2 Korzyści dla nauczycieli

Podstawową korzyścią, jaką wskazali uczestnicy projektu jest poprawa jakości pracy nauczycieli wskutek:

- podniesienia kwalifikacji i kompetencji zawodowych,
- rozbudowania warsztatu pracy o formy aktywizujące uczniów do uczenia się,
- poprawienia relacji społecznych z uczniami oraz z rodzicami,
- rozwinięcia współpracy z innymi nauczycielami.

Praca nauczycieli ma być zrozumiała i akceptowana przez uczniów i przez rodziców i ma zapewniać rozwój kompetencji kluczowych uczniów.

Nauczyciele będą potrafili kreować innowacyjne i spersonalizowane ścieżki rozwoju kompetencji uczniów z ich rzeczywistym udziałem.

Jasne, zrozumiałe procedury pozwolą na ujednoczenie działań nauczycieli, co umożliwi obiektywną analizę realizowanych kompetencji kluczowych oraz osiągniętych celów.

4.4.3 Korzyści dla uczniów

Podstawową korzyścią, jaką wskazali uczestnicy projektu jest zapewnienie progresu kompetencji kluczowych uczniów i poprawę wyników uczenia się wskutek:

- nabycia umiejętności w zakresie stosowania skutecznych i efektywnych technik koncentracji uwagi oraz procesów uczenia się samodzielnego, od innych uczniów, a także od nauczycieli,
- realnego wpływu na tworzenie i stosowanie strategii dydaktyczno-wychowawczych,
- poprawy relacji społecznych z rówieśnikami i nauczycielami,
- indywidualizacji procesów dydaktyczno-wychowawczych.

Uczestnicy projektu zaliczyli do ważnych korzyści dla uczniów także wzrost umiejętności w zakresie samodzielności i samooceny.

Uczniowie zostaną wyposażeni w umiejętności określania i realizowania własnej ścieżki rozwoju.

4.4.4 Korzyści dla rodziców

Podstawową korzyścią, jaką wskazali uczestnicy projektu jest zapewnienie progresu kompetencji kluczowych i poprawę wyników uczenia się ich dzieci wskutek:

- rzeczywistego wpływu na strategię dydaktyczno-wychowawczą, uwzględniającą rozwój kompetencji kluczowych ich dzieci,

- poprawy relacji społecznych z nauczycielami i innymi rodzicami.

Rodzic będzie świadomy swoich praw i obowiązków, zaangażowany w proces kształtowania kompetencji swoich dzieci.

4.5 Zakładane wskaźniki osiągnięcia celów

W planach rozwoju szkół i przedszkoli wskazano także mierniki i wskaźniki sukcesu czyli realizacji przyjętych celów.

4.5.1 Mierniki sukcesu

Do mierników sukcesu w obszarze zarządzania szkołą/ przedszkolem uczestnicy projektu zaliczali liczbę dokumentów opisujących kompetencje kluczowe lub odnoszących się do nich, liczbę nowopowstałych lub uzupełnionych narzędzi diagnostycznych, liczbę powstałych strategii dydaktyczno-wychowawczych oraz liczbę wystandaryzowanych procesów.

Do mierników sukcesu w obszarze kompetencji nauczycieli, uczestnicy projektu zaliczali liczbę nauczycieli biorących udział w szkoleniach, liczbę szkoleń, liczbę nauczycieli, którzy rozwiną swoje kompetencje oraz liczbę tych, którzy wdrożą narzędzia pracy ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych. Jako mierniki sukcesu wskazywano także liczbę przeprowadzonych innowacji, liczbę przeprowadzonych projektów i eksperymentów. Ponadto wskazywali na wzrost świadomości nauczycieli co do kompetencji kluczowych oraz większą integrację zespołu nauczycielskiego, jednak nie konkretyzowano tu mierników zmian.

Do mierników sukcesu w obszarze kompetencji uczniów uczestnicy projektu zaliczali liczbę klas, w których uczniowie będą uczyli się od siebie, liczbę zajęć organizowanych poza salą lekcyjną, liczbę uczniów którzy będą rozumieli cele lekcji i będą się aktywizować do ich osiągania, liczbę uczniów biorących udział w projektach i innowacjach, liczbę uczniów podnoszących swoje kompetencje i poprawiających wyniki nauczania.

Do mierników sukcesu w obszarze współpracy z rodzicami uczestnicy projektu zaliczali liczbę rodziców wyrażających opinię na temat pracy szkoły i nauczyciela w obszarze kompetencji kluczowych, liczbę rodziców angażujących się w zajęcia lekcyjne, liczbę rodziców współpracujących przy tworzeniu dokumentów strategicznych.

4.5.2 Przyjęte wskaźniki mierzenia stopnia osiągnięcia celów

Uczestnicy projektu określali wielkości procentowe przyjętych mierników sukcesu. w publikacji przedstawiono te, które występowały najczęściej.

Wśród wskaźników dotyczących kompetencji nauczycieli przyjęto:

- 100% nauczycieli przejdzie szkolenia obejmujące tematykę stosowania aktywizujących form pracy do rozwoju kompetencji kluczowych uczniów, uwzględniając także formy dzielenia się wiedzą przez nauczycieli
- 70-100% nauczycieli podniesie swoje kompetencje,
- 50-80% nauczycieli będzie stosowało narzędzia TIK,

- 50-75% nauczycieli wdroży nowe aktywizujące formy pracy uczniów,
- 50-100% nauczycieli będzie świadomie rozwijać kompetencje kluczowe uczniów.

Wśród wskaźników dotyczących rozwoju kompetencji uczniów przyjęto:

- 75% uczniów uznaje cele lekcji za zrozumiałe,
- 40-80% uczniów podniesie kompetencje kluczowe,
- 50-80% uczniów podniesie wyniki uczenia się,
- 75% uczniów pozna sposoby koncentracji uwagi i uczenia się,
- 50% uczniów dostrzeże praktyczne walory przynajmniej połowy lekcji,
- 50-90% uczniów wybiera świadomie swoją ścieżkę rozwoju.

Wśród wskaźników dotyczących współpracy z rodzicami przyjęto:

- 80-100% rodziców będzie otrzymywało informacje dot. kształcenia kompetencji kluczowych ich dzieci,
- 85% rodziców będzie współpracowało z nauczycielami i dyrektorem w celu wsparcia rozwoju dzieci,
- 60% rodziców wyraża opinię na temat pracy szkoły przynajmniej dwa razy w roku,
- 40-50% rodziców będzie zaangażowanych w przedsięwzięcia szkolne: warsztaty/ szkolenia/ konferencje/ koncerty organizowane przez nauczycieli/ rodziców/ Radę Rodziców,
- 20% rodziców aktywnie uczestniczy w tworzeniu dokumentów strategicznych szkoły/ przedszkola.

Ponadto wskazywano, że uczniowie będą dokonywali oceny przyrostu wiedzy i umiejętności oraz zaangażowania i wytrwałości innych uczniów oraz, że wzrośnie rola rodziców w rozwoju szkoły.

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

5 Dobre praktyki – prezentacja procesów wspomagania autorstwa uczestników projektu

Rozdział ten został poświęcony opisowi dobrych praktyk w wybranych szkołach i przedszkolu. Opisu dokonali uczestnicy projektu. Celem prezentacji dobrych praktyk jest podzielenie się doświadczeniem i osiągnięciami z czytelnikami publikacji. Serdecznie dziękuję autorom za chęć i zaangażowanie w prezentacji swojego doświadczenia z przeprowadzonego procesu wspomagania w szkole/ przedszkolu.

5.1 Wspomaganie w 17 LO w Gdyni (ZSO8 w Gdyni), Anna Leszczyńska

Proces wspomagania szkoły ZSO 8 w Gdyni objął część licealną tzn. XVII LO. Szkoła była o tyle specyficzna, że dopiero powstała w oparciu o: kadre nauczycielską Gimnazjum nr 1 z dużymi tradycjami współpracy grona, kadre SP 37 i nauczycieli nowo zatrudnionych. w związku z tym przy okazji wspomagania ważne było scalenie kadry nauczycieli. Dlatego też wspomaganie zaplanowałam na dwóch równoległych etapach: z całą radą pedagogiczną oraz w 3 mniejszych grupach warsztatowych.

Na warsztatach wykorzystałam różnorodne aktywizujące metody pracy jak na przykład:

- plakat,
- mapa mentalna,
- drzewko decyzyjne,
- meta plan,
- rybi szkielet,
- i inne.

Nauczyciele pracując w grupach i wymieniając się następnie informacjami nie tylko rozwijali swoje kompetencje nauczania, ale też poznawali się nawzajem.

Nauczyciele zapoznani zostali z priorytetami nauczania XXI wieku oraz przeanalizowali swoje przedmioty, materiały, metody i możliwości poszerzenia oferty edukacyjnej:

- przyjrzeni się swojej indywidualnej pracy z wykorzystaniem kompetencji XXI wieku,
- wypracowane zostały braki i sposoby ich uzupełnienia w szkolnej pracy,
- wdrożony został plan pracy szkoły z uwzględnieniem nowoczesnego podejścia do nauczania,
- praca nad zmianami przydzielona została nie tylko nauczycielom, ale też pedagogom.

Niektóre z wypracowanych pomysłów wypracowanych w procesie wspomagania to:

- wewnętrzne kształcenie się nauczycieli z wykorzystaniem zasobów szkoły pod postacią nauczycieli, którzy opanowali większą wiedzę na temat cyfrowych metod nauczania. Grupa nauczycieli rozpoczęła prowadzenie cyklu szkoleń i webinarów, które ostatecznie wyszły poza szkołę z ofertą edukacyjną dla nauczycieli innych szkół Gdyni;

- przedsięwzięcie, które obecnie jest przygotowywane, a które ukierunkowane jest na uczniów, które ma na celu między innymi zaangażowanie uczniów w pracę własną – uczenie się i przekazywanie wiedzy w nowoczesny sposób w oparciu o wybitnych mentorów czuwających nad ich pracą;
- przygotowana została baza narzędzi cyfrowych pomocnych w prowadzeniu zajęć;
- przygotowane zostały zewnętrzne szkolenia rozwijające cyfrowe umiejętności nauczycieli;
- przygotowywane są scenariusze lekcji wychowawczych wspomagających świadome uczenie się przez uczniów.

Chciałabym na chwilę zatrzymać się przy pierwszym punkcie, a mianowicie wewnętrznym kształceniu się nauczycieli.

W trakcie wspomaganie, a w szczególności warsztatów, po przeanalizowaniu zasobów umiejętności nauczycieli okazało się, że znajomość narzędzi cyfrowych jest bardzo zróżnicowana dla osób początkujących a także osób dobrze znające Office 365 i inne aplikacje i narzędzia cyfrowe. Dlatego też grono zdecydowało się na udział w cyklu spotkań rozwijających wiedzę i umiejętności cyfrowe, a prowadzonych przez nauczycieli szkoły. Pozwoliło to na zaoszczędzenie funduszy na inne bardziej zaawansowane szkolenia z wykorzystaniem prowadzących spoza szkoły i dalszy rozwój grona.

Dodatkowo sympatyczna atmosfera małych szkoleń wewnątrz grona nauczycielskiego ponownie wpłynęło pozytywnie na bliższe poznanie się. Co więcej w trakcie szkoleń wewnętrznych dyrekcja i część nauczycieli wyszło z inicjatywą rozszerzenia szkoleń dla innych szkół Gdyni.

Nauczycielom przybliżone też zostały takie możliwości pracy jak Skype w klasie i eTwinning co ma wpływ na kolejną kompetencję jaką jest używanie języków obcych.

Rozwój **kompetencji cyfrowych** nauczycieli, wpłynął automatycznie na rozwój kompetencji uczniów. Uczniowie mając kontakt z nauczycielami wykorzystującymi różnorodne metody cyfrowe automatycznie rozwijają swoje umiejętności. Uczestnicząc w zajęciach i wykonując zadania w trakcie zajęć i zadania domowe z wykorzystaniem technologii cyfrowej rozwinęli swoje umiejętności i wiedzę cyfrową. Potrafią wykorzystać w celach edukacyjnych coraz większą gamę aplikacji, stron i narzędzi cyfrowych. Rodzice zostali wprowadzeni w narzędzia takie jak Teams, Office 365 oraz One Note – dlatego też z powodzeniem można stwierdzić, że w jako szkoła wpłynęliśmy na rozwój kompetencji rodziców w bardzo dużym stopniu.

Podsumowując, wspomaganie wpłynęło w pozytywny sposób na rozwój szkoły. Szkoła ZSO 8 w Gdyni jako szkoła Microsoft Showcase School wyszła z propozycją doksztalcania i przekazywania wiedzy innym placówkom i nadal pracuje nad swoim rozwojem i marką na edukacyjnej mapie Gdyni i nie tylko. Pomysły jakie zostały stworzone na spotkaniach i warsztatach zostały i ciągle są realizowane pomimo wybuchu pandemii.

Uczniowie rozwinęli swoje **kompetencje wielojęzyczności** biorąc udział w wielu wydarzeniach międzynarodowych takich jak Skype w klasie, Global Learning Connection, Get Up and Goals, eTwinning i innych, które poza rozwojem kompetencji cyfrowych rozwinęły ich kompetencje posługiwania się językiem obcym. W projektach tych uczniowie mają bezpośredni kontakt z osobami z różnych krajów – co dodatkowo motywuje ich do rozwijania umiejętności językowych.

Rozwój kompetencji nauczycieli i sięganie na przedmiotach przyrodniczych i informatycznych po takie narzędzia jak gamifikacja, drukarka 3D, Photon wpłynęły na rozwój **kompetencji przyrodniczych i wykorzystania technologii** do badań, nauki i dociekań uczniów.

Nauczyciele rozwinęli swoje umiejętności uczenia się samodzielnego z wykorzystaniem platformy edukacyjnej Microsoft, która została im przybliżona w trakcie wewnętrznych szkoleń nauczycieli. Rozwój osobisty wpłynął pozytywnie na **kompetencje osobiste, ale też społeczne** – udział w wydarzeniach tworzonych wspólnie na terenie szkoły. W wyniku wspomagania wyłynęła potrzeba wsparcia uczniów w metodach uczenia się, na co został postawiony nacisk. Nauczyciele wprowadzali też metody aktywizujące i pracę w grupach co przyczyniło się do rozwoju kompetencji społecznych, osobistych i uczenia się. Uczniowie w wyniku tego rodzaju zajęć i udziału w prężnie działającym Samorządzie Uczniowskim potrafią też określić swoje kompetencje społeczne. Rodzice włączają się w wiele wydarzeń szkoły o charakterze społecznym takich jak zbiórki charytatywne, poszukiwanie dawców szpiku i inne.

To tylko niektóre przykłady, jakie chciałam tutaj przytoczyć. Kończę kilkoma cytatami nauczycieli na temat okresu wspomagania w szkole.

„Warsztaty uświadomiły nam na jakie kompetencje naszych uczniów powinniśmy zwracać większą uwagę, co się zmienia i co jest istotne w nadchodzącej przyszłości i jakie w związku z tym uczeń powinien posiadać umiejętności” Iwona R.

„Dzięki spotkaniom mogłam w przyjaznej atmosferze przeanalizować pod kątem kompetencji XXI wieku pracę swoją i koleżanek” Margarita T.

„Spotkania uzmysłowiły nam nie tylko potrzebę rozwijania kompetencji i wiedzy uczniów, ale też empatii i umiejętności społecznych” Ludwika R.

„Wspólna dyskusja i praca nad zmianami pozwoliły na wypracowanie ciekawych pomysłów w naszej szkole” Marzenna J.

5.2 Publiczna Szkoła Podstawowa nr 2 im. Marii Konopnickiej w Starogardzie Gdańskim, Karolina Tomczyk

5.2.1 Wprowadzenie

Poniższe opracowanie jest związane z udziałem w projekcie "**Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty**", który realizowany jest w ramach działania 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Projekt dotyczył kompetencji kluczowych uczniów (kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się na rynku pracy, nauczania eksperymentalnego, właściwych postaw (kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej) oraz metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia). Uczestnicy projektu przeszli cykl szkoleń i warsztatów, korzystali z doradztwa i współpracowali w ramach sieci współpracy. Ostatnim etapem projektu było przeprowadzenie procesu wspomagania w wybranej placówce edukacyjnej. Ten proces został przeprowadzony w Publicznej Szkole Podstawowej nr 2 im. Marii Konopnickiej w Starogardzie Gdańskim przez uczestnika projektu Karolinę Tomczyk.

Proces wspomagania poprzedzony był diagnozą w zakresie kompetencji kluczowych. Zbieranie informacji rozpoczęto się od wywiadu z dyrektorem i wicedyrektorem szkoły oraz pracownikami pedagogicznymi. w następnej kolejności przeprowadzono badanie wśród rodziców i uczniów placówki. w czasie rozmów z dyrektorem ustalono cel i zasięg diagnozy.

Pierwszym problemem, na który zwrócono uwagę w czasie diagnozy, był brak ujednoczonego systemu dokumentacji dotyczącej kształtowania kompetencji kluczowych u uczniów. Diagnoza w szkole została przeprowadzona w postaci ankiet skierowanych do nauczycieli, uczniów i rodziców. Następnie zostały przeanalizowane dokumenty, między innymi takie jak: plany wychowawcze, plan rozwoju szkoły, analizy wychowawców i nauczycieli przedmiotowych. Zakresem przedmiotowym badań w PSP2 w Starogardzie Gd, było wprowadzanie, stosowanie i dokumentowanie oraz wykorzystanie informacji zwrotnych dotyczących kompetencji kluczowych w szkole. Natomiast zakres badań podmiotowych obejmował dyrektora szkoły, nauczycieli uczących w szkole, rodziców i uczniów szkoły (30 % populacji). w czasie badań zastosowano następujące metody, techniki i narzędzia badawcze: wywiady, rozmowy, ankiety, analizę dokumentów.

5.2.2 Wyniki badania ankietowego

I. Badanie nauczycieli

Badaniem zostało objętych 15 nauczycieli (30% zatrudnionych). w wyniku badań ustalono, że nauczyciele dokonują bieżących analiz swoich metod nauczania i podstaw programowych, zmieniają i dostosowują metody i środki nauczania do potrzeb i możliwości uczniów oraz treści nauczania. Informują rodziców i uczniów o strategiach rozwoju kompetencji kluczowych. W pracy z uczniami informują ich o celach lekcji, pozwalają na samodzielne ich ustalanie. Co najmniej raz na półrocze uczniowie pracują metodą projektu. Nauczyciele także diagnozują na bieżąco rezultaty uczenia się ucznia, ustalają cele do uzyskania, dają informacje zwrotne o stanie wiedzy uczniów. Wśród badanych 14% nauczycieli nie dokonuje oceny częściej niż raz na pół roku lub na rok stosowanych zasad nauczania– uczenia się pod względem zwiększenia efektów dydaktyczno-wychowawczych, czyli tym samym nie otrzymuje informacji zwrotnych dotyczących zaangażowania uczniów oraz o przyswojenia przez nich wymaganych treści. 21% nauczycieli nie dokonuje na bieżąco oceny podstawy programowej pod względem rozwijania kompetencji kluczowych oraz 7 % nauczycieli nie dokonuje oceny treści będących przedmiotem nauczania pod względem stanu współczesnej wiedzy i nie dokonuje modyfikacji treści zadań, co skutkuje brakiem informacji na temat cykliczności realizacji wybranych zagadnień oraz przyswojenia wybranych treści związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych u uczniów. 64% nauczycieli pozwala uczniom określić cele lekcji raz w miesiącu lub tego nie stosuje- zatem nauczyciel nie stwarza uczniom możliwości określenia celów lekcji, a świadomość celów powoduje u uczniów świadomość uczenia się, to z kolei nadaje wychowankom sens uczestniczenia w lekcji. Jeśli uczniowie nie otrzymują bieżących informacji na temat tego, czego się uczą, a co za tym idzie nie dokonują własnej oceny przyswojenia wiadomości, skutkiem tego jest brak informacji zwrotnej w tym zakresie dla nauczyciela. Jednocześnie brakuje ujednoczonego dokumentu, w którym można by zamieścić informacje na temat opisu procesu/postępu kształtowania kompetencji kluczowych u uczniów.

II. Badanie uczniów

Objętych badaniem uczniów było 73. Uczniowie stwierdzili, że nauczyciele informują ich o kompetencjach kluczowych, podstawie programowej i systemach oceniania w każdym półroczu. Informują też o tym rodziców. Cele lekcji uczniowie określają samodzielnie średnio na każdej lekcji. Raz na półrocze uczniowie dokonują oceny innych uczniów oraz własnej samooceny. 10% uczniów uważa, że lekcje są nudne a 14 % uczniów uważa, że nauczyciele nie organizują ciekawych lekcji. Co za tym idzie, przyswojenie wiedzy o KK jest mało prawdopodobne, jeśli na lekcji nie wystąpił element zaciekawienia. Jeśli wiedza nie jest przyswojona i zapamiętana, nauczyciel otrzymuje taką informację

zwrotną. 4 % nauczycieli w ogóle nie ustala, a 19% ustala raz na półrocze z każdym z uczniem, na co uczeń i nauczyciel będą zwracać uwagę przy ocenianiu- trudno mówić o świadomym procesie uczenia się ucznia, wdrażania i stosowania poznanych zasad. Nauczyciele w 15% raz na półrocze uczą, a właściwie przypominają uczniom, jak mają się uczyć, a 8% nie robi tego w ogóle.

Każdy z uczniów jest inny, dlatego ważne jest dostosowanie trybu nauki do typu osobowości. Wykorzystanie odpowiedniego szlaku neuronowego pozwoli lepiej kodować uczniowi poznawane informacje, dlatego ważne jest, by nauczyć wychowanka jak ma się uczyć. To również jedno z zadań kompetencji kluczowych.

III. Badanie rodziców

Badaniem zostało objętych 56 rodziców, którzy stwierdzili, że od początku roku szkolnego zostają włączeni w przygotowywanie dokumentów szkolnych, poinformowani o kompetencjach kluczowych, umiejętnościach, podstawie programowej i zakresie wiedzy ucznia. Mają też możliwość zgłaszania inicjatywy nauczycielom dotyczącej rozwoju w zakresie kompetencji kluczowych dzieci i mają one realne odzwierciedlenie w ich realizacji na zajęciach szkolnych. Nieco ponad połowa badanych rodziców (55%) deklaruje, że tylko raz w roku uczestniczą w opracowywaniu dokumentów strategicznych w szkole, w których formułuje się cele i plany pracy szkoły. Żeby mieć realny wpływ należy zbierać się częściej, może w zespołach lub mniejszych grupach. Wymiana informacji powinna być kluczowym elementem współpracy rodziców ze szkołą. Działania powinny obejmować większość rodziców a nie tylko Radę Rodziców. Taki brak kontaktu, a właściwie sporadyczny kontakt, uniemożliwia otrzymanie informacji zwrotnej na temat wykorzystania i wdrożenia pomysłów zgłoszonych przez rodziców. 59% rodziców wskazało, że tylko raz na semestr nauczyciele wyjaśniają im, co to są kompetencje kluczowe, i jaką wiedzę i umiejętności uczeń ma opanować, aby posiadać te kompetencje. Trzy czwarte badanych (79%) rodziców odpowiedziało, że nauczyciele wyjaśniają, co to jest podstawa programowa nauczania i jaką wiedzę i umiejętności trzeba opanować, aby spełnić wymagania, ale dzieje się to tylko na początku roku szkolnego. Jest to pewna informacja dla rodzica, ale brakuje ciągłości w informowaniu i zapewnianiu o potrzebie przyswajania treści z zakresu podstawy programowej i kompetencji kluczowych u uczniów. Rodzice nie za bardzo wiedzą, po co te treści są wprowadzane, dlaczego dziecko ma się ich uczyć itp. Rodzice nie mają wiedzy, jak wpływa to na przyszłość ich dziecka.

5.2.3 Podsumowanie diagnozy

Na podstawie ankiet zdiagnozowano następujące obszary wymagające usprawnień:

- 1) brak systematyczności w przypominaniu uczniom o kompetencjach kluczowych,
- 2) brak ogólnodostępnej informacji na temat KK.,
- 3) brak ujednoczonych wzorów opisu planów i realizacji oraz wniosków prowadzonych działań przez nauczycieli,
- 4) brak ciągłości szkoleń o KK dla nauczycieli,
- 5) brak szkoleń dla rodziców i uczniów,
- 6) brak prezentacji na forum informacji o KK.

Na podstawie wniosków z diagnozy opracowano i podjęto następujące działania:

1. Przeprowadzenie szkolenia dla nauczycieli. Uczestnicy szkolenia zapoznali się z wiedzą na temat narzędzi diagnozowania i monitorowania pracy szkoły, nauczyli się technik nauczania z uwzględnieniem kształtowania kompetencji uczniów, usystematyzowali wiedzę na temat kompetencji kluczowych. Poznali wytyczne dotyczące wdrożenia planu rozwoju szkoły z uwzględnieniem kształtowania kompetencji kluczowych we wiedzę i umiejętności stosowane przy zapoznawaniu z kompetencjami kluczowymi innych.
2. Zorganizowanie wspólnego szkolenia dla rodziców i uczniów. Szkolenie dało obraz zainteresowania rodziców sprawami dzieci oraz pozwoliło pokazać, że kompetencje kluczowe służą dobru startowi w dorosłość, są pewnego rodzaju inwestycją w wiedzę uczniów.
3. W ramach i części dobrych praktyk wychowawcy wraz z uczniami stworzyli w zespołach klasowych gazetki informacyjne na temat kompetencjach kluczowych. Gazetki zostały wykonane w różnych formach- gazeta, mapka myśli, plakat itp. Uwieńczeniem starań wychowanków było zorganizowanie „Dnia Kompetencji Kluczowych”. Przedsięwzięcie odbyło się na sali gimnastycznej, gdzie wystawiono prace uczniów. Uczniowie klas starszych uczestniczyli w debatach- panelowej i oksfordzkiej, wysuwając własne wnioski na temat kompetencji kluczowych. Prace uczniów są eksponowane na sztalugach, wywieszane na gazetkach, zamknięte w gablotach lub antyramach- służą utrwalaniu wiedzy w zakresie kompetencji przyszłości.
4. W czasie spotkania rady pedagogicznej, pracując techniką Walta Disneya, przeanalizowaliśmy zapisy dotyczące kompetencji kluczowych i stworzyliśmy bank dobrych praktyk w zakresie ich rozwijania.
5. W ten sposób zakończył się II etap działań związanych z kształceniem u uczniów kompetencji kluczowych.
6. Zmodyfikowano plany wychowawcze klasy pod kątem zagadnień związanych z poszczególnymi kompetencjami kluczowymi na dany rok szkolny. Stworzono ujednolicony zapis, stosowany w każdej klasie na każdym poziomie- oczywiście inny dla każdego etapu edukacyjnego oraz dostosowany do możliwości poznawczych uczniów w formie i treści zagadnień.
7. Zaproponowano też innowacje wykorzystujące kompetencje kluczowe związane z nabywaniem przez uczniów różnych umiejętności i wiedzy oraz wykorzystaniu ich w dalszym życiu, do dalszej nauki a potem pracy zawodowej. Tak zakończyła się pierwsza część II etapu.
8. III część usprawnień związana jest z dokumentacją, z której mogą korzystać wychowawcy klasy na danym poziomie oraz inni nauczyciele. Zespoły przedmiotowe przygotowały różnorodną „**Bazę danych KK**”. Baza ta stanowi wyjściowy „pakiet dobrych praktyk” dla każdego nauczyciela prowadzącego zajęcia- nie tylko stricto z kompetencji kluczowych, ale także innych kształtowanych kompetencji u uczniów.
9. Nauczyciele specjaliści (rewalidatorzy, psycholog, pedagog, terapeuta pedagogiczny) przygotowali i umieścili w swoich gabinetach własnoręcznie przygotowane pomoce służące doskonaleniu kompetencji kluczowych u uczniów; wśród nich znalazły się autorskie: gry, puzzle, memory, dooble itp. karty pracy do pracy w grupach lub pracy indywidualnej służące doskonaleniu kompetencji kluczowych. Również nauczyciel bibliotekarz, z własnej inicjatywy, zgromadził fachową literaturę na ten temat.

10. Ostatnia część pracy związana była z wprowadzeniem dokumentacji szkolnej monitorującej zadania nauczycieli, uczniów i rodziców w zakresie kształtowania kompetencji kluczowych. Dyrektor i wicedyrektor przygotowali narzędzia do monitorowania kształcenia u uczniów kompetencji kluczowych.

Tak zakończył się ostatni etap wdrażania dobrych praktyk w zakresie kompetencji kluczowych w naszej szkole.

5.2.4 Podjęte działania szkoły w odniesieniu do poszczególnych obszarów kompetencji:

W obszarze kompetencji osobistych, społecznych i w zakresie umiejętności uczenia się, podjęto następujące działania:

- pomaganie uczniom w zrozumieniu sensu i celu uczenia się (np. na wstępie każdej lekcji lub choćby nowego tematu, wyjaśniając jego praktyczne znaczenie)
- wyjaśnianie uczniom kryteriów sukcesu – aby dokładnie wiedzieli, co i w jaki sposób powinni zrealizować;
- uczenie ich koncentracji uwagi (np. powielanie rysunków z dużą liczbą szczegółów, dorysowywanie brakujących szczegółów, mapy myśli- praca metodami aktywnymi;
- organizowanie w klasie dyskusji i umożliwianie swobodnego zadawania pytań, a nawet zachęcanie do nich, stymulowanie ciekawości poznawczej;
- udzielanie szczegółowych, merytorycznych informacji zwrotnych, które będą dla ucznia źródłem cennej wiedzy o tym, co robi dobrze, a co i w jaki sposób należy poprawić;
- w zależności od nauczanego przedmiotu – pokazywanie uczniom najlepszych, ale też różnorodnych (by każdy mógł znaleźć coś dla siebie) metod organizowania materiału i uczenia się – wprowadzanie ich na lekcji i umożliwianie przetestowania ich w praktyce;
- szkolne projekty i przedsięwzięcia : mnemotechniki uczenia się; wybory do samorządu-krok po kroku; obchody dni dysleksji- międzyszkolny bieg na orientację; Konkurs czytelniczo-fotograficzny „Przytapani na czytaniu”; Światowy Dzień Życzliwości- szkolne działania dla innych.

W obszarze kompetencji wielojęzyczności, podjęto następujące działania:

- Wdrożenie innowacji „Maths in English”;
- Szkolny dzień języków obcych- projekt;
- Konkurs szkolny na kartkę świąteczną w języku angielskim i niemieckim;
- Przygotowanie i udział w konkursie KO –w edycjach wcześniejszych mamy laureata i finalistę z języka angielskiego ;
- Innowacyjne warsztaty – zabawy z językiem włoskim;
- Maraton z języka angielskiego.

W obszarze kompetencji matematycznych oraz kompetencji w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, podjęto następujące działania:

- Lekcja na temat przyrody doliny Wierzyca;

- "Żywa lekcja przyrody" - gady w szkole;
- Powiatowe Targi Edukacyjne;
- Warsztaty nt. "Jak nie marnować żywności";
- Lekcja z ornitologiem;
- Innowacja: Dbamy o zdrowie i przyrodę;
- Jak z niczego zrobić coś- innowacja.
- Tydzień z matematyką.
- Projekt z fizyki.
- obserwacja, doświadczenie, eksperyment
- wycieczki edukacyjne, w tym wycieczki wirtualne oraz zajęcia terenowe.

W obszarze kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, podjęto następujące działania:

- metoda tekstu przewodniego na różnych przedmiotach
- praca z tekstem źródłowym za pomocą pytań ukierunkowanych
- metody aktywizujące np. mapa mentalna, metaplan, drzewko decyzyjne, kapelusze De Bono..

W obszarze kompetencji cyfrowych, podjęto następujące działania:

- Zgłoszenie szkoły do projektu „Lekcja-Enter” (największy projekt edukacji cyfrowej dla szkół w całej Polsce).
- Dzień Bezpiecznego Internetu (DBI)
- Filmik na najciekawsze życzenia walentynkowe
- Międzyszkolny konkurs informatyczny
- Grywalizacja np. Kahoot, Learning Apps

W obszarze kompetencji w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej przyjęto, że lekcje powinny być uzupełniane innymi formami zajęć, wśród których wymienić można:

- udział w koncertach, przedstawieniach i audycjach muzycznych;
- lekcje w salach koncertowych, szkołach muzycznych, muzeach;
- współtworzenie koncertów, prezentacji, imprez muzycznych;
- organizowanie, propagowanie i udział w koncertach typu "dzieci – dzieciom";
- udział w projektach interdyscyplinarnych klasowych i szkolnych;
- spotkania z artystami;
- udział w przeglądach, festiwalach i konkursach muzycznych.

5.2.5 Zidentyfikowane korzyści, uzyskane w wyniku wdrożenia planu rozwoju szkoły

Uzyskane korzyści przedstawiono w odniesieniu do poszczególnych grup interesariuszy: nauczyciele, uczniowie i rodzice.

Korzyści dla nauczycieli, uzyskane po szkoleniu i w czasie wdrażania innych działań:

- zidentyfikowanie w dokumentach prawnych założeń i na ich podstawie sformułowanie celów swojej aktywności dydaktyczno-wychowawczej zorientowanej na rozwój kompetencji kluczowych i kształtowanie postaw uczniów;
- rozpoznanie i określenie niezbędnych w swoim środowisku edukacyjnym warunków sprzyjających rozwijaniu kompetencji kluczowych uczniów i kształtowaniu postaw;
- określenie poziomu własnych umiejętności i wiedzy niezbędnych do kształtowania kompetencji kluczowych i postaw uczniów – w odniesieniu do modelu absolwenta funkcjonalnie korzystającego z kreatywności, innowacyjności i pracującego zespołowo;
- zaplanowanie sposobów kształtowania kompetencji kluczowych i postaw uczniów przez tworzenie i realizowanie innowacyjnych projektów;
- wykorzystanie procesu grupowego w klasie do uczenia współpracy i rozwoju grupy;
- wyznaczenie sposobów radzenia sobie z trudnymi sytuacjami;
- bank pomysłów działań związanych z rozwijaniem kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej;
- dokonanie samooceny własnych kompetencji w zakresie rozwijania kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej uczniów.

Nauczyciele wprowadzili do praktyki szkolnej działania ukierunkowane na poprawę atmosfery na lekcji, aby sprzyjała uczeniu się. w większym stopniu wdrożyli metody nauczania umożliwiające uczniom pracę w grupie oraz rozwój kreatywności i innowacyjności. Nauczyciele rozpoczęli stosowanie różnych strategii uczenia się, sprzyjających rozwijaniu kreatywności i innowacyjności. Nauczyciele podjęli działania inspirujące uczniów do podejmowania działań innowacyjnych (pandemia trochę przyblokowała działania w tym zakresie). Nauczyciele stali się ekspertami w kształtowaniu kreatywności, innowacyjności i pracy zespołowej.

Zidentyfikowano następujące korzyści dla uczniów:

- Rozwijają pewność siebie i poczucie własnej wartości.
- Rozwijają własną kreatywność.
- Potrafią integrować wiedzę i wykorzystać ją w praktyce.
- Rozwiązują problemy w sposób twórczy.
- Podejmują innowacyjne działania.
- Uczą się w grupie.
- Planują swoje uczenie się na podstawie informacji zwrotnej o postępach i sukcesach.
- Uczą się prezentacji własnego zdania; odpowiedzialności za grupowe działanie.

- Biorą odpowiedzialność za swój sukces zawodowy w przyszłości.

Ponadto uczniowie rozwijają samodzielność myślenia i uczenia się; zaangażowanie oraz wiarę we własne możliwości. Następuje podniesienie samooceny i poczucia bezpieczeństwa. Uczniowie pomagają i wspierają się wzajemnie. Wykazują się umiejętnością planowania, organizowania i oceniania własnego uczenia się. Zwiększają skuteczność porozumiewania się w różnych sytuacjach oraz efektywność współdziałania w grupie. Rozwiązują problemy w twórczy sposób.

Zidentyfikowano następujące korzyści dla rodziców:

- Rozwijają pewność siebie i poczucie wartości swoich dzieci.
- Współuczestniczą w życiu szkolnym dzieci.
- Wspomagają ich rozwój.
- Wskazują dalszą drogę rozwoju.
- Współpracują ze środowiskiem szkolnym.
- Współzaangażowanie i współodpowiedzialność za szkołę.

W zakresie rozwijania kompetencji kluczowych uczniów usprawniono efektywne wykorzystanie czasu oraz stworzono możliwości samodzielnego rozwiązywania problemu, przez co wzrosło zaangażowanie wszystkich uczniów. Nastąpiła także poprawa komunikacji Nauczyciel-Uczeń-Rodzic, także w wyniku udzielania informacji zwrotnych o osiągnięciu i zrozumieniu wyznaczonych celów.

5.2.6 Podsumowanie

Wykorzystując dobre praktyki, cała społeczność szkolna usystematyzowała wiedzę o kompetencjach kluczowych. Działania rodziców w tym zakresie zmotywowały ich do aktywnej pracy na rzecz szkoły.

Uczniowie zainteresowali się swoją przyszłością, wyborem zawodu, umiejętnościami, które chcieliby zdobyć. Zrozumieli, że kompetencje kluczowe to te kompetencje, których wszyscy potrzebują do samorealizacji i rozwoju osobistego, zatrudnienia, włączenia społecznego, zrównoważonego stylu życia, udanego życia w pokojowych społeczeństwach, kierowania życiem w sposób prozdrowotny i aktywnego obywatelstwa. Nauczyciele przeanalizowali zapisy podstawy programowej w odniesieniu do kompetencji kluczowych. w najbliższej przyszłości chcemy rozwijać bazę dobrych praktyk w zakresie kształcenia kompetencji kluczowych. Perspektywa uczenia się przez całe życie przewiduje nie tylko uczenie się w szkolnych strukturach formalnych, lecz także korzystanie ze szkoleń i uczenia się poza formalnego, jak i nieformalnego i zamierzamy to wykorzystać.

Cały proces zakończył się sukcesem dzięki zaangażowaniu, otwartości, wsparciu i współpracy wszystkich pracowników szkoły. Dzięki takiemu podejściu mamy szansę ulepszać otaczającą nas rzeczywistość i skutecznie wspierać uczniów w rozwoju.

5.3 Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Malborku, Agnieszka Predyger

Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze przeznaczone są dla dzieci i młodzieży, które z powodu niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu swojego zamieszkania. Zadaniem SOSW jest przygotowanie uczniów do samodzielnego funkcjonowania w środowisku oraz integracja ze środowiskiem poprzez zaspokajanie ich specjalnych potrzeb rehabilitacyjnych, edukacyjnych, opiekuńczych czy wychowawczych.

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Malborku istnieje już od ponad 50 lat. Nauka w tej placówce daje dzieciom możliwość wykształcenia, zdobycia zawodu a tym samym przyszłość w wyuczonym zawodzie. Obejmuje rewalidację, czyli wielostronną stymulację, opiekę, nauczanie i wychowanie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym. Dzieci i młodzież przebywająca w placówce charakteryzują się specyficznymi trudnościami w rozwoju i przystosowaniem się do środowiska społecznego. Każdemu dziecku przebywającemu w SOSW w Malborku zapewnia się specjalistyczną pomoc zarówno w aspekcie wychowawczo-edukacyjnym jak i pedagogiczno- psychologicznym. w skład Ośrodka wchodzi:

- Punkt Przedszkolny Specjalny,
- Szkoła Podstawowa nr 10 Specjalna,
- Branżowa Szkoła i Stopnia
- Szkoła Specjalna Przystosowania do Pracy ,
- Internat.

W trakcie prowadzenia procesu wsparcia do placówki uczęszczało 184 uczniów na różnym etapie wiekowym i w różnym stopniu upośledzenia oraz 65 nauczycieli w różnych oddziałach. Proces wspomaganie SOSW w Malborku rozpoczął się w październiku 2019 roku. Diagnozę rozpoczęto od analizy danych zewnętrznych tj. strona internetowa placówki, FB itp. oraz analizy danych pochodzących z dokumentów tj. raporty ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej, statutu szkoły czy programu wychowawczo-profilaktycznego zamieszczonego na stronach internetowych. Kolejnym krokiem diagnozy była rozmowa z dyrektorem. Wytypowano osobę odpowiedzialną do udzielania informacji i współpracy z trenerem, ustalono terminy i tematy Rad Pedagogicznych oraz ich form ich przeprowadzenia. Wspólnie ustalono miesiąc listopad terminem pierwszego spotkania z nauczycielami.

Spotkanie to miało charakter warsztatowy. Nauczyciele obecni na spotkaniu zapoznali się z celem i planem przeprowadzenia procesu wspomaganie. Przeprowadzono analizę SWOT planów w odniesieniu do przyszłości czyli co może wzmocnić placówkę patrząc na jej zasoby wewnętrzne, kto lub co wzmocniłoby placówkę w działaniach, czy jest możliwość pozyskania wsparcia z instytucji zewnętrznych oraz co może osłabiać działania placówki w przyszłości (jakie możemy zdefiniować zagrożenia) patrząc na jej wnętrze i to samo z uwzględnieniem otoczenia placówki. Nauczyciele pracowali w czterech grupach. Każdy zespół otrzymał kartę do pracy opracowując jedno z zagadnień: Jakie mocne/słabe strony placówki, co zagraża placówce (zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne) oraz jakie są szanse na rozwój i możliwości placówki. Kolejnym etapem było omówienie wszystkich wypracowanych kart i ustosunkowanie się pozostałych członków rady do zagadnień, uzupełnienie innymi spostrzeżeniami. Szczególnie istotna była karta z zagrożeniami jakie czekają na placówkę w przyszłości. Nauczyciele otrzymali po trzy kratki samoprzylepne, na których mieli napisać w jaki

sposób można przeciwdziałać zagrożeniom. Te informacje umieścili na karcie „Zagrożenia- jak im przeciwdziałać” na zakończenia spotkania.

Jednym z elementów Rady Pedagogicznej była forma wykorzystania telefonów komórkowych podczas spotkania. Dyrekcja wyraziła zgodę i poprosiła nauczycieli aby na spotkanie przygotowali telefony z możliwością skorzystania z Internetu w celu wypełnienia ankiety online. Każdy z obecnych nauczycieli otrzymał od trenera hasła i kody do logowania się na platformę Mentorów Rozwoju. Zgodnie z przygotowaną prezentacją logowali się na stronę i wypełnili ankietę przygotowaną w ramach procesu wspomagania. Dyrekcja przygotowała również 5 stanowisk komputerowych dla osób, które nie miały możliwości skorzystania ze swoich zasobów medialnych. Ze względu na specyfikę placówki część nauczycieli sprawowała opiekę na wychowankami w internacie. Byli nieobecni podczas Rady Pedagogicznej. Osoba wyznaczona przez dyrektora do współpracy w ramach prowadzenia procesu wspomagania przekazała tym osobom kody wraz z instrukcją do logowania następnego dnia. Dzięki takim działaniom otrzymano obszerny materiał do analizy danych.

Uczniowie przebywający w SOSW w Malborku to dzieci i młodzież z upośledzeniami umysłowymi w różnym stopniu. Często pochodzą z rodzin dysfunkcyjnych, patologicznych i niewydolnych wychowawczo cedujących edukację i wychowanie dzieci na placówkę. z wywiadu z dyrektorem wynikało, że zaangażowanie rodziców w życie szkoły jest bardzo trudne. Mimo wielu działań dyrektora i nauczycieli współpraca rodziców ze szkołą jest bardzo słaba. Wynika to również, z niskiego stanu społecznego, wielodzietności i ubóstwa tych rodzin. Większość uczniów dojeżdża do szkoły szkolnym autobusem z okolicznych wiosek więc przyjazd któregoś z rodziców do placówki wiąże się kosztami dojazdu czy też zabezpieczenia opieki dla rodzeństwa. Również rzadko korzystają z komputerów i odczytują wiadomości wysyłane przez szkołę. Wcześniejsze ankiety przygotowane przez szkołę służyły w ilości do 10%. Jest to zbyt mała ilość danych, aby na ich podstawie wypracować rzetelne wnioski do analizy. w związku z tym zaproponowano inne narzędzie badawcze jakim jest badanie profilowe. Przystąpiło do niego 15 osób (5 nauczycieli, 5 rodziców i 5 pracowników niepedagogicznych placówki). Badanie to pozwoliło odejść nauczycielom od własnego postrzegania szkoły i popatrzeć z różnych perspektyw a tym samym w szerszej interpretacji faktów.

Materiały pozyskane podczas Rady Pedagogicznej, badania profilowego i wyniki ankiet przedstawione zostały Zespołowi ds. procesu wspomagania wraz z arkuszami z obserwacji lekcji. Analiza zebranych informacji pomogła w identyfikacji problemu głównego, ustaleniu przyczyn oraz skutków jakie za sobą niesie. Zespół składający się z 5 osób ustalił związek logiczny pomiędzy poszczególnymi przyczynami i skutkami. Po zapoznaniu się szczegółowo z dokumentami ustalono zakres działań w ramach procesu wspomagania. Obszar, który zaproponowano w procesie to rozwój kompetencji kluczowych uczniów w zakresie przedsiębiorczości w klasach 7 i 8 Specjalnej Szkoły Podstawowej nr 10 w Malborku ze względu na to że jest to grupa uczniów usamodzielnianych, mogących opuścić placówkę po ukończeniu cyklu kształcenia i rozpoczynających samodzielne funkcjonowanie w społeczeństwie.

W ramach działań zaplanowano przygotowanie innowacji pedagogicznej w zakresie przedsiębiorczości. Przygotowanie i realizacja zadań w innowacji przypisana została do działań wychowawców klas 7 i 8. w ramach zajęć zaproponowano wyjścia edukacyjne do Banków, zakładów pracy, Centrum Edukacji Zawodowej, urzędów czy szkół zawodowych. w trakcie roku szkolnego zaplanowano spotkanie z pojedynczymi rodzicami – specjalistami, czynnymi zawodowo, którzy mają przybliżyć uczniom cechy swojego zawodu, opisać jakie są potrzebne kwalifikacje, jakie trzeba posiadać kompetencje. Wskazać mocne i słabe strony wykonywanej pracy.

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

Kolejnym działaniem są praktyczne zajęcia z rodzicem mające na celu wskazanie uczniowi możliwości wykorzystania własnych umiejętności. Polegają one na prowadzeniu zajęć przez jednego z rodziców tj. szycie, haftowanie, wymiana i napraw opon w rowerze, odnowienie szafki, ugotowanie obiadu czy upieczenie ciasta. do tych działań można zaangażować rodziców, którzy nie pracują zawodowo ale potrafią wykorzystać swoje umiejętności w życiu codziennym.

Zaangażowanie rodziców w działania szkoły i ukazanie ich w roli „specjalistów” przyczyni się do podniesienia ich poziomu własnej wartości, postawi go w roli autorytetu w oczach własnego dziecka. Może również zmienić negatywne nastawienie niektórych rodziców do szkoły i nauczycieli. Budowanie pozytywnych relacji z nauczycielami jest ważnym aspektem życia społecznego. Uczniowie mają możliwość przekonania się, że niektóre zawody i umiejętności są warte uwagi, odkryć w sobie predyspozycje i zdobyć nowe umiejętności.

Nauczyciele uczący w SOSW w Malborku otrzymali szeroki wachlarz propozycji szkoleniowych. w celu przygotowania nauczycieli do prowadzenia działań w zakresie procesu wspomagania przygotowano ofertę szkoleniową w zakresie : Kreowanie innowacji pedagogicznych, przygotowanie ewaluacji wewnętrznej i zewnętrznej, czym jest dobry projekt edukacyjny?, Zarządzanie czasem projektu oraz inne wskazane przed nauczycieli. Zaproponowano rozszerzenie ilości nauczycieli zgłoszonych w programie „Ekonomia na co dzień”. Takie działania zwiększają predyspozycje i poczucie bezpieczeństwa nauczycieli w zakresie profesjonalnego przygotowanie innowacji pedagogicznych czy programów edukacyjnych. Dzięki temu nastąpi kreowanie spersonalizowanych ścieżek rozwoju kompetencji innowacyjnych i przedsiębiorczych wśród uczniów. Podniesie się również poziom współpracy nauczycieli z rodzicami jak i między rodzicami i dziećmi. Rozszerzy się również wachlarz zastosowania na lekcjach szeregu form aktywizujących tj. doświadczenia, zajęcia w terenie czy gry przedsiębiorcze.

Wypracowany plan rozwoju placówki został przedstawiony podczas Rady Pedagogicznej w kwietniu i otrzymał pozytywną opinię nauczycieli i dyrektora. Działania wypracowane w trakcie procesu wsparcia placówki są realizowane od września 2020 roku a ewaluację zaplanowano na czerwiec 2021 roku.

5.4 Zespół Szkół Sportowych Ogólnokształcących w Gdyni, Dorota Waligórska i Karolina Sakaluk

Przedmiotem naszego badania był Zespół Sportowych Szkół Ogólnokształcących w Gdyni, w skład którego wchodzi Sportowa Szkoła Podstawowa nr 14 oraz VII Sportowe Liceum Ogólnokształcące. Placówka położona jest w ścisłym centrum miasta nie podlegającą rejonizacji ze względu na swoją specyfikę. Naukę w tej szkole zaczynają uczniowie od klasy IV szkoły podstawowej i mogą kontynuować, aż do klasy maturalnej. w 2019 w konsekwencji reformy oświatowej ze szkoły zlikwidowano gimnazjum. do zespołu szkół uczęszcza ok 400 uczniów, z czego ok 1/4 stanowią uczniowie szkoły podstawowej pozostali to uczniowie liceum. ZSSO w Gdyni był pierwszą szkołą sportową na terenie miasta. Aktualnie w placówce uczniowie mogą rozwijać swoje umiejętności w dwóch dyscyplinach koszykówce i gimnastyce artystycznej, którą mogą kontynuować w liceum. do liceum oprócz uczennic uprawiających gimnastykę artystyczną uczęszcza wielu uczniów uprawiających różne dyscypliny sportowe w klubach działających na terenie miasta. Powoduje to, że szkoła największe sukcesy odnosi w sporcie na skalę międzynarodową. Specyfika szkoły, gdzie oprócz zajęć ogólnokształcących dużą rolę odgrywają też zajęcia sportowe, wymaga od nauczycieli większego zaangażowania we włączenie do pracy na zajęciach ucznia sportowca zainteresowanego

głównie uprawianiem swojej dyscypliny sportowej, dla którego jest to też niejednokrotnie jedyna ścieżka rozwoju zawodowego i osobistego.

Dlatego też w naszych badaniach zagadnienia związane z metodami aktywizującymi pojawiają się zarówno w wynikach badań uczniów, rodziców jak i samych nauczycieli. Należy jednak podkreślić iż nie można jednoznacznie stwierdzić aby w placówce nie były one niestosowne. Wyraźnie zauważyć można fakt, że część nauczycieli, która zgłaszała braki w znajomości nowoczesnych metod aktywizujących została też wymieniana przez uczniów w kontekście przedmiotów, na których stosowanie tych metod było rzadkie lub znikome w czasie lekcji. Dało to nam jako badającym i jednocześnie wspomagającym szkołę w procesie wspomagania jasny przekaz, że nasze działania powinny w znacznym stopniu być skierowane we wdrażanie nowych rozwiązań w zakresie metod pracy.

W ostatnich kilku latach coraz więcej nauczycieli bez względu na nauczany przedmiot czy etap edukacyjny zainteresowało się i stosuje na swoich zajęciach metody aktywizujące. To właśnie proces przyswajania wiedzy przez ucznia jest głównym motorem poszukiwania metod innych niż metody tradycyjne. a co za tym idzie, nauczyciel nie jest już osobą pierwszoplanową i mającą główną rolę w procesie nauczania. To nauczyciel stał się osobą poszukującą metod nauczania a także sposobów aktywizujących swoich uczniów. Przy metodach aktywizujących rola nauczyciela sprowadza się do roli przewodnika, mentora oraz obserwatora.

„Całokształt działań grupy i prowadzącego, służących uczeniu się przez doświadczenie” (B. Kubiczek, Metody aktywizujące. Jak nauczyć uczniów uczenia się?, Opole 2007, s. 78-79) – tak określa metodę aktywizującą Bożena Kubiczek. Autorka zwraca uwagę na ważność wszystkich gestów, wypowiedzi, komunikacji werbalnej i niewerbalnej nauczyciela, które mają na celu właściwy, niezakłócony przebieg zajęć. Po analizie badań ankietowych uczniów, rodziców i nauczycieli, uczących w Zespole Sportowych Szkół Ogólnokształcących nasuwa się również wniosek, że niewystarczająca jest ilość używanych metod aktywizujących, ich wachlarz i intensywność. Oczywiście jest to poniekąd związane z nauczaniem przedmiotem, jego specyfiką, stopniem realizacji podstawy programowej a także grupy odbiorców (uczniowie ze szkoły podstawowej czy liceum).

Moment kończenia naszych badań i analiz zbiegł się z nastaniem pandemii SarS COV- 2, która niejako wymusiła na nauczycielach zmiany w ich dotychczasowym systemie pracy, z powodu przeniesienia jej w strefę online. Efektem tego było sięgnięcie po nowe metody pracy z uczniem, które w znacznej mierze będą metodami z zakresu TIK. Przygotowywanie materiałów (karty pracy, linki, instrukcje) w trakcie e-nauczania przynosi dla ucznia, rodzica i nauczyciela korzyści w postaci poznania, i posługiwania się nowymi aplikacjami, aktywnymi dokumentami i innymi e-narzędziami. E-materiały pozwalają na stałą komunikację pomiędzy nauczycielem, uczniem i rodzicem dając możliwość informacji o postępach w przyswajaniu wybranych treści. Korzystanie z materiałów w formie elektronicznej daje uczniowi możliwość rozwijania posługiwania się technologią informacyjną. Pozwalało to na rozwijanie kompetencji cyfrowych.

Na przykładzie obserwacji zajęć widać, że nauczyciele wdrażają nowe metody, które pozwalają bardziej aktywnie włączyć ucznia do pracy w trakcie nauczania zdalnego, gdzie uczeń ma większe możliwości na „unikanie” zajęć niż będąc realnie w szkole. w ramach wdrażania pracy zdalnej w szkole odbył się cykl szkoleń wdrażających do pracy w sferze online. kompetencje cyfrowe? Obecnie metody aktywizujące z racji tego, że w czasie nauczania zdalnego w szkole zajęcia lekcyjne nie trwają pełnych 45 minut w kontakcie z nauczycielem tylko są rozbite na 30 minut pracy uczeń- nauczyciel i 15 min pracy własnej mają charakter zachęcający i włączający. z rozmów, z nauczycielami wynika, że lepsze efekty przynoszą zajęcia, które zaczynają się od krótkiego ćwiczenia pobudzającego tzw. „budzika” oraz

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

zadania z elementami presji (np. czasu). Należy mieć również na uwadze, że nie wszystkie do tej pory stosowane metody można było przenieść 1:1 do nauczania zdalnego, dlatego też w nauczaniu zdalnym duże znaczenie mają narzędzia aktywizujące np. różne aplikacje. Do najchętniej stosowanych narzędzi aktywizujących w trakcie nauczania zdalnego należą quizizz, kahoot, mentimeter. Dwie pierwsze cieszyły się dużą popularnością również w trakcie nauczania stacjonarnego, ponieważ po pierwsze wprowadzają element rywalizacji, po drugie dają od razu możliwość sprawdzenia swoich błędów i ich poprawy. Quizizz okazał się przydatny szczególnie jako narzędzie do przeprowadzania, krótkich form sprawdzających, co pozwalało na rozwijanie kompetencji w zakresie rozumienia i tworzenia informacji. Aplikacje te pozwalają na tworzenie baz materiałów dydaktycznych, które można wykorzystywać wielokrotnie z możliwością ich modyfikacji i uaktualniania. Mentimeter natomiast wykorzystywany jak wynika z rozmów z nauczycielami do pracy metodą burzy mózgów, gdzie uczniowie chętniej się wypowiadają niż tradycyjnie wywołani do odpowiedzi. Wykorzystanie tego narzędzia daje uczniowi możliwość docierania do nowej wiedzy i umiejętności oraz zdobywania, przetwarzania i przyswajania jej. Wymaga to od ucznia koncentracji i selekcji informacji, które pojawiają się podczas poszukiwania treści. Nauczyciel wykorzystując to narzędzie stwarza uczniowi przestrzeń do kreatywnego poszukiwania rozwiązań motywując go tym samym do działania. Dla nas nauczycieli najważniejszy jest uczeń, który nawiązując z nami relacje uczeń-nauczyciel, uczy się chętniej, szybciej, z większym zainteresowaniem i entuzjazmem.

5.5 Przedszkole nr 60 w Gdańsku, Małgorzata Leoniak, Magdalena Klonowska i Marzena Bonczek

Udział w szkoleniu „Wspomaganie przedszkoli w rozwoju kompetencji kluczowych”, zorganizowanym przez Pomorską Szkołę Trenerów Wsparcia Oświaty, przyczynił się do refleksji na temat: jak kształtować je w przedszkolu?

Dyrektor wspólnie z radą pedagogiczną dokonał diagnozy pracy przedszkola na podstawie:

- wniosków z analiz i ocen działalności edukacyjnej przedszkola,
- ewaluacji wewnętrznej w latach 2018-2019,
- analizy SWOT,
- potrzeb i oczekiwań społeczności przedszkolnej zebranych na podstawie ankiet i wywiadów,
- zasobów i możliwości osobowych i materialnych przedszkola.

Kluczowe obszary działalności organizacji, które wymagały poprawy to:

- rozwijanie kompetencji kluczowych dzieci, szczególnie: umiejętności uczenia się i kompetencji przyrodniczych, w związku niedostatecznym poziomem tych obszarów,
- doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli, związanych z procesem uczenia się i nauczania, szczególnie umiejętności stworzenia dogodnych warunków do nauki i odpowiedni dobór metod aktywizujących i problemowych, umożliwiających aktywne uczenie się poprzez działania i przeżywanie, oraz pracę zespołową dzieci.

Pomocnym rozwiązaniem okazała się zmiana organizacji pracy, sposobu i metod nauczania, oraz rozszerzenie przestrzeni edukacyjnej poza salę przedszkolną. Edukacja outdoorowa, daje dzieciom możliwość zabawy i aktywności w naturalnym środowisku, a jednocześnie pozwala na nabywanie ważnych kompetencji poprzez samodzielne odkrywanie, doświadczenie, oraz eksperymentowanie.

Edukacja przyrodnicza jest podstawą w budowaniu zintegrowanej wiedzy o świecie, gdzie środowisko naturalne stanowi ogniwo łączące edukację: językową, społeczną, matematyczną, techniczną, plastyczną, muzyczną i fizyczną, oraz pozwala na kształtowanie u dzieci wszystkich ważnych kompetencji kluczowych.

Kontakt dziecka z przyrodą przyczynia się do rozwijania **kompetencji porozumiewania się w języku ojczystym**, poprzez słuchanie, mówienie i komunikację. Dziecko używa tych umiejętności do wyrażania rozumienia świata, nazywania zjawisk i rzeczy znajdujących się w bliskim otoczeniu, opisywania doświadczeń zdobytych podczas kontaktu z naturą. Dziecko poprzez obcowanie z przyrodą uczy się przekazywania wiedzy, formułowania pytań, argumentów i wyjaśnień.

Obcowanie z przyrodą jest wykorzystywane do wzmocnienia **kompetencji porozumiewania się w językach obcych**, poprzez nazywanie po angielsku elementów środowiska przyrodniczego, np. drzewa, kwiaty, nazwy zwierząt, kolory, wykonywane czynności.

Edukacja przyrodnicza, to zdobywanie **kompetencji matematycznych** poprzez gromadzenie, klasyfikowanie, porównywanie i przetwarzanie danych liczbowych. Dzieci przeliczają elementy zbiorów, posługują się liczebnikami głównymi i porządkowymi, klasyfikują przedmioty według wielkości, kształtu, koloru, przeznaczenia, układają przedmioty w grupy, szeregi, rytmy, odtwarzają układy przedmiotów i tworzą własne, nadając im znaczenie. Rozróżniają podstawowe figury geometryczne, eksperymentują, szacują, przewidują, dokonują pomiaru długości przedmiotów, wykorzystując np. dłoń, stopę, but, określają kierunki i ustalają położenie przedmiotów w stosunku do własnej osoby, a także w stosunku do innych przedmiotów, rozróżniając stronę lewą i prawą, posługują się pojęciami dotyczącymi następstwa czasu, np. wczoraj, dzisiaj, jutro, rano, wieczorem, oraz nazwami pór roku, dni tygodnia, miesięcy itp.

Dzięki edukacji przyrodniczej rozwijane są również **kompetencje naukowo-techniczne**. Dzieci odnoszą się do wyjaśniania świata przyrody poprzez obserwacje zjawisk atmosferycznych i przyrodniczych- (prowadzenie kalendarza pogody), prowadzenie sezonowej hodowli roślin w salach, w ogrodzie przedszkolnym, eksperymentowanie, doświadczanie z mikroskopem, lupą, udział w zajęciach „Mali odkrywcy”, poznawanie podstawowych praw fizycznych i chemicznych.

Inicjatywność i przedsiębiorczość to odczuwanie przez dzieci poczucia sprawstwa, przez stwarzanie im warunków do samodzielnego eksplorowania świata, eksperymentowania, doświadczania. To także ukazanie możliwości sprzedaży wyhodowanych ziół i warzyw w ogródku przedszkolnymi wydanie pozyskanych pieniędzy na wspólne wyjście na lody.

Umiejętność uczenia się kształtowana jest podczas zajęć badawczych, samodzielnego doświadczania, pracy metodą projektu. Dzieci uczą się obserwacji i wyciągania wniosków, korzystają z tradycyjnych i nowoczesnych źródeł wiedzy. Poszukują wiedzy w książkach, albumach i Internecie.

Także **kompetencje społeczno-obywatelskie** rozwijane są poprzez kontakt ze środowiskiem przyrodniczym. Spacerowanie do różnych miejsc użyteczności publicznej, organizacji (sklep, zakład fryzjerski, poczta, biblioteka, straż pożarna, wycieczki w celu poznawania miejsc historycznych, udział w życiu kulturalnym miasta, odwiedzanie muzeów i teatrów, prace w ogrodzie), przyczyniają się do opiekuńczej postawy dzieci wobec istot żywych i środowiska naturalnego, uczą pracy zespołowej, dawania i przyjmowania pomocy od innych, empatii, dzielenia się z innymi, okazywania zaufania, podejmowanie ryzyka.

Przedszkolak nabywa wszystkie kompetencje używając różnych form ekspresji, np. plastycznej, muzycznej, teatralnej, konstrukcji z materiałów naturalnych, itp.

W odpowiedzi na potrzeby dzieci, nauczycieli i przedszkola, nauczyciele przedszkola nr 60 postanowili opracować innowację metodyczną „**Blisko coraz bliżej**”.

Cel główny: stwarzanie warunków pozwalających na bezpieczną, samodzielną eksplorację otaczającej dziecko przyrody, stymulujących rozwój wrażliwości i umożliwiających poznanie wartości, oraz norm odnoszących się do środowiska przyrodniczego, adekwatnych do etapu rozwoju dziecka.

Cele szczegółowe:

- budzenie i aktywizowanie ciekawości, oraz aktywności poznawczej dziecka,
- rozwijanie zainteresowań technicznych i przyrodniczych,
- stawianie i rozwiązywanie problemów, dostrzeganie związków między przyczyną, a skutkiem,
- poznanie prostych zjawisk przyrodniczo-fizycznych, poprzez przeprowadzanie prostych doświadczeń,
- odkrywanie piękna i złożoności środowiska przyrodniczego,
- inicjowanie samodzielnych działań dzieci w naturalnym środowisku,
- wzbogacenie słownika dziecięcego o nowe pojęcia,
- budowanie więzi społecznych na płaszczyźnie grupy, przedszkola i rodziny,
- przestrzeganie zasad zgodnego współdziałania przy pracy,
- kształtowanie postaw proekologicznych w różnych sytuacjach,
- odbieranie przyrody różnymi zmysłami,
- dostrzeganie zmian zachodzących w przyrodzie,
- kształtowanie odpowiedzialności za środowisko naturalne.

Okres realizacji działania: marzec 2019- styczeń 2021

Opis działania:

Nie ulega wątpliwości, że wiek przedszkolny jest tym okresem w życiu każdego człowieka, w którym uczy się on wielu nowych, bardzo użytecznych rzeczy, rozwija swój słownik czynny i bierny, nabywa nowe umiejętności we wszystkich obszarach rozwoju.

Uczy się słuchać, opowiadać, skupiać uwagę, współdziałać w parach, w niewielkim zespole, lub całą grupą, uczy się szacunku w stosunku do innych osób, oraz dbania o dobra wspólne.

W tym wieku ciekawość świata jest ogromna, a jego poznawanie staje się tym ciekawsze, im więcej pozytywnych bodźców i doświadczeń możemy dziecku dostarczyć. Przy odrobinie chęci i kreatywności nauczyciela, ogród przedszkolny może stać się nie tylko miejscem zabaw, które oczywiście też są niezbędne w prawidłowym rozwoju małego dziecka, ale także obszarem, w którym może doświadczać, obserwować i działać. Wystarczy mały krok za próg przedszkola, aby obudzić w dzieciach kreatywność.

W naszym ogrodzie przedszkolnym stworzyliśmy idealne warunki do działania i rozwijania swoich umiejętności, oraz poszerzania wiadomości. Powstał też autorski program edukacji outdoorowej „Blisko coraz bliżej”, w którym mamy wiele cennych informacji i pomysłów, jak uczynić czas spędzony na zewnątrz przyjemnym i pożytecznym. Nauczyciele uczestniczyli w szkoleniu

outdoorowym „Wyprawy odkrywców, czyli o edukacja poza salą przedszkolną. Edukacja outdoorowa w wychowaniu przedszkolnym”. Dzięki uczestnictwu w szkoleniu nauczyciele zapoznali się z koncepcją outdoor education. Poszerzyli swoją wiedzę na temat działań podejmowanych z dziećmi, brali udział w aktywnościach ruchowych, warsztatach praktycznych.

Teren naszego przedszkola jest duży, ale każdy jego kawałek jest zaprojektowany i wyposażony tak, aby stymulować wszechstronny rozwój naszych dzieci. Każda z czterech stron ogrodu pełni jakąś funkcję, każdy na pierwszy rzut oka nic nie znaczący element, wpływa na rozwój dzieci, oraz buduje ich odpowiedzialność i pewność siebie.

Zwyczajem stało się w naszym przedszkolu to, że wychodzimy do ogrodu codziennie, za wyjątkiem dni z ekstremami pogodowymi. Rodzice na pierwszym zebraniu we wrześniu są o tym informowani, oraz uczulani na to, żeby ubierać dzieci zawsze na cebulkę i adekwatnie do pory roku.

Zwykle byli zadowoleni z takiego rozwiązania i przebywania na zewnątrz, ponieważ sami po pracy najczęściej nie mają czasu na wyjście z dzieckiem na podwórko czy spacer, a to przecież jest konieczne chociażby w nabywaniu odporności.

Codziennie po wyjściu z przedszkola każda grupa robiła sobie w parach krótki spacer po wyznaczonym terenie. Trenowaliśmy w ten sposób chodzenie w parach, nie oddalanie się od grupy, dzięki czemu mogliśmy uniknąć niebezpiecznych sytuacji podczas wyjść na wycieczki poza teren przedszkola. 3 i 4- latki spacerowały po chodniku wokół swojego placu, natomiast 5 i 6- latki dodatkowo wchodziły po schodach na górkę, a potem parami z niej schodziły. Dzięki takiemu działaniu ćwiczyły dodatkowo koordynację, oraz bezpieczne chodzenie po schodach.

Ponadto nasze dobre praktyki są ściśle związane były z porami roku, a projekt ogrodu pozwolił maksymalnie wykorzystać potencjał i możliwości doświadczania z nich wynikające.

Wiosna to czas kiedy przyroda budzi się ze snu. i podczas codziennych wyjść mieliśmy okazję obserwować takie przebudzenie. Gdy tylko na naszych krzewach pojawiły się pierwsze pączki, wszystkie dzieci miały możliwość obserwować je używając naszych niezawodnych lup. od pierwszych „suchych”, wiosennych dni udostępniłyśmy też naszym dzieciom kredę, którą malowały na chodnikach prawdziwe dzieła sztuki. Rysowałyśmy też dzieciom grę „w klasy”, żeby mogły poznać zabawy swoich rodziców, a przy tym bawić się i rozwijać koordynację wzrokowo- ruchową, trenować skoki na jednej nodze, ćwiczyć cierpliwość w oczekiwaniu na swoją kolej.

Dzieci mogły też wykorzystywać różne przedmioty, zabawki, albo siebie nawzajem i obrysowywać kredą na chodniku cień kolegi. Dzieci, które nie chciały brudzić się kredą, mogły rysować patykami na piasku. Oczywiście wcześniej ustalone były zasady, które zapewniały bezpieczeństwo takiej zabawy, czyli: nie biegamy z patykami, żeby się na nie nie wywrócić, oraz nie machamy nimi w stronę innych dzieci.

Z uwagi na położenie naszego przedszkola w pobliżu plaży, już od pierwszych cieplejszych dni każda grupa robiła sobie krótką, pieszą wycieczkę nad morze, w celu zbierania muszelek, czy słuchania szumu morza, oraz zwykłych zabaw na piasku. z takich skarbów powstały piękne kolekcje, które eksponowaliśmy w kąci przyrodniczym.

Z jednej strony przedszkola jest ogródek, w którym są: grządki z ziołami i warzywami, szklarnia, kompostownik, małe „pole truskawek i ziemniaków”. Dzieci miały okazję obserwować rozwój i wzrost roślin, poznawać zapach ziół, oraz zrywać, próbować dojrzałe

owoce i warzywa prosto z krzaka. Pomiędzy ogrodem grup młodszych i starszych rośnie od lat duży krzak czerwonej porzeczki. Gdy tylko owoce dojrzały, dzieci chętnie jadły owoce i po kilku dniach na krzaku nie było już ani jednej porzeczki. Była to bardzo zachęcająca forma poznawania smaku kwaśnego, oraz zjadania porcji witamin.

W okresie letnim dwie starsze grupy dzieci- 5 i 6- latki, dbały o nasze rośliny: podlewały je, a w razie potrzeby wyrwały niepotrzebne chwasty. Oczywiście baza przedszkola została w tym celu wzbogacona o konewki, rękawiczki jednorazowe. Dzieci, które na co dzień nie mają takiego kontaktu z przyrodą, wręcz nie mogły się doczekać codziennego wyjścia na zewnątrz i ochotników często było więcej, niż grządek. Dzięki takim działaniom dzieci nie tylko poznawały przyrodę podczas zajęć, oglądając zdjęcia, obrazki czy prezentacje, ale miały też możliwość poznania przyrody na zewnątrz, obcowania z nią.

Kilka lat temu, dzięki współpracy i pomocy ze strony rodziców i środowiska lokalnego, udało nam się wygrać projekt Budżetu Obywatelskiego, w związku z czym na naszym placu powstał ogród sensoryczny. Jest to miejsce, które daje wiele możliwości. Dzieci mogą bawić się wodą, przelewać ją, sprawdzać jej właściwości. Mają możliwość spacerować boso po różnorodnym podłożu, poznawać różne dźwięki, oraz oglądać wiele gatunków roślin. Jako, że ogród sensoryczny umiejscowiony jest w pobliżu najstarszej grupy, latem wykorzystywaliśmy go w celu realizacji jednego z elementów planu daltońskiego "poza salą". Dzieci w parach mogły wyjść z sali przedszkolnej (oczywiście po wcześniejszym ustaleniu z nauczycielem zasad i określeniu czasu przebywania tam) i udać się w konkretnym celu do tego ogrodu. Czasem robiły zdjęcia roślin, obserwowały coś, robiły doświadczenie do konkretnego zadania, czy po prostu „masowały i od wrażliwiały” stopy.

Jesień to czas, kiedy wyjście na zewnątrz było może nieco utrudnione, ale bardzo bogate w doświadczenia, prace użyteczne i poznawanie przyrody. Dzieci dzięki takim wyjściom miały możliwość poznawać „dary jesieni” nie tylko na obrazkach, ale także dotykając ich, zbierając. Starsze grupy raz na dwa tygodnie wychodziły do pobliskiego parku w celu obserwacji przyrody, zbierania żołądź, kasztanów, liści drzew, oraz utrwalania ich nazw. Młodsze dzieci natomiast udawały się raz w tygodniu do zakątka leśnego, usytuowanego przy przedniej ścianie naszego przedszkola.

Pomysł stworzenia takiego zakątka powstał, ponieważ w tym miejscu jest wiele drzew iglastych, a miejsce jest mocno zacienione i żadne inne rośliny w tym miejscu nie przyjmowały się. Teren został zagospodarowany, powstały wąskie dróżki, jest mały drewniany mostek, dużo mchu, a czasem można zobaczyć grzyby- oczywiście niejadalne, ale dzieci są bardzo uczulane na to, żeby ich nie niszczyć i nie zrywać. Dzieci przychodząc tu wiedziały, że muszą zachować ciszę. Obserwowały przyrodę, zbierały szyszki, oraz odpowiednio wyciągając węch mogły poczuć zapach wilgotnego runa leśnego. Po tych zbiorach dzieci udały się tuż za bramę przedszkola, gdzie rośnie jarzębina. Tu znalazły owoce jarzębiny, oraz jej liście.

Po takich wyprawach przedszkolaki w podziale na grupy I i III, oraz II i IV spotykały się w sali gimnastycznej i przedstawiały zebrane dary jesieni, nazywały je, dobierały w pary z liśćmi. Następnie wymieniały się zebranych materiałem, z którego potem w każdej sali powstał piękny kącik przyrody, do którego dzieci- kiedy tylko chciały- dokładały nowe zdobycze przyniesione np. ze spaceru z rodzicami. Oczywiście były też ludziki z kasztanów. Miały też możliwość obserwować przez lupy np. mech zebrany delikatnie pęsetą z drzewa.

Ponadto jesienią dzieci miały stały dostęp do narzędzi ogrodniczych. Chętne dzieci grabiły liście, inne wywoziły je na taczce do kompostownika (okazało się, że w zebranych liściach jeź zrobił sobie zimowe legowisko). Takie prace mogły robić codziennie, jeśli tylko miały chęć. Przy pomocy nieocenionego pana ogrodnika, udało się nawet zorganizować „wykopki”. Dzieci zbierały zasadzone wiosną ziemniaki, piekły je w ognisku ,które potem oczywiście degustowaliśmy. Jesień była też czasem sadzenia kwiatów cebulowych. Cebulki kwiatów często dostajemy od okolicznych „przyjaciół przedszkola”, a dzieci sadzą je w wyznaczonych miejscach. Dzięki temu doświadczają tego, z czego rośnie tulipan, czy krokus, jak należy sadzić cebulkę, żeby był z niej piękny kwiat. Jedną z takich akcji w okresie działania było obsadzenie naszej górki w ogrodzie. Przedszkolaki same robiły dołki, sadziły rośliny, obsypywały piachem.

Zima w ogrodzie też była ciekawą formą spędzania czasu, doświadczeń a przede wszystkim zabawy. To, że było mokro lub mroźno, a dni były krótsze, nie stanowiło wystarczającego powodu, by nie wychodzić na zewnątrz. Przedszkolaki korzystały z uroków zimy, zjeżdżały na sankach i jabłuszkach z górki. Uczyły się przestrzegania zasad bezpieczeństwa podczas zabaw zimowych na śniegu, aktywnie spędzając czas. Kreatywną zabawą było nawet lepienie bałwana. Dzieci same wymyślały własne kształty i dekoracje, nawet jeśli nie były zgodne z „bałwankowym standardem”. Nawet nos nie zawsze musiał być marchewkowy, tylko na przykład z szyszek wygrzebanych spod śniegu w zakątku leśnym. Zimą nasze dzieci przekonały się, że rysować można nie tylko na piasku, czy kartce, ale także na śniegu. Tworzyły „śniegowe obrazy” wydeptywane stopami, lub rysowane, malowały po śniegu używając farb, mieszały, obserwowały jak farby łączą się ze śniegiem. Oczywiście powstały też „orzelki na śniegu”. Wszystko to było świetną okazją, aby zamienić śnieg

w swoje własne dzieło sztuki.

Zabawą dla całej grupy była zabawa w tropienie po śladach. Nauczyciel, lub dziecko prowadziło grupę po świeżym śniegu, a kolejne osoby starały się śledzić trop, stawiając stopy w tych samych miejscach. Zabawa rozwijała koordynację wzrokowo-ruchową. Zima to idealna pora roku na przeprowadzenie doświadczeń związanych ze śniegiem, lodem i zamarzaniem. Dlaczego woda zamarza? Jaki kształt mają śnieżynki? Dlaczego pada śnieg? Czy śnieg jest czysty? Co się dzieje ze śniegiem, gdy przyniesiemy go do sali? na te i inne pytania przedszkolaki odpowiadały wykonując doświadczenia z lodem i ze śniegiem. Dzięki tym zabawom kształtowały umiejętność wyciągania wniosków z samodzielnie przeprowadzonych doświadczeń.

Naturalnie uwrażliwialiśmy dzieci na potrzeby zwierząt i ptaków w czasie zimy. Mamy na terenie naszego ogrodu przedszkolnego wiele karmników dla ptaków. Kilka razy w tygodniu spacerując wokół przedszkola zaglądaliśmy do wszystkich i w razie potrzeby dzieci dosypywały ziarenek. Następnie mieliśmy okazję obserwować na żywo ptaki: sikorki, sroki, oraz szpaki.

Opis uzyskanych efektów:

Dzieci:

- aktywnie uczestniczą w zabawach badawczych (ogląda, szuka, obserwuje, porównuje, bada, eksperymentuje),
- podejmują próby samodzielnego wykonywania eksperymentów pod okiem nauczyciela,
- potrafią w kreatywny i nieszablonowy sposób rozwiązywać problemy, podejmują twórcze działania,
- odróżniają pozytywny i negatywny wpływ człowieka na środowisko,
- cierpliwie oczekują na swój udział w badaniach,
- przestrzegają ustalonych zasad w zabawach,
- formułują spostrzeżenia i wnioski,
- poprawnie nazywają badane przedmioty i zjawiska,
- posługują się prostymi narzędziami,
- rozumieją rzeczywistość w sposób uważny i otwarty,
- dbają o stan środowiska społeczno- przyrodniczego,
- obserwują przyrodę, oraz eksperymentują podczas wycieczek i spacerów,
- wskazują różnice w wyglądzie wybranych organizmów roślinnych,
- wskazują różnice w wyglądzie wybranych ptaków,
- bezpiecznie poruszają się w grupie, poza terenem przedszkola.

Rodzice:

- angażują się w projekty edukacyjne organizowane w przedszkolu,
- widzą potrzebę rozwijania kompetencji kluczowych.

Nauczyciele:

- potrafią planować i organizować dziecięcą aktywność na świeżym powietrzu, „poza salą” w sposób zintegrowany,
- stosują metody i techniki aktywizujące, sprzyjające samodzielności myślenia i działania, a także kształtowania pozytywnej motywacji douczenia się, w tym metodę projektu,
- zwiększają ilość zajęć prowadzonych „poza salą”, które łączą w sobie aktywności w naturze ze zdobywaniem konkretnej wiedzy, nie tylko przyrodniczej,
- organizują pracę tak, aby dzieci miały okazję zaspakajać swoje potrzeby w zakresie bezpieczeństwa, uznania, kontaktów społecznych, komunikacji, aktywności, itp.
- wspierają każde dziecko w jego rozwoju, oraz tworzą warunki do aktywnego i pełnego uczestnictwa dziecka w życiu przedszkola, oraz środowiska lokalnego,
- realizują projekty edukacyjne przy udziale rodziców,
- rozwijają kompetencje kluczowe dzieci.

Wnioski:

Innowacja pedagogiczna „Blisko coraz bliżej”, złożona jest z wielu działań i aktywności poznawczych, które rozłożone są w czasie i związane ściśle z porami roku, oraz możliwością wykorzystania ich w celu poznawania świata zewnętrznego przez doświadczanie.

Wszystkie podjęte działania będą z pewnością kontynuowane w kolejnych latach. Dzięki maksymalnemu wykorzystaniu potencjału dużego ogrodu przedszkolnego, oraz wzbogaceniu bazy przedszkola o odpowiednie narzędzia, dzieci mogły działać, odkrywać, poznawać, porównywać i doświadczać, co uczyniło ich naukę ciekawszą i bardziej efektywną. Dzięki podjętym działaniom nauczyły się empatii, współpracy, poznały piękno przyrody, odkryły wiele możliwości, jakie daje przebywanie na świeżym powietrzu.

Wielkie zaangażowanie dzieci we wszelkie działania inicjowane przez nauczyciela, a także wiele sytuacji wynikających z inicjatywy i kreatywności dzieci utwierdziło nas w przekonaniu, że warto dawać dzieciom przestrzeń do pracy dużo większą, niż pomieszczenia przedszkolne, żeby mogły wszechstronnie się rozwijać i czerpać radość z nauki.

5.6 Przedszkole nr 49 Miś w Gdańsku, Bernadeta Kolera, Agata Majkowska

Udział w projekcie „POMORSKA SZKOŁA TRENERÓW WSPARCIA OŚWIATY” pozwolił nam na wprowadzenie w pracę z dziećmi innowacyjnej działalności teatralnej. Dzieci przygotowują przedstawienia, recytują wiersze, uczą się piosenek, kroków tanecznych oraz swobodnie interpretują utwory muzyczne czy utwory literackie.

Zabawa w teatr jest jednym ze sposobów wychowywania dzieci. Daje możliwość spontanicznej zabawy z rówieśnikami, oderwania od rzeczywistości. Rozwija umiejętność współdziałania i obcowania z innymi. Dzięki kontaktom ze sztuką dziecko rozwija myślenie, inteligencję, wyobraźnię, poznaje skutki zachowań bohaterów, wnika w ich przeżycia. Dziecko styka się z normami społecznymi, wartościami, bohaterami pozytywnymi i negatywnymi.

Komunikacja w języku ojczystym

Wprowadzając zabawy teatralne rozwijałyśmy kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji – słuchania utworów literackich czytanych zarówno przez nauczyciela jak i zaproszonych

gości. Dzieci rozwijały wypowiedzi spontaniczne i kierowane. Ćwiczyły pamięć odtwórczą, uczyły się wierszy, ról, odgrywały scenki (drama, zabawy paluszkowe, teatr kukiełkowy, improwizacja do muzyki oraz tekstu literackiego) oraz prezentowały swoje umiejętności artystyczne podczas swobodnej zabawy, uroczystości przedszkolnych i występach okolicznościowych.

Dzieci poprzez działalność teatralną uczą się prawidłowego porozumiewania się w języku ojczystym, doskonalą dykcję i poprawną wymowę.

Kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne dzieci rozwijały podczas przygotowania scenografii, dekoracji i rekwizytów.

Doskonalili kompetencje informatyczne oglądały filmy edukacyjne, przedstawiania teatralne a także korzystały z nagrań swoich występów, by zobaczyć i ocenić swoje wykonanie. Korzystały z narzędzi: magnetofon, laptop, aparat cyfrowy, tablica multimedialna, mikrofon.

Umiejętność uczenia się dzieci rozwijały w czasie zapamiętywania tekstu, kolejności wypowiedzi, elementów gry aktorskiej. Dzieci wdrażane są do współpracy i współdziałania w zespole, w grupie ale też pracy indywidualnej. Stosowanie wzmocnień pozytywnych, uczenie się od siebie, praca zespołowa.

Realizacja kompetencji społecznych i obywatelskich odbywała się nieustannie, podczas wszystkich sytuacji związanych z realizacją działalności teatralnej: budzenie zainteresowania historią swojej rodziny, okolicy, kraju, stosowanie zwrotów grzecznościowych, kulturalne zachowanie podczas różnorodnych sytuacji, umiejętność współpracy, otwartość, bezkonfliktowość, tolerancja.

Inicjatywność i przedsiębiorczość dzieci do wcielania pomysłów w czyn, obejmowały kreatywność, innowacyjność i podejmowanie ryzyka. Dzieci planowały swoje działania, by rezultat wspólnej pracy mogli podziwiać rodzice, dziadkowie, seniorzy z domu seniora, koledzy z przedszkola.

Kolejną kompetencją, którą dzieci doskonalili poprzez zabawy teatralne była **świadomość i ekspresja kulturalna**. Praca w tym obszarze ukierunkowana została na twórcze wyrażanie doświadczeń i emocji za pośrednictwem różnorodnych środków ekspresji: muzyki, sztuk teatralnych, literatury i sztuk wizualnych. Doświadczenia takie pozwoliły na wyrażanie przez dziecko różnorodnych stanów emocjonalnych, wyzwalanie pozytywnych emocji, a przez to otwarcie się na nowości. Dzieci doskonalili umiejętność nawiązywania relacji z rówieśnikami oraz dorosłymi.

Wprowadzenie zajęć teatralnych w Przedszkolu nr 49 Miś w Gdańsku przyczyniło się do rozwoju naszego przedszkola.

Propagowanie zabaw teatralnych wpływa pozytywnie na współodpowiedzialność i zaangażowanie rodziców za edukację teatralną w przedszkolu i poza nim, a także na możliwość prezentacji osiągnięć i wymiany doświadczeń teatralnych (konkursy, warsztaty). Jest również ideą nauczania przez zabawę.

Nasze dzieci stanowią dla nas źródło satysfakcji, podziwiamy je za odwagę na scenie, za odpowiedzialność i determinację, za pokonywanie swoich słabości. Ich radość i niesłabnąca chęć współpracy motywują nas do dalszej pracy.

6 Spis tabel i zestawień

Spis rysunków

Tabela 1.	Szczegółowe zestawienie szkół i przedszkoli objętych przedmiotem publikacji.....	6
Tabela 2.	Szczegółowy rozkład podmiotowego obszaru badawczego.....	6
Tabela 3.	Szczegółowy rozkład zwróconych kwestionariuszy badawczych	26
Tabela 4.	Schemat procesu wspomagania	29

Spis zestawień

Zestawienie 1.	Schemat procesu wnioskowania	32
Zestawienie 2.	zestawienie informacji uzyskanych w wywiadach z dyrektorami	41
Zestawienie 3.	Zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do nauczycieli	52
Zestawienie 4.	Zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do uczniów	56
Zestawienie 5.	Zestawienie informacji uzyskanych w ankietach skierowanych do rodziców	59

PROJEKT:

Pomorska Szkoła Trenerów Wsparcia Oświaty

BIURO PROJEKTU:

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Ośrodek Regionalny w Gdańsku
ul. Targ drzewny 3/7, 80-886 Gdańsk

tel. 58 308 47 72
e-mail: projekty@gdansk.frdl.pl
www.gdansk.frdl.pl

7 Nota o autorach

Ryszard J. Jurkowski - doktor nauk ekonomicznych, magister prawa, magister administracji, pedagog, trener, mentor, tutor, kierownik projektów w metodyce PRINCE2. Jest organem prowadzącym placówki oświatowe, w tym mentorzy Rozwoju Niepubliczny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli. (www.mentorzyrozwaju.pl). Od ponad 25 lat szkoli dorosłych i prowadzi zajęcia edukacyjne dla nauczycieli, w tym w ramach projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Poza zainteresowaniami zawodowymi pasjonuje się kognitywistyką, neuronaukami oraz naturalnymi nurtami pedagogicznymi i zarządzaniem placówkami edukacyjnymi, co zaowocowało licznymi konferencjami oraz szkoleniami dla dyrektorów szkół i nauczycieli w ramach wielu projektów, finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Jest autorem licznych publikacji dotyczących komunikacji społecznej, rozwiązywania konfliktów, mediacji, zarządzania ludźmi w organizacji, jakości nauczania i kształcenia w szkołach wyższych, pedagogiki dorosłych, działalności szkół, nauczycieli, pracowników, kierujących organizacjami.

Anna Leszczyńska - nauczycielka języka angielskiego w Microsoft Showcase School ZSO 8 w Gdyni, trenerka, wieloletnia edukatorka na projektach międzynarodowych; Microsoft Innovative Educator Fellow i National Geographic Certified Educator; ambasadorka Wiosny Edukacji. Prowadzi blog „School Themes – Spotkania z edukacją” i pisze artykuły do National Geographic Learning. Prywatnie uwielbia podróże, dobrą kuchnię i przyrodę.

Karolina Tomczyk - absolwentka Wydziału Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy. od ponad dwudziestu lat związana z polską szkołą na Kociewiu; miłośniczka dzieci i młodzieży. Nauczyciel- działacz; inicjatorka szeregu przedsięwzięć pobudzających kreatywność wychowanków. Autorka wielu działań innowacyjnych i eksperymentu pedagogicznego. Zaangażowana w sprawy swoich wychowanków. Nieustannie dbająca o samodoskonalenie. Wielokrotnie odznaczona nagrodami za swoją pracę.

Dorota Waligórska – nauczyciel mianowany geografii, podstaw przedsiębiorczości oraz doradca zawodowy w X Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni.

Karolina Sakaluk - nauczyciel mianowany podstaw przedsiębiorczości, pedagog, pedagog specjalny oraz doradca zawodowy w i Akademickim Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni.

Agnieszka Predygier - Obecnie pracuje jako kierownik w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej filia w Malborku. Przez 13 lat pracowała jako wychowawca i nauczyciel w Młodzieżowym Ośrodku Wychowawczym w Malborku. Prowadzi szkolenia kadry pedagogicznej w zakresie innowacji pedagogicznych, projektów edukacyjnych, metod aktywizujących uczniów, pracy z trudną młodzieżą i zagrożoną wykluczeniem społecznym. za wybitne osiągnięcia w sferze edukacyjnej i wychowawczej w pracy z trudną młodzieżą została wyróżniona w konkursie „Nauczyciel roku 2017” oraz „Nauczyciel Pomorza”. od 2009 roku prowadzi Stowarzyszenie „Latorośl” działające na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Pisała i realizowała projekty edukacyjno-wychowawcze dla podopiecznych Młodzieżowych Ośrodków Wychowawczych. za zaangażowanie w życie organizacji pozarządowych w powiecie malborskim, udział jako przewodnicząca Malborskiej Rady Działalności Pożytku Publicznego oraz współpracę przy tworzeniu wieloletnich planów współpracy NGO z Urzędem Miasta Malborka otrzymała w 2014 roku od burmistrza nagrodę specjalną w konkursie „Nagroda Baszty Maślankowej”.

Małgorzata Leoniak - nauczyciel z dość krótkim, bo 7-letnim stażem pracy. Dzięki temu wciąż poszukuje nowych, ciekawych rozwiązań i inspiracji do pracy, stale rozwija swoje umiejętności na kursach, oraz poszerza swoje kompetencje na studiach podyplomowych. Aktualnie pracuje w grupie dzieci 3-letnich i zawsze powtarza, że z tą grupą wiekową najbardziej lubi pracować, ponieważ tu cieszy każdy najmniejszy krok, a dzieci są najbardziej spontaniczne. Jest osobą energiczną, lubi śpiewać i tańczyć, więc w toku codziennych zajęć zawsze wplata dużo zabaw synchronicznych przy muzyce. Daje dzieciom dużo przestrzeni do rozwijania swoich umiejętności, budowania poczucia własnej wartości, oraz dobrej- nie koniecznie czystej- zabawy.

Magdalena Klonowska - nauczyciel mianowany. Od kiedy sięga pamięcią bardzo lubiła przebywać z dziećmi i opiekować się nimi, gdyż sprawiało jej to wiele radości. Praca z dziećmi wymaga nie tylko wielkiej cierpliwości, ale i kreatywności, dlatego konieczne jest ciągłe poszerzanie swoich kwalifikacji i umiejętności. w pracy szczególną uwagę zwraca na indywidualne podejście do każdego dziecka oraz wspierania ich wszechstronnego rozwoju. Zaangażowanie jej podopiecznych w realizację wymyślanych przez nią zadań przynosi jej wielką satysfakcję i nieustannie motywuje do dalszego zaskakiwania dzieci nowymi pomysłami. Jest osobą ciepłą, otwartą, troskliwą, co sprawia, że dobrze odnajdują się w pracy z dziećmi.

Marzena Bonczek - dyrektor z ponad 30 letnim stażem pracy i dużym doświadczeniem. Osoba otwarta, poszukująca i wciąż stawiająca przed sobą i placówką nowe cele i wyzwania. Stara się dawać dobry przykład swoim zaangażowaniem w sprawy zawodowe, w myśl zasady: „wymagając od innych wymagaj od siebie”. Jej dobry przykład skutkuje zaangażowaniem kadry w wiele ciekawych przedsięwzięć.

Brenadeta Kolera – nauczycielka wychowania przedszkolnego w Przedszkolu nr 49 Miś w Gdańsku

Agata Majkowska – nauczycielka wychowania przedszkolnego, dyrektorka Przedszkola nr 49 Miś w Gdańsku

